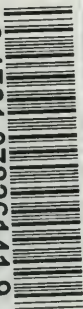

3 1761 07826141 9

563/21

1/4 n. 4. 25

moorid

1031

Väsing

A szerző a fordítás jogát fentartja.

MÓRICZ ZSIGMOND:
VIDÉKI HIREK
ÉS MÁS ELBESZÉLÉSEK

A TÁLTOS KIADÁSA. BUDAPEST 1917

PH
3291
M65/5

A címlapot és a képeket
Haranghy Jenő rajzolta.

Ebből a könyvből 200 számozott példány készült helykönnyű nemesebb papíron a szerző s a rajzoló művész sajátkezű aláírásával.

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

<http://www.archive.org/details/vidkihreks00mr>

VIDÉKI HIREK

Elbeszélés a Nagykúnság életéből
a tűzözön előtti időkből.

Az ujságíró egyedül üldögélt a Veres Rákban.

A Veres Rákot azért nevezték így, mert valamikor itt volt Széles Pongrác néhai polgármesternek a kedves sörözötanyája, s az ő becéző neve volt ez. Később aztán elfelejtették a név eredetét, hogy nem a ház, hanem a vendég volt a veres rák, s az új bérlő, hogy alapja legyen a névnek, csunya nagy vörös rákot festetett a vendéglő homlokzatára. Szegény Széles Pongrác polgármester utolsó emléke is elveszett ezzel, már csak az öreg fizikaprofesszor szokta elmondani a név eredetét. Ugyanis nem azért hívták Széles Pongrác uramat veres ráknak, mintha veres lett volna, vagy hátrafelé vitte volna a város ügyeit, mint a rák. Derék fekete kun ember volt és nevezetes lépéssel vitte előre a dolgát: főbiróból ő lett először polgármesterré. Hanem megvolt az a szokása, hogy Pongrác estéjére, ha a föld alól is, de minden esztendőben rákot kerített. Pongrác májusban van s ilyenkor legfajinabb a rák. Meg is szokták, hogy minden felköszöntőbe benne legyen a nevezetes rák. Történt azonban, hogy egyszer hogy, hogynem, elmaradt. Valahol elakadt a követ, mert csalán között hordóban hozták a rákot messze földről s nélküle kellett a Pongrácot köszönteni. Volt is a szónokoknak baja, mert mind elkészült a rákászásra s mind szóvá tette, hogy nem könnyű most örvendeni, mert nincsen rák. Széles Pongrác ekkor felkiáltott:

— Guta üsse a rákját, ne azt dikciózzátok: itt vagyok én veres rák!

Mikor ezt az ujságírónak a fizikai professzor elmesélte, ez kicsinylő gúnnyal nézett az öreg úrra s legyintett.

— Jámbor világ volt az, tanár úr, mikor efféle anekdótás eset az egész várost hipnotizálni tudta s a városban feneketlen volt a sár.

A fizikaprofesszor megbántva fogott magyarázatokba, hogy nem kell azért úgy lenézni a régi világot: az emberi boldogságot nem az anyagi dolgok teljessége adja, hanem a lelki harmónia...

Ez az egy valóban hiányzott az ujságírónál. Most is szokott savanyuságával rága britannikáját. Fanyar volt és epésen keserű. Az nem bántotta, hogy összesen tizenkét krajcár az egész pénze, az se, hogy reggelig még Göre-utánzatokat kell írnia a „Kotkodács“ című, maga alapította élelapba, hanem azon dühöngött, hogy az Akadémia megint kiadta a Karácsi díjat.

Egyedül ült vacsora utáni időben s várta, hogy valaki bekerüljön a nagyvendéglőbe, aki előtt legalább kiönthesse a keserűségét. De hogy senki sem jött, magában beszélgette, hang nélkül ki-kimondva a szót:

— Tehetségtelen marhák, örült szemgolyók...

Ő maga ugyan még sohasem pályázott, de itt az Alföld néma fészkében egyedül remetészkedve, az volt életének egyetlen vigasztalása, hogy dühönghetett mindenre s mindenért: ellenőre volt az irodalmi életnek. Ha ősszel a szeme elé kerültek az Akadémia drámapályázatai, elkezdett fölfelé ömleni a vér az agyáig, valami ihlető kívánczóságot érzett a munka, a siker, a pénz után s két-három napig szidott mindenkit, aki *beérkezett*. Mikor pedig tavasszal a döntéseknek a hírét látta, akkor felülről lefelé folyt benne a vér, dühöt, irigységet, fanyarságot érzett s újabb két-három napig egyebet sem esinált, csak *ontotta* az újabb pocskondiázásokat: leszidta a pesti klikkeket, amelyeknek Koboz olyan őszintén találta kimondani a jel-szavát:

Uram, lángész lobog önben!

Uram, önben nemkülönben.

Prém József, prémjóska... abban az időben mindenütt ez a név szerepelt. Az ujságíró, aki megrekedt csodálatosképen, egy teljesen kulturától immunis talajon s szegényes tengődésével jelezte, hogy azért lehetne itt valamit csinálni egy kicsit több energiával, több tehetséggel és több életkedvvel... egy rettenetesen szomorú korban ujságírásból élt meg olyan helyen, ahol még kölcsönkönyvtár sem volt. Az úri kaszinó könyvtárá-

ban az utolsó könyvet a mult nemzedék vette. Az újságíró szegény, mint egy beteg szöke moszat tengődött az ellenséges vizeken, heesett arccal, csendesen, igénytelenül és senki sem sejtette, hogy valóban tehetsége lett volna valannire, csak az élelappja némelyik számában pattant ki belőle valami finom, groteszk, humoros forgács, amely a legnemesebb anyag töredékének tűnhetett volna fel, ha hozzáértő szeme elébe kerül.

Kilenc óra után bejött a Veres Rákba dr. Konez, fiatal ügyvéd.

— Szervusz.

Leült hozzá az ügyvéd, akitől már ez a mozdulat, hogy vacsora után felállt s eljött, kijött a házból és leült a vendéglő fehér asztalánál egy kis beszélgetésre, ez már valami tett volt, valami csirája a távoli, ismeretlen, izgalmas élet utáni vágyanak. Mert a többiek, aki csak ebbe a városba került, szépen otthon ült és lefeküdt. A gyerekeivel tanult, vagy a feleségével pletykált és bebujt az ágyba és aludt és nem is emlékezett rá, hogy egyetemi éveiben éjfélutánig üldögélt a kávéházban társak közt, heves eszmeeserében s ingerlékenyen s minden kultúraesirát befogadni készen.

Dr. Konez előtt az újságíró addig beszélt, addig beszélt irodalmi problémákról, nagy lehetőségekről, sok mindenről, aminek másképp kellene lennie, míg az odaszólt a vendéglősnek:

— Grosz úr, tudja, mi újság?

— Mi kérem, doktor úr?

— A gyalpári legelőt mégis kiadják bérbe.

Bánta is az újságíró a gyalpári legelőt, a közmunkaváltást, a kis tóban nagyokat faldosó csukák dolgait és marakodásait, városunk jövőjét, a képviselőtestület holnapi gyűlését... Neki ott nem volt soha ügye, neki az mind arabusul volt, amin ott versengtek. Az ő lelke hosszú csápokat bocsátott ki messze, messze, Budapestig s amennyire nem látta és nem is sejtette, mi történik itt körülötte, olyan jól tudta a pesti írónak minden dolgát, egész életét. Odafent élt Budapesten, bár testileg idelent volt Kunterebesén, tudta jól, mennyit fizetnek

ennél s annál a lapnál egy tárcáért, mi a fizetése egy vezércikk-írónak, egy krokistának, egy riporternek. Tudta, melyik színháznak most hogy megy, melyik darab mit ér és hogy ütött be, tudta, kik, milyen klikkbe tartoznak, tudta, Budapesten mi, hol van, ismerte a kávéházakat, orfeumokat, személyesen ismerte az összes marhákat és gazembereket, akiktől az irodalom semmit sem várhat, s akiktől lehetetlen vidékről érvényesülni... és sohasem volt Budapesten.

Egyszer irt egy tárcát, elküldte Rákosinak és az rögtön kiadta. Pár biztató szót is kapott s ettől úgy fellelkesült, hogy többet sohasem érezte szükségét, hogy egy újabb tárcsa erejéig koncentrálja magát. Neki elég volt lelkileg, hogy érezze, hogy abban a pillanatban, mikor kilép, úgylis nyitva előtte minden... s nem lépett ki soha.

— A mandzsettám ujjából kirázok olyanokat, amelyeneket azok ott vért izzadva nyögnek ki — mondta s ki volt elégitve.

A nyomdásztól, aki a lapot csinálta, kapott egy butorozott szobát, minden napra egy forintot s koronként egy-egy tizest. S élt. Ah persze, ha neki egyszer háromnap nyugalma lett volna, hogy valamibe belefogjon... Volt egy kedves témája, egy bohózat, ami pénzt hoz, abban olyan ötletek voltak, hogy óriási. Volt például egy zsarolási ideája vidéki hírek által, pukasztó hatásokat lehetett volna vele elérni.

Egyszer csak nyílt az ajtó s bejött rajta két fiatalember. Egyik Surányi, a polgármester titkára, másik a tanító.

Az ujságíró unottan nézett a két alakra. Ezek az ő mindennapi hízolgói. Két hülye, ahogy ő szemtől szembe szokta őket tisztelni. Azok közül a sajátságos vidéki irodalmárok közül valók, akik a nyomtatott betű ópiumszivói.

Letelepedtek az ujságíró mellett s a tanító titokzatosan szólott:

— Lehet még a lapba valamit beleszorítani, kérlek alássan.

— Nem lehet.

— De kár.

Az ujságíró elnézett messze, egész a cserépkályháig.

Konez dr. érdeklődve kérdezte:

— Mi az tanító ur?

— Művészi hir.

Konez dr. elnevette magát.

— Helybeli?

— Igen, ügyvéd ur.

Szőke szempillái olyanok voltak éppen, mint az ököré s a szeme is olyan álmosan és egyszerűen nézett. De bent, a széles és; fehér homloka mögött, mozgott valami s valóságos grafo-mániában szenvedett. Éjjel-nappal tudott írni s mérhetetlen sok papírt fogyasztott ez a derék tanügyi ember.

— Van itt is művész azért, terem az itt is. Itt van a hol-napi lap számára egy cikk, csak ki kell adni. Megírtam.

És önérzetesen fel is olvasta.

— *A kis művész.* Mátyás Bálintnak hívják azt a kiskun-terebesi fiút, ki még csak négyéves, de hangszerét, a húzómujsi-kát oly meglepő ügyességgel kezeli, hogy e tekintetben a hall-gatóját valósággal bánulatba ejti. Neki népdal, valcer, induló mind csak bliktri, úgy kiszivattyuzza kis hangszeréből a leg-sikamlósabb futamokat, mintha már legalább is zeneakadémiát járt volna, pedig az egész gyerek majd csak akkora, mint a muzsikája. Igazán ritka nemzeti tehetség és nagyon meg-érdemli az érdeklődők figyelmét.

Várta a hatást; Konez dr. nevetett, a polgármester titkára, aki még Kunterebes és Vidékénél is csak a titkos írók közé tartozott, faarccal hallgatott s még az ujságírónál is jobban lenézte a tanító cikkét.

— Még van egy másik, ezt különösen szeretném, ha be-lehetne nyomni, — szólt a tanító s mindjárt felolvasta.

— *A világlátott ember, aki még nem volt — Madarason.* Hallatlan dolog az, hogy Krausz Márton, Kunhegyes egyik gabonakereskedője, egy elegáns, jóraavaló, kedvestársalgásu, javakorbeli férfiú, aki összejárta Európa minden országait, beutazta Amerikát, Ausztráliát, Afrikát, — még eddig nem volt a szomszéd Madarason. Midőn ezt egy társaságban elbeszélte,

nagyon és méltán csodálkoztak rajta hallgatói; kérdezték is okát, de ő azt felelte rá, hogy ez az ő titka. Aki tehát kíváncsi e titkot megtudni, csak kérdezze meg K. M. urat, hogy miért nem volt még eddig Madarason?

Igen furesa és gyanus kacagás támadt a cikk után.

— Humor, — mondta őszintén a tanító. Ez nagyon kell a lapba. Az ilyet nagyon szeretik az olvasók.

— Dehát már késő, — folytatta kis csend után. — Én is hazamegyek, ha úgyse lehet betenni a lapba. No majd a jövő számba, ez egyik sem olyan sürgős.

Azzal felállott és kezetnyujtott; az ujságírónak először s csak azután Konez dr.-nak.

A polgármester titkára, aki egész idő alatt egy szót sem szólt, csak valami unott és megvető közönyösséggel szivta vas-tag szivarja csutkáját, vele ment.

— Az öreg, — szólott Konez dr. s utánanézett a tanítónak. — Hányszor volt ez már felelős szerkesztője a lapnak. Ha elcsapják, akkor úgy is jó. Éppen annyit ír, csak legfeljebb nem jelenik meg annyi belőle. Azt hiszem, annyi papír nincs is, amit ő tele ne tudna írni.

Az ujságíró nem szólt. Ez mind olyan tulajdona volt neki: az íróduhben szenvedő tanító, a nyomdász, a leánya, a fia, akit elárvereztet az apa, a ferbliadósság nem adósság, meg az egész élet, ez így, ahogy van, ez olyan hűséges és készvagyona volt neki, hogy akár adósságot is táblázhattak volna be rá... s 12 krajeár volt a zsebében.

Últ hát tovább s várta a derék Konez dr. társaságában az éjfélt, a holnapi napot, hátha az meghozza a virradást, a sikert.

— Olyan nagyra vannak vele — szólott Konez dr. —, hogy Bródy Sándor maga ír havonta egy Fehérkönyvet. Pungu bácsi naponta megírna egyet...

Féltizenegyor bejött egy fiatalember a vendéglőbe, Szeke-res Palya.

— Szervusz Palya — kiáltott rá dr. Konez meglepetve, mert ez se szokott idejárni soha.

— Szervusz — mondta Palya s nem ült hozzájuk. A terem másik sarkában ült le, a vörös mahagónira pácolt fenyőfa-burkolatba belcolvadt vörhenyes gazdászkabátja s elkiáltotta magát:

— Grósz!

Az újságíró gunyosan nézte a paraszturat, akiről lesírt a esizma, mintha sose járt volna a gimnáziumnak a környékén sem. Tudta, hogy ez most csinálja a műbetyárt színjőzanon. Holnap nem fog merni az apja szeme elibe kerülni. Van vagy kétszáz holdjuk, de öt flu van hozzá s biztosan nincs a zsebében öt forint.

— Grósz! — kurjantott újra mérgesebben a legény. — Ejnye azt a keserves keserüsigít, siket-e?

Az újságíró gunyosan konstataálta, hogy Grósz a másik szobában a disznókereskedőkkel diskurál.

— Ne veszködj Palya — mondta dr. Konez nevetve.

Palya nem szólt egy szót se. Felnézett a barnára ivódott plafonra. Percekig némán ültek az egy csillár mellett, amelyben három körte égett.

A másik szobából a primás kukueskált be, alázatos mosollyal nézett körül, hajlongott kicsit, aztán ahogy jött, úgy kisomfordált. Egy pillanat múlva hallatszott, ahogy a bandával cigányul kezdett beszélgetni.

— Grósz! — ordította el magát Palya s felugrott. — Azt a betyár mindenit magának, nem hallja, ha az ember tisztességesen szól?...

— Pardon, nem hallottam. Szekeres ur kérem — jött elő vastagon és mosolyogva Grósz. — Régen tetszett nálunk lenni...

— Pezsgőt — vetette oda Palya s ledobta magát a nádfonatu székre s makacs hallgatással nézett a eserépkályha ormára.

— Krem...

Grósz elfordult s nagy kényelmesen hátra ment a konyha felé.

— Mi az Palya, veszködöl, veszködöl? — szólott dr. Konez.

Palya összerántotta a szemöldökét.

— Azt a keserves keserüsígit neki, velem nem fog senki kibabrálni!

Most már tudták, mi a baja. Hogy ez előbb eszükbe nem jutott. Biztosan kiütötte a zománegyáros a nyeregből. Biztosan kosarat kapott Dóczyéknál. Hogyne, inkább veszik vőnek az Ablonitzkyt, aki igaz bevándorlott, de állítólag jól megy neki s a szent és ájtatos Dóczyinének bizonyára jobban kedvére való, mint a bárdolatlan Palya.

Hogy micsoda népek vannak itt — mondta magában az ujságíró. — Szerelem, érzés, eszme, vágy, — ami nemesebb és finomabb mozgató erő, az itt nincs. Itt nincsen fa, se virág. Kopaszok az udvarok s ridegek a házak, magasak a kerítések, hogy senki be ne lásson; meg ne lássa az ürességet... Itt csak egy egyszerű és örökös motívum van: az anyagi szempontok.

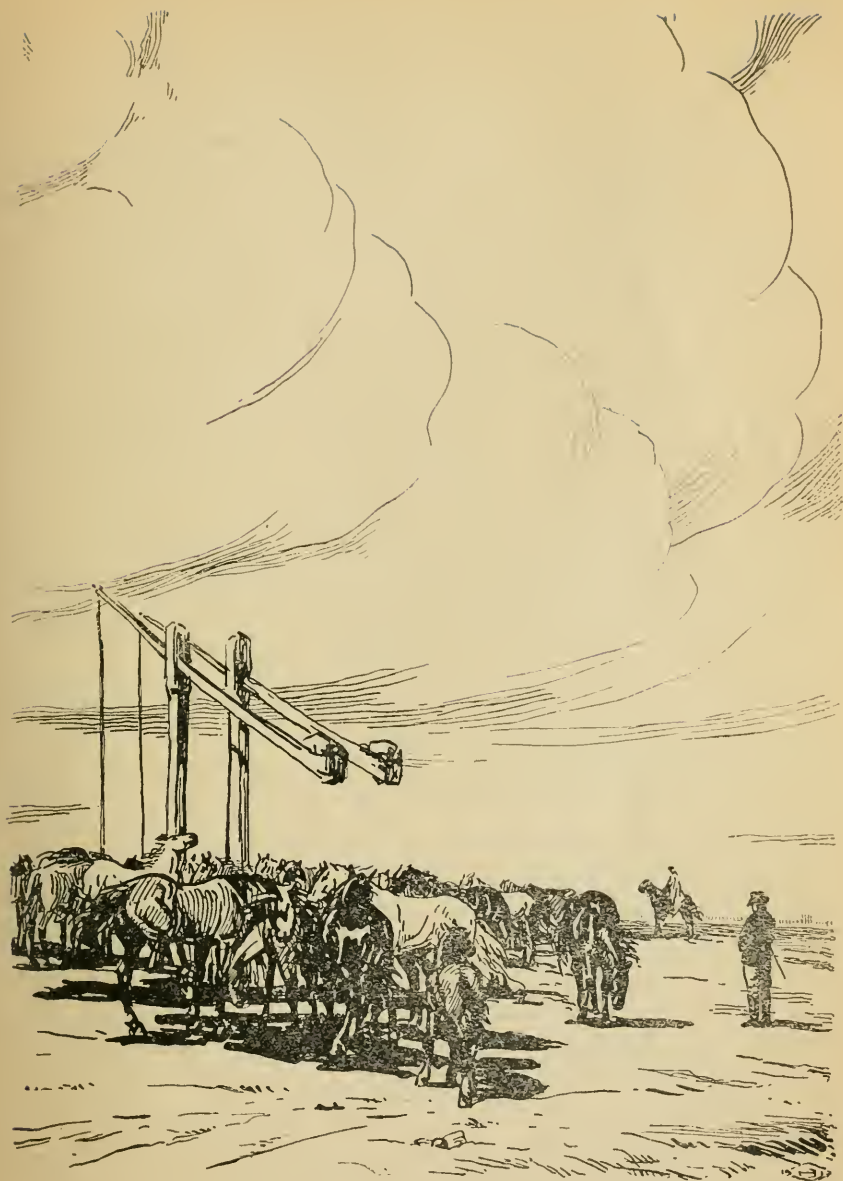
Grosz hozta a pezsgőt nikkel jégvödörben. Pezsgőt. Ugyan honnan szedte. Ki ivott itt legutóbb pezsgőt. Ez a zsidó ez mégis valami kultürember, hogy rendbeszedte a vendéglőt is, Debrecenbe beillenék... s nikkel jégvödörben hozza a pezsgőt... Külön találóasztalkára is teszi és felgyújtja hozzá a másik csillárt is.

Az ujságíró gunnyal nézte Szekeres Palyát, látta a konok arcáról, hogy ez most vért izzad amiatt, vajjon megtegye-e, hogy magában igyék... A szíve fáj, ha mást is meg kell kínálni a pezsgőjéből.

Grosz, mikor a kezében a bontás után kicsit, nagyon szerénnyet pukkant a pezsgő, attól olyan udvarias lett, hogy ijedtében úgy kezdte tölteni, mint a sört, magasra emelt fenékkal zuditva a pohárba, alig is birta visszafogni, hogy ki ne robbanjon.

A bor hatalmasan pezsgett s szétfutott a fehér abroszon. Dr. Konez tüntetően hátat fordított, hogy Szekeres Palyának eszébe se jusson invitálni.

— No — mondta Palya mogorván — még egyik csak két pohárt.

A hangja durván nyers volt, ellenben az újságíró mosolya nagyon finom s gunyos lett.

— Nem, nem, hagyj csak fiaeskám, nem iszom pezsgőt nyáron — szólt oda dr. Koncz.

— No szerkesztő ur, gyűjlik maga is, azt a keserves keserűsigit a világnak.

— Nem, fiam, nem iszom — ismételte dr. Koncz.

— Ne beszíj má, mer mingyán a nyakadba öntöm. Szervusz! szervusz, skribler.

Úgy háromnegyedrészig itták ki a pezsgőt. Nagyon jól esett, de spóroltak vele mind a hárman.

A másik helyiségben nagy köszönetés volt. Két-három civisember jött be és sorra kezeltfogtak a vendéglőssel. Leültek s erős hangon kértek egy liter bort.

— Hát szerelmes vagy, Palya? — kérdezte Koncz dr. — Szerelmes vagy, legkedvesebb komám?

Palya röstelkedve nézett el. Ezek a vastagvérű alföldi fiuk semmit se szégyelnek jobban, mintha érzelmi állapotot fognak rájuk. Nyerseséggel és drasztikus keménységgel takarják, ha a szívük megmozdul és nem fér a helyén; Palya is egyszerűen azt morogta, minden összefüggés nélkül:

— Az ég szakaggyon meg.

Koncz dr. nevetgélt.

— No csak ne tagadd. Mér vónál itt máskíp?

— Hát gyüttem a tanyáru, osztán begyüttem. Odamengyek én be, ahova akarok.

— Micsináltál a tanyán?

— Most a csikókkal vaót baj — morgott Palya.

Ahogy a fejét kicsit előre ejtette, az újságíró szinte megütődve nézett rá, egyszerre csak felvillant a fekete kun fu mögött a puszta. A tágas sík s a nagy magyar ég... S ahogy ott áll benne az ur: a gazda és nézi azt, ami az övé, mert minden az övé, a ménes, a puszta, a fellegek...

Éjfél tájba Szekeres Palya, mikor már mindent kipakkolt, ami csak történt vele, a tarkójára csapott az újságírónak.

— Te! a Krisztus pofozzon meg! innen gyűn ki az a sok butaság, amit a Kotkodácsba kodácsolsz ki, te.

Az ujságíró már részeg volt. Gyenge beleit szétáztatta az erős ital, a feje tele volt gőzzel.

— Butaság? — mondta. — Mit fizetsz öregem, ha irok három olyan buta sort, hogy azzal teljesen rendbe hozom a te ügyedet.

— Mit?!

Az ujságíró már meg is bánta. A darabjának főötletére gondolt, a Vidéki Hírekre. Azt most pompásan lehetne kamatoztatni.

Gazság, gazemberség, de erről megvolt a maga saját külön véleménye. Dóczi Irénnek a hozománya legalább hatvanezer korona, de ha a föld ára százhusz forintról felmegy ötszázra, mint az ország más vidékén, akkor lesz háromezer korona, félmillió...

Nézegette a Szekeres Palya lesült fekete képét. Hogy jut ez a fickó félmillió koronához az ő révén? Ostoba fráter, akinek külső segítségre van szüksége, hogy elvehesse a lányt, akit szeret... A kis barna Dóczi Irénre gondolt, finom kis teremtsé, csak nagyon is egészséges. Szép kis alak... Neki sohasem lesz ilyen nőekkel ügye.

Eh, ha ő most ügyes ember volna, ügyes gazember. Hogy meg lehetne vágni ezt a barmot.

Szekeres Palya felemelte hosszú egyenes karját. Az egész fiú olyan volt, mint egy szálfá. Karjai, lábai, dereka nyilegyenes, még a nyaka, feje is hosszas volt, az egész teste hosszanti irányban terjedt.

— Gyémántba fürdetlek, cimborám! Az a magasságos jóisten áldjon meg, te!

Az ujságíró eltúrta az ölelést, mint az imént a féltréfás, félkomoly meglegyintést. Nagy nyugalommal szivta a szivarját és gondolkozva nézett a másik terembe, a kasszán öt-hat fél-literes likőrösüveg állott, dupla nikkeldugóval és csillogott a villanylámpák fényén.

— Mondod, Ablonitzky meg van hijva.

— Igen. Dóczyék.

— Holnap délre.

— Igen. Ebédre.

— Én meg azt mondom, hogy tőlem függ...

— No.

— Hogy... Hogy ne ebédeljen ott se holnap, se holnapután, se soha többet.

— Hiszen cimbora, hiszem.

— Hát holnap reggel...

Még egyszer elhallgatott. Mint a betörő, mikor már kilincsen a keze.

— Nono, — sürgette a legény.

Az újságíró rápillantott. Egyszerre olyan csodálatosnak találta, hogy az emberek élnek, hogy komolyan veszik az élet ilyen apró ügyeit... Hogy egyáltalán ügyei is vannak az életnek... Hogy élni, ijedni, lelkesedni, megrémülni, elcsüggedni, elfásulni lehet az élet dolgai által. Ételéért, italért, ruháért, hataloméért, napi dolgokért, pénzért, lányért, házasságért, gyerekekért... Hogy egyáltalán azokért a relációkért, amikben lehet az ember az emberekkel s a dolgokkal szemben. Hogy mindezért a pozitívumokért és valóságokért az emberek az egész életet kockára tudják tenni: ez neki szokatlanabb s érthetlenebb volt, mint minden tündérmese és elmejáték.

S most, mikor ő maga abba a véletlen helyzetbe került, hogy valaki másnak ilyen nyersen életszagu esetébe beleavatkozzék, megijedt még egy pillanatra, kimondja-e a szót. A szót, amelynek varázsoló ereje van. Az ígésző, a teremtő, a csináló szót. A Kalevalában versek mondásával visznek végbe minden csodálatos varázsolást: s csakugyan a szó, a kimondott szó a tevő, a teremtő, a végrehajtó. Ennek a felelősségét érezte meg még egyszer.

— De hát beszíj mán, aki jóistened van!

A nyers hang észretéritette. S most már voltaképen kedve ellenére mondta is.

— Reggel olvasd el a lapot. Olvasd végig jól.

— Elolvasom, cimbora, az első betűtől az utolsóig —
mondta Palya s úgy fogadkozott a szóval, mintha valami
őszinte és becsületes és nagy áldozatot hozott volna.

Az ujságíró sóhajtott, valami kis izgalmat érzett, megérezte
maga előtt az életet s ez zavarta, nyugtalanította. Sajnálta az
irodalmi ötletét, amit most eltékozol, úgy tetszett neki, mintha
egyszerűen kidobott volna egy darab gyémántot az ablakon.

De nem baj; látja egyszer legalább megcsillámlani a nap-
fényen...

Vasárnap reggel tisztára söpört utcákon éppoly szigoruan, ridegen állottak a kun házak egymás mellett, mint máskor.

Kis meztlábás fekete gyerek a hóna alatt nagy csomó újsággal futott be sorra minden kapun s szétosztotta a nyomtatott betűt, amely így bejutott mindenüvé, mint ahogy szorgalmas kis madarak elpotyogtatják a fűmagvakat a pusztaságon. Aztán itt-ott egy-egy szemecske megfogán... de ott is hamarabb a dudva.

Dóczi néni szokott, siró, lélekvesztett, fehérvérű arcával nézett be az urához, aki még most is hálóingben hevert az első szobában s a pesti lapot olvasta átólceztig.

Akkor hozta a gyerek a Kunterebes és Vidékét, beletéve a Kotkodács című kis vicclapot s egy pillantást vetett rá a néni.

— Ez kell most! csak ilyenek a világnak! meg korhelykedés, bujálkodás. Pezsgő kell most, pezsgőzés.

Már János bácsi is értesülve volt az éjjeli esetről, hogy Szekeres Palya az éjjel pezsgőzött s most indokolva volt a néni választása, hogy a zománcgyáros és nem Palya a méltó.

Ki a méltó! A néni szava, a néni hangja; ez a betegségekben elfinomodott, lelki szenvedésekben hajszálvékonyra lett hang kell hozzá, hogy egy szóban benne legyen ennek az egész alföldi kun durvaságnak az elítélése.

— Jaj istenem, de könnyű is kidobni drága pénzeket, csak mi tudjuk mi az, háziasszonyok: megtakarítani a mai cselédek rosszlelkűsége mellett, akik egyebet se tudnak, csak pazarolni, rontani, csak duskálni a jóban; legisjobb az... Nem öltözik még, kedves angyalom? Mindjárt a templomba kell menni.

— Én nem megyek — mondta morózus nyájassággal az öreg ur.

— Azér felöltözhetsz kedves; no ugye felöltözik kedves. Tegye meg azt az örömet, angyalom.

Ennek az édes, ennek a lépet csiklandozó, finom és vékony hangnak ellentállni lehetetlen. A néni, az nem kun asszony,

messziről való, egész Erdélyből. Tanítónőnek került valaha ide s egész életében úgy is viseli magát, mint aki egyrészt kötelezve van az idegenből jött finom alázatosságára, másrészt nem is vindikálja magának a jogot, hogy ő konok kunnak beválják.

Finom, mézes mosollyal nézett a feltápáskodó urára, aki nagy, fekete testét nyújtóztatta s nagyot ásított:

— Jajhhh.

— Nehéz volt megmozdulni, kedves angyalom — simította meg a vállát a néni —, jaj istenem, de igen jó is az a lustálkodás, ugye-e édes szívem?

— Nna, készen leszek már egy-kettőre.

— Már úgy akartam itt is kitakaríttatni egy kicsit, csak nem szerettem magát haborgatni, kedves fiam, hadd pihenjen az én drágám, hadd olvasson vasárnap reggel.

János bácsi kedves kedvvel motyogott!

— Lehetne adni egy kis izét...

— Mit, drága fiam?

— Vizet. Mosdani.

— Hogyne, angyalom, hogyne. Félhét óta melegszik a konyhán, hogy amikor maga megóhajtja, rögtön rendelkezésére álljon.

János bácsi felpillantott a faliórára.

— Hú, az ebadta, nyóce az óra.

— Kicsit soká olvastuk az ujságot. De legalább jól elolvastuk, ugye kedves. Osztán mi az a sok hír?

— Hát semmi.

— Nahát azis a legjobb!... Irénke fiam, szólj csak gyerekem, hozzanak vizet az apának.

Irénke a másik szobából, ahol takarított, átkiáltott.

— Igen.

— Ó istenem, — folytatta a néni, — pedig be szeretik ezek az ujságírók az olyan Drájfuszos históriákat, csak azt szeretik, ami rossz... Hát ez a kicsi ujság ugyan mit tud? — s felemelte a kezében levő helybeli lapot s részvétellel csóváltgatta a fejét, —

szegény kicsi ujság, hogy még ennek is kell írni valamit... Tudja kedves angyalom, ahhoz mehet az éppen, mint mikor a kis fiatal asszonyka, aki szegény emberhez ment feleségül, ebédet szeretne főzni: de nincs a kamarába semmi... meg nem is igen tud még hozzá... hát csak vergődik az ártatlan, hogy mutasson valamit... Há; de jó az azért! Ó, be örül neki a kicsi ura. Jaj be mondja: maga főzte ezt kedves? maga csinált nekem ilyen jó ebédet! ilyenét még nem ettem!... Hát így vagyok én evvel a kis ujságoeskával, meg kell ezt becsülni, hogy ilyet is tudnak csinálni a mi kis városunkba. De sovány is az az ujságíró, de jól eshetett neki az éccaka az a kis pezsgő...

János bácsi megkapta a vizet, a lány, mint egy bivalybornyu hozta be s úgy ment ki. Vastag itt minden és fekete piros, csak a néni finom és törékeny s a szavai is olyan édes méregbe vannak áztatva.

Lassan olvasta a nagybetűs vezércikket, amely az utcai árkok dolgáról szólt, aztán a tárcát, amely folytatása volt a mult vasárnapinak; azt nem olvasta el, mert a zsidó tanító fordította svédből... A falon az óra ketyegett; János bácsi a borotvát fente a szijhoz; az ujság csendesén sustorgott s nem látszott rajta, hogy gyilok van benne elrejtve, amely minden sorral közelebb ér az olvasó szívéhez... A néni kiszólt a másik szobába, miközben egyet fordított:

— Irénke fiam.

— Tessék.

— Nézd meg csak, a kappannak a háját jól leszedte a lány a belekről?

— Igen.

A lapot nagy gonddal türte be s a belső oldalon a képviselőtestületi gyűlés programját látta meg.

— Ide magának is el kell menni édes fiam.

— Hova? — kérdezte János bácsi s a borotvát most a kezészáráan kezdte fenni.

— A gyűlésbe, édes fiam, a Pollák-ügyről el ne feledkezzék.

János bácsinak egy arcizma sem rándult meg. Pollák bádogos feljelentette a zománcgyárat valamiért. János bácsi egyszerre megérezte, hogy a zománcgyár, az egy fura vő lesz, annak annyi pöre van, az már igaz, hogy a félvárosnak nincs annyi. Hm. S az sem éppen kellemes, már most elkezdeni a vőmúram ápolását. Teringette.

— Milyen gonosz emberi lelkek vannak — mondta a néni —, mire nem képesek azért a csunya pénzért... Képes feljelenteni valakit a pénzért, még tán fel is kén akasztani... Csupán annyi okból, hogy ezután nemcsak ő csálhatja a népet. A konkurenciától fél igen a zsidó! Attul fél a! Attul.

Aztán tovább haladt az ujságban s egyszerre csak valami rettentő ijedtség támadt a szemében, az egész arca elnyult s a teste lassan megdermedt. Beléjeszaladt a gyilok...

Még János bácsi is észrevette a kötél idegeivel s megszólalt.

— Nono, mija?

A néni leroskadt egy székre s nagyot sóhajtott. Aztán tovább olvasta a lapot, vagy úgy tett, mintha olvasná.

— Hát a Tátrában jól mulattak az Anna-bálon a közjegyzőék, — nyögte, mert ez is benne volt a lapban, de a hang a melléből jött, mint a súlyos betegek nyöszörgése. Nem bír az ember erőt venni magán, pedig úgy igyekezik.

— Aggya csak azt a lapot — szólt János bácsi.

— Neeem, nem; nem, fiacskám, nem, édes gyémántom, azt nem... Ne bántsa, kedves, úgy félttem magát az ilyen lelki megrázkódtatásoktól...

A bácsi erőszakkal elvette az ujságot s rögtön meglátta a Hirt.

— Ne izgassa fel magát, angyalom... — nyögte a néni s bólogatva, megtört szívvel nézett maga elé.

A bácsi a lapot messze tartva a szemétől, olvasta:

„*Műpártolás.* Ablonitzky Róbert, helybeli zománcgyáros, 20 koronát küldött szerkesztőségünkbe, azzal a kéréssel, hogy indítsunk akciót arra, hogy egy szintársulat évente rendes időnyt tartson városunkban. Örömmel kö-

szöntjük a talpig modern gondolkozású fiatal gyárost, hogy életrevaló eszmével városunk kulturéletének felfrissítésére törekszik. Lelki szemeink előtt már látjuk, mikor Kunterebes tágas utcáin elegáns művésznők és művészek jelennek meg s a város pezsegni fog a műpártolási izgalmaktól. Mert mégis csak ez az egy, ami hiányzik s mi rajta leszünk, hogy a gyáros urral karöltve harcoljunk a szép célért. Brávó.“

János bácsi is megcsóválta a fejét.

— Nézd csak, nézd — mondta. — Nem is rossz.

— Hogy mennyi, de mennyi csalódáson kell az embernek keresztül menni! — fakadt ki a néni. — Édes jó istenem...

Nem szólt tovább semmit, csak maga elé nézett. A szeme fásultan meredt el. Kimondhatatlanul fájt szívének a dolog. Félt, rettegett a kulturától, iszonyodott attól, hogy színészet telepedjen ide. Az erkölcsöket féltette, az idealizmust, mint ahogy ezt sokszor kifejtette már. Marosvásárhelyen látott ugyan színielőadást, a Transsylvania nagytermében s jóízűen mulatott a Cigánybáró öreg örmény bácsiján, akit a cigány-purgyá meglop, — de hogy a színészettel társadalmi összeköttetésbe kerüljön: az most annál jobban sértette, mert itt körülötte valami általános megvetés volt elterjedve a színészekkel szemben. Most órála fel fogják tenni, hogy az ő tudtával tette leendő veje ezt a vakmerő lépést...

Ott ült a széken s maga elé nézett.

Az a nagy csend volt a szobában, amely a falusi szobákban olyan jól otthon van. Amelyet megzavar, ha a szabad ég alatt élő ember bejön a nedves és borus magányba, a zárt falak közé. Ez a csend lakik a lelkekben is itt. Ritka eseményes pillanatok között mélyen és megüledve áll a csend.

A bácsi tunya arccal nézett maga elé. A néni így szólott:

— A színielőadás a szívnek gyönyöre s az elmének művelése. Én magam nem tartom elitélendőnek a műpártolást. Különösen az iskolai életben hasznos a színijáték, mert ami a tanulmányokban való előmenetelt illeti, kell hogy a gyermekek szellemi kinevelése később a művelt emberek társaságában

helyet foglalhasson az ifju... Nagyon is kell minden olyan alkalom, hogy a növendék bebizonyíthassa, hogy a társadalmi érintkezés mezején a modorra és műveltségre, mert legalább is annyit kell adni tudvalevőleg, mint a geometriára és a gramatikára, vagy a tudományos műveltség ágaira. Ezen jelzett cél szolgálatában állanak az önképzőkörök és nyilvános ünnepélyeken való részvtételek... azon jelenségek, amelyek az iskolai életben nevezetes jelentőséggel bírnak... Csakhogy ma már felfordult világot élünk, mindenki nagyobb virtusokat képzel magáról, mint amilyenek valósággal tulajdonai, fennhordja sok ember a fejét, mint az üres buzakalász... Harmóniára van szükség, összhangra, hogy az összhang nyomába a jólét, haladás és megelégedés járjon és annak melegétől a mi nyomoruságos sárutcaink és utaink megjavulnának... inkább erre gondolna, aki a közérdeket... mert nem vagyunk egyforma okosak, sem egyforma tanultak, épp azért hallgassunk azok szavára, akik nálunk okosabbak, tanultabbak és tapasztalataiknál, tudományuknál fogva jobban meg tudnak ítélni valamely jó dolgot következményeiben...

Úgy beszélt bánatában, mint egy szajkó, amely minden összefüggés nélkül ismételi azokat a szavakat, amelyeket be-tanult s a monoton gagyogás éppen úgy megnyugtatója s lecsillapítja felzaklatott kedélyét, mintha teljesen logikusan fejtené ki gondolatait és pedig olyan gondolatsort, amely teljesen megnyugtatólag hathat. Az ura hátradőlt a diványon és szórakozottan hallgatta a felesége szavait, mint a szélmalom egyenletes, egyforma zugását.

Irén jött be.

— Mama.

— Na.

— A tejfelt melyik bögrébe szedjük.

— Hát a csorbába.

— De abba van valami, mama.

— Jaj, persze! egészen elfelejtettem. Istenem, miket kell nekem átélni, nem csoda, ha megőrülne az agyam. Hát persze

édes gyémántom; a pettyesbe, abba a picikébe, abba éppen jó lesz. Édes drágám, édes kicsi szentem.

Irénke nem is álmodta, mért becézi úgy az anyja, mért csókolja úgy homlokon.

— Csak téged sajnállak, kis ártatlanom, meg a szegény apádat.

— Miért, mama?

— Ah, az élet, az élet... Az, az... A modern gondolkodás... Színésznők kellene a rosszlelkűeknek... Hát csak keresse őket...

Irénke homályosan megsejtette, miről lehet szó, de persze szólani nem akart. Ő, aki annyira nem volt önálló, hogy a konyhában a tejfelt nem merte volna magától valamelyik csuporba beleszedni, a házasság dolgában is teljesen az anyja keze alatt volt. Igaz, hogy ebben az ő házasságában volt valami fölényesség; mint nagy gyerekeket nézte az öregeit s hagyta, hogy azok játszák a lányukat-kiházásító-szülőket s eszükbe sem jut, hogy hát ő mit is gondol akár a Szekeres Palya modortalan, konok szemeiről, amelyek izzásba jönnek az ő közelében, anélkül, hogy szükségük volna arra, hogy valami élessze a tüzüket; akár a szőke, finom zománcgyáros affektált udvarlásáról, amely olyan tétova és keresgélő, amilyen csak lehet egy házassági üzletben buzgólkodó uré. Hagyta a dolgot ellenmondás nélkül és a jó időre bizta a jövőt. Kis kézilánynak mutatta magát, aki gyengéd és engedelmes a szülői előtt s nem szerelmes teremtés, aki akar valamit.

— No csak menj fiacskám, menj szivem, a pettyes bögrébe szedd le azt a kis tejfelt, majd meglátod, kis angyalom, hogy belemegy az abba.

Ahogy Irént kituszkolta, az urához fordult:

— Ne legyen hozzá goromba, kedvesem. Nem érdemli meg az ilyen ember, hogy az ember az életét felzaklassa miatta. Egyszerűen adja tudtára, hogy nem főztünk a számára.

Az ajtó felé ment, sóhajtván, fejét ingatva.

— Ne gondolja, hogy olyan életkedv csergedezik bennünk

is, mint a régi öregekben, amely a színészetet is csempürágásnak gondolta; ó most más viszonyokat látunk. Félrevetettük már az ósdi eszméket s haladunk a többi városok nyomán, sőt a kultura magasztos, mert csak a kultura idvezit és nemes tudás öli ki a beteges tradíciókat, magunk is a kultura munkásai akarunk ugyebár lenni, bár előbb csak megvetett létezés volt, aki ebben a körben óhajtott volna részes lenni, bizonyára legalább is szülei átok és rokon megvetés kísérte volna sirig az uton ténykedésében s nem kevesebb, mint a lenézés lett volna fáradozásának jutalma babérja. Ez volt azelőtt a színészkedés díja; ma? felmagasztaltatás, vonzalom, műpártolás, bezzeg máskép hangzik. Romlott erkölcsök dédelgetése, hazugság pártolása, posvány, fertő... Sajnos, hogy az istentől lelkezett ember ilyen szélsőségekre hajlandó, mert elvitázhatatlan tény, hogy morális tekintetben nem tartunk lépést a felvilágosodással. Tudja isten, mikor nagyobb a fény, nagyobb az árny... A modern nevelés hivei azt hiszik, a testi és szellemi nevelésnél előbbvaló a száraz tudomány elsajátítása. Előbb tanulja meg a gyermek a deklinációt, mint az imádságot. Ez a szellem öli ki az emberiségből az emberi méltóságok érzetét, hogy annak piedesztálján meg is tudja becsülni a tiszta erkölcs valódi érzelmeit. Hát akinek ez kell, csak pártolja a színművészet muzsáját... De hozzám ne jöjjön. De az én küszöbömön többet be ne tegye a lábát... De én nem főzök neki, bizony nem. Nem hizlalom az én keserves kézimunkámmal nevelt pulykapecsenyével s fiatal libával... Menjen ebédelni a Veres Rákba, nagyon jól főznek ott...

Aztán egy picit idegesen szólt vissza:

— No csak borotválkozzon, kedvesem, hogy valahára kitarkaríthassunk.

János bácsi még egyet-kettőt rántott a fenőszijon a borotvával, aztán szó nélkül, nagy szuszogások közt hozzáfogott szappanozni.

A városháza régi épület volt.

A forradalomkor itt volt a Damjanics főhadiszállása huszonnégyszerig s valahányszor valaki azzal az indítvánnyal állott elő, hogy új városházát kellene építeni, rögtön Damjanicsal torkolták le. A nagy hős, a nemes vértanu életében sem nyert meg kockázatosabb csatákat, mint pusztá nevével e nevezetes ügyben. Hű honfiak képviselőválasztáskor kinyitották a régi levelesalmáriumot s megmutatták a Damjanics butykosát, amelyet annak idején, mikor a szolnoki csata színtere felé indult, itt felejtett. A butykos cserépből volt s ma is érzett rajta az erős ital illata.

Így érzett az egész épületen a régi idők erős illata.

A polgármester asztala a tágas tanácsterem utcai sarkában állott. Kicsi asztal volt, három fiók volt a felső részén s kétoldalt fekete mahagoni korlátja volt, barna politúros asztalka. A polgármester a padláson találta, az öreg Kusch bácsival, a városi asztalossal rendbeszedette s egy szál virágot állított a sarkába.

Az volt a jelszava, hogy ez a szál virág az ő kormány-pálcája.

Mig legényember volt, mindenki értette a dolgot, de mióta megházasodott, másképp nem tudták megmagyarázni, csak úgy, hogy a polgármester hecces gyerek s a feleségével szemben így akarja fenntartani a házi tekintélyt. Eleget is intrikáltak az asszonykánál a rózsza ellen, de a polgármester sziklaszilárdan állotta az ostromot s télen-nyáron ott volt az asztalán a virág.

— Hazajött a főügyész? — kérdezte a polgármester, ahogy belépett s a postára nézett, amely fel volt halmozva az asztalán.

— Igen, polgármester úr, az esti vonattal — szólta a titkár, a kövér és asztmás fiatalember, aki egy pillanatra se feledte el, hogy a zsidó vallásra hallgatott és akinek folyton az volt az ambíciója, hogy a városnál fizetési hivatalnok legyen. Nagy

szemei figyelmesen néztek; tudta, hogy a főügyész ellen óriási hecc készül, amely ha sikerül, az egész város mulatni fog rajta.

— Nincs semmi?

— Semmi fontos.

A polgármester szórakozottan forgatta a leveleket. Bele-nézett az ujságba s megszólalt:

— Mi van ezzel a gyárossal? Megőrült?

— Nem kérem, polgármester úr — mondta a titkár s a viláért el nem mosolyodott volna, a szemöldökét felhuzta magasra és nagy fekete szemeivel tőle telhetően együgyűen nézett. Valami ösztönszerű mimikri volt ez tőle, alkalmazkodott a környezethez; tudta, hogy ha csak egyszer elárulja magát, akkor rögtön nagyon gyanus lesz, zsidó anyanyelve miatt —, az éjszaka Szekeres Palya megivott három üveg pezsgőt s az ujságírónk hálából ezt az orvtámadást helyezte el a lapjában.

— Ja — mondta a polgármester s ő mosolyodott el a titkárja helyett.

Egyebet nem szólt. Okos ember volt, aki sohse mondott többet egy szóval sem, mint amit kellett.

A titkár várt egy pillanatig. Látva, hogy főnöke játssza a nagyurat, aki szolgálattelkekkel nem fraternizál, tüntető szerénységgel visszahúzódott figyelmes tartásából a megkövült rendelkezési állományba.

— Surányi — szólt oda néhány pere múlva a polgármester.

— Kérem.

— A... kéményseprők... díjainak felemelése fel van véve a tárgysorozatba?

— Hogyne.

— És a csatornázás?

— Igen. 23-ik pont...

A polgármester titkosan mosolygott. A csatornázás a mai nap nagy hecce.

Aztán újra hallgatott.

Surányi a csendet arra használta fel, hogy magát komisz gazembernek nevezte el.

— Miért szolgáltattam én ki most szegény Komjáthyt — mondta magában s megcsóválta nagy fejét.

Kinosan jutott eszébe az ujságíró szőke, zárkózott, vékony arc. Ahogy kagylószerűen belső életébe rejtőzve anélkül is az egész város gúnyjának céltáblája volt. S ő most olyat rugott rajta, amilyet csak egy slemil tud rugni a slemilen. Fájdalom öntötte el a szívét s az arcán valami szomorúság felhőzött.

Egyszerre nagy elevenség volt az ajtóban, amely nyitva volt. Nyolcan-tizen özönlöttek be. Vidám és kövér magyar urak, akiknek az arcáról csak úgy sütött az egészség tüze. Gondtalanok és jóllakott emberek, akik nem ismerik a lelki komplikációkat, tele vannak eredetiséggel, jóizzel és élnek-halnak az egészséges tréfákért.

— Aggyisten.

— Jaónap.

— Isten jaónap pógármester úr — lármáztak előre, hatalmas köszönéssel. Sorra kezét nyujtottak s becsületes tenyérrel, emberi mód rázták meg a polgármester kezét. Surányi úgy hátraszorult, mint egy statisztá, ha megjelennek a színpadon az örökös tagok.

— Szervusz, Berti bátyám, szervusz Andris bátyám — nevetett a szemük közé nyílt és tele arccal a polgármester. Fiatal ember volt, más ebben a korban még ott szokott szerénykedni a József nádor arcképe alatt és nagyokat hallgat, de ő otthon volt és olyan talpraesetten állott a deres városatyák előtt, hogy öröm látni.

— Ej, a menyecske, a menyecske! — mondta borizü, dörögő hangon a Berti bátyám s a polgármester telt mellényére veregetett.

Általános kacagás tört ki az öreg szavára s mindenki a polgármester gömbölyödő formáját nézte.

— Félesztendő házasság!... osztán mán is meglátszik az eredmény.

Maga a polgármester is kacagott, mert ez voltakép annak szólt, hogy a kis felesége tegnap jelent meg először nyilvánosan

pongyolaszerűen öltözve.

— Úgy jó a, úgy egészség! Az asszony jó kosztot ad az embernek, az ember meg jó tartást az asszonynak.

A polgármester kinevette magát az urakkal s akkor idejét látta, hogy magáról másra térítse a szót.

— Hanem a zománegyárosunk, az nem nagyon erőltette meg magát.

— Hogyhogy?

— Husz koronával! Husz koronával indítja meg a művészetpártoló alapot.

— Mi a fenét? — szólt bele az öreg Basa bácsi.

Akik ismerték a dolgot, hárman is hangosan kacagtak s egyszerre kezdtek mesélni a zománegyáros esetét, ami benne van a mai lapban.

— Ejnye a bogár furkálja meg — kiáltott fel Basa bácsi nagy szemet meresztve. — Hát e mit akar?

— Nem is rossz a, Basa bácsi! — fogta meg a természetes öreg úr vállát egy ifjabb atya — nízze csak, színésznék jönnek! Kell a magának.

Nagy kacagás. Az öreg úr visszavágott.

— Tán neked! — mordult fel az öreg.

Ujabb kacagás s mindenki a támadóra néz.

— A kutyának!... — tagadta meg hirtelen ez is a színésznéket, mire olyan kacagás lett, hogy szinte hemperegtek tőle.

— Bion pedig, nem vóna rossz — szólt egy éktelen magas ember a magasból.

— Nini, a hosszú kutya! — kacagott fel a tanácsnokra egy ügyvéd.

Erre megint új kacagási roham tört ki.

— Csakhogy eltőtt az idő — mondta huncut mosollyal váratlanul Basa bácsi. — Fiatal korunkban kellett vón az ilyet kezdeni.

Nem lehetett itt kijózanodni a nevetésből. Még Surányi is nevetett ott hátul, a zöld asztalhoz támaszkodva, az öregek jóízű dévajkodásán.

Ebben a percben lépett be Dóczy János.

Ahogy visszanéztek rá, mindenki elfojtotta a nevetést. De csak egy percig bírták.

Dóczy bácsi megértette, hogy róla van szó, nagy sötétség borult az arcára. Nem tudta hányadán van az emberekkel. Nem tudta, nem kell-e dühbe borulnia.

Mindenki érezte, hogy itt ennek a kinos feszültségnek ki kell egyenlítődnie.

Basa bácsi, az egész társaság örege s a város legtekintélyesebb embere, vállalta persze a feladatot s őszintén mondta:

— Aj, ha nekem ilyen vőm volna.

Erre a szóra aztán senki se birt tovább uralkodni az arcizmain. Fojtott és pukkadózó köZRöhej tört ki, amely, mint egy vidám tengerár, öntötte körül a János bácsi fekete sziklalakját, míg őt is el nem borította a vidámság tajtékja s mindebe beletörődve el nem nevette magát.

— Irigyled ugye, vén számár! — mondta némi durvasággal.

Megenyhült az egész eset. Megérezték, hogy Dóczy bátyánk nem veszi tragikusan a dolgot, de viszont azt is kiéreztek, hogy nem ismeri a tréfát. Volt a hangban valami élesség.

— Irigylem hát — szólt Basa bácsi. — Hogyne irigyelném, mikor irigylem. Osztan azt irigylem, a patvar vigye el, hogy lehetne nekem már tizenkét vőm... mégse segítene rajtam, fenegyeki a tövít.

— Megnyitjuk a gyűlést — szólt a polgármester, mert félt, hogy némi izetlenség lesz a sok nevetésből.

— Nohát ez okos szó volt — mondta magában mindenki. — Kitünő ember ez a polgármester.

Mozgás lett, kiki a helyére igyekezett a hosszú zöld asztal mellett.

— Elkéstem? — toppant be a főügyész s idegesen rángatta a vállát.

A polgármester összenézett az aljegyzővel, aki hirtelen lesunyta a fejét s elcacagta magát.

De a főügyész ezt nem vette észre és gyanutlanul vette át

a polgármestertől a közgyűlés tárgysorozatát. Fogalma sem volt róla, micsoda csapda van abban ma az ő számára.

A polgármester odaintette a szemével az aljegyzőt s míg a képviselőtestületi tagok zsibongva, kényelmesen ültek le sorra a helyükre, ő felváltva az aljegyzővel elmagyarázta azokat a pontokat, amelyeket a főügyésznek kellett referálni.

— 23. pont. A Türr István-utea esatornázása — olvasta az aljegyző és belesápadt; a lélegzete is elállott.

— Türr István? — szólt a főügyész.

— Türr István — mondta a polgármester, mintha a világ legártatlanabb nevét mondaná.

A hangja oly természetes és egyszerű volt, hogy a főügyész, aki minden esatornázásnak elvi ellensége volt, restellt rá még megjegyzést is tenni s oly példátlan egyszerű, hogy az aljegyző, aki egymaga volt beavatva a polgármester heccébe, felemelte rá a szemét s őszinte csodálattal adózott polgármestere rendkívüli lelkierejének.

— Ej, ej, mindig csak esatornázás — mondta a főügyész s mégsem birt elnyomni legalább egy sóhaját, azzal tovább ment; ő maga olvasta...

— 24. A polgári iskola újból beterjesztett költségvetése... Mi van azzal a komisz könyvtári tétellel?

— Törölték — szólt az aljegyző.

Most általános mozgás volt. Ők hárman is felnéztek, kénytelenek voltak odapillantani.

A kéményseprő-ügy.

Ablonitzky jött be, a zománegyáros.

Ugyanolyan csend lett, mint mikor Dóezi bácsi jött be.

A zománegyáros sápadt volt. Kövércs arc nagy feszültséget árult el. A mostani csendet a közgyűlés tiszteletteljes belső hangulatára magyarázta és némi tartózkodás után leendő apósa felé indult.

De akkor annak a hangja hallatszott, szemmelláthatóan folytatta a félpillanatra félbeszakított beleszólást.

— Régi ember a városba... Persze, hogy nem köteles

eltünni, hogy az orra alá füstöljenek... Pollák bádogos! az mindig tisztességes ember volt... Mindig befódozta a lyukas edényeket...

Kis mosoly, de nagyon kicsi.

A zománcgyáros még sápadtabb lett s megremegő dühtől megfeszülő ajakkal tévovázott, hová üljön le a gyűlésben.

Ő volt a legfiatalabb képviselőtestületi tag. Úgy érezte, legokosabb volna, ha most rögtön megfordulna és elmenne... És a hóna alá venné a gyárát és elmenne...

De egyelőre leült s maga elé nézett a kékkal kopirozott tárgysorozatra.

Mikor vége volt a tárgysorozatnak, az ülés bezárása után, a polgármester így szólt:

— Ja igaz, még van valami.

— No, gyerünk már ebédelni.

— Ezt még meg kell hallgatni — mondta a polgármester. — Olvasd csak fel.

S odatett egy árkuést nagy ákombákkal teleírva a főügyész elé.

Ez rögtön felismerte a dolgot s színészkedő modorában ájtatos arcot vágott, hogy az ellentét annál nagyobb legyen.

— Amint látom, ez valami felségfolyamodvány — mondta és olvasni kezdte:

Tekéns cs. kir. járásbirósági miniszter ur!

Azon alázattal meglopott lúra való nézvést, kinek érdekében az Gábor fiam befogódott az setét tömlöcbe, kit pedig ő nem cselekedett, Mert kérdéses éccakán, amidőn fen tisztelt lúnak az elhozása történt vóna, az Gábor fiam az annyuk jóváhagyása mellett az padláson alutt, má pedig a tekéns cs. kir. járásbirósági miniszterium ur, teljes lehetlenség, hogy valaki a palláson lovat lophasson, kire Isten tanubizonyságom. Igaz ugyan, hogy az Gábor fiam a mult-őszön egy kis juhcelekedetben találódott és egy kis apró marha sorja is volt, de hogy a lúhoz semmi köze, élő ember az csire szomszéd, kit az napon házamnál meg is verék, akire ő bölcsen emlékszik, mer más véleményben leledzett

a feleségem becsületirül. Azon alázatos kirelemmel járulok a tekéns cs. kir. járásbirósági minisztériumhoz, hogy a 1/2 alatt idecsatolt Gábor fiamat a lúnak gyanujából annál is inkább felmenteni méltóztassék, mert mégis Isten ellen való véték, hogy valaki egy 6 pengős lúnak az érdekében tömlöcbe nyugodjon és a kívánatos trágyahordástul elmaradjék.

Hát arra jár-i esső?

tisztelem a patai naccságát, az ám az ember, uram!

Mányi Ferenc az Gábor fiam törvényes és hiteles ura apja.

Mig ezt a levelet olvasta, mindenki a közelébe gyült és minden szó után harsogó kacagás tört ki.

— Nahát ez nagyszerű volt. Ferenc kitett magáért — mondta a vendéglős.

— De még a külzete is figyelemreméltó — szólt a felolvasó s felmutatta az ivet:

Külzet.

A tekéns cs. kir. járásbirósági minisztérium urhoz, tiszteletes apellátum. Mányi Ferenc fuvaros embernek az 6 pengős kökény-lúnak az érdekében sorba jutott törvényes és hiteles Gábor fiára nízvist.

K. m. f. tessik benn szemlilődni.

Nagyon ügyesen, kissé színészkedve olvasta fel a mondato-
kat s az embereknek a könny csorgott a szemükből a kacagástól.

— Nohát erre egy pohár sert le kell dönteni — mondta Basa bácsi. — Fene a Ferkó körmit, ezt megirta!

Csak Ablonitzky nézte komoly arccal ezt a társaságot; ugyanígy mulattak ülés előtt a neki tulajdonított famozus ujsághiren, mint most a paraszt kocsis zagyva írásművén. Úgy gondolta, meg fogja mondani, hogy hazugság az egész, de most, látva, hogy kiközösítették maguk közül az urak, össze-szorította a fogait s leverten, dacosan hátat fordított, elment.

Az ő érzékeny, szláv karaktere nem illett ide.

De amint kilépett az ajtón s felhangzott a kacagás ujonnan

és erősen, eszébe villant, hogy most bizonyosan őrajta mulatnak. Ő ugyanannyi ennek a társaságnak, mint az a pityókás paraszt a furesa, tudálékos folyamodványával. Ő, a neki tulajdonított eszmével, a műpártolással épp olyan nevetséges figura, mint Ferenc, a Gábor fiunak hiteles és törvényes apja-ura. Ferenc gazda ezeknek éppúgy a világ fenekéről jött, mint ő. Ez a népből kapaszkodott ide egy percre: ő a felvidékről jött le... Mindegy az... Ezeknek az uraknak csak ők maguk az emberek. Senki idegen. Csak akit születésük óta megszoktak maguk közül valónak s maguk közé valónak tekinteni. Ez az egy. És itt ősidők óta meg van állapítva mindenkinek a helye a többi között, a módja, a rangja; szinte ki van mérve a szó, amennyit mondhat, a levegő, amennyit beszívhat... Mi az ördögnek jött ő ebbe a városba... Mi a patvarnak ír egy Mányi Ferenc folyamodványt a tömlőben levő fiáért... Mi a csodának zománcárugyár a kunsági fészekben...

Amint a városház sötét kapuján kilépett a fényes, napvilágos utcára, egyszerre megint új szél ütötte.

Jól van. Az öreg Dóczi, a maga burkusfejével, komisz módon bánt el vele... De hát nem őt akarja elvenni, hanem a lányát...

Ebédre Dócziékhoz volt meghíva. Oda most már nem mehet mégsem.

Elhatározta, hogy levélben kimentí magát, de délután az orvosékhöz elmegy, ahova meg volt híva, persze Dócziékkal együtt. Ott vig emberek vannak, biztosan társaság lesz, ott lélnkét meg fogja látni, ő is az apjával tart-e?

De amint megállott a piacon, az utca sarkán, mégis oly nagy idegenséget érzett. Tudta, hogy megbámulják fehér kalapja és világos drapp, nyári ruhája miatt a sárga selyemnyakkendőjével és szőke, felsültött bajuszával.

Az utca tele volt néppel; a piac. Csupa feketeruhás férfiak, fekete kalap, fekete csizma. S ez a viselet az uraknál is; csak az idegenből jött honoráciorok mernek egy kis szürke vagy barna színt viselni.

Az igazat megvallva, míg jobblábujját rezegtetve nézte szórakozottan az izzó napsütésben a furcsa fekete embernépet, arra gondolt, hogy mi köze neki Dóczi Irénhez valójában... De hát szégyelte volna, hogy megszökjön a kis civil lány szeme elől...

Ezzel elhatározottan megállott s bevárta az urakat, akik csendesen ereszkedtek elő a városháza felől.

IV.

Mikor Palya éjjel hazament, a cseléd mérgesen nyitott neki ajtót.

Akármilyen ittas volt is, mégis észrevette, hogy a cseléd mély megvetéssel nézte végig a holdvilágon. Nem is szólt egy árva szót sem, de sietett, hogy lábujjhegyen minél előbb besomfordálhasson a kis szobába, ahol a legkisebb, második gimnázista öccsével együtt hál.

— Ki az? — hallotta az apja hangját. Megállott, nem szólt.

— Ki az ott? — rivallt megint az apja.

— Én.

— Ki az az én?

— Én vagyok no — morogta dühösen.

— Mán hazajött! — szólt az anyja is nem igen szívesen.

Palya felfedezte, hogy az ajtajuk nyitva van. A ravasz öregek, hogy el ne szalasszák a hazajötte percit.

— Hol jártál te! — kiáltott az apja.

Palya összehuzta a sötétben a szemöldökét. Nem felelt.

— Hol?!

— Kocsmába — szólt rá az anyja.

Csönd lett.

Palya ezzel elintézettnek vette a dolgot s gyorsan behuzódott a szobába.

Ahogy belépett, nagy zuhanás volt.

Ijedten állott meg, aztán rájött, hogy az ajtónyitással fel-lökött egy széket.

— Te cudar! — morogta az öccsére, aki feltápáskodott az ágyban s a besütő holdvilágon rábámult a bátyjára.

Fogta a kalapját s levágta az asztalra. Valami esőrrénést, gurulást hallott s a pohár egy pillanat múlva széttörött a földön.

— Asstenedet — morogta a foga közt Palya —, hányszor mondtam, hogy ne tedd a pohárt az asztalra.

— Nem én tettem — mondta Laci pörölve.

Palya hozzáfogott vetkőzni. Mikor az ágyba akart feküdni, úgy felrugta a földön a csizmahuzót, hogy felkapta a lába-
ujját s percekig sziszegve táncolt féllábon.

— Ezt se te hagytad itt, te bitang!

— Nem.

— Hát!!

— Hát ides.

— Úgy. Az anyja...

Belevága magát az ágyba, a fülére rántotta a takarót s befordult a falhoz. Utolsó gondolata az volt:

— Az ördög vigye el azt a vakaresot, hogy miatta ennyi bosszuságom van.

És Dóczi Irénre gondolt, aki ebben a pillanatban azt álmodta, hogy Ablonitzky megdagadt akkorára, mint egy lég-hajó gömbje s a magasból lenyujtotta a hosszú kezét, ő pedig futni akart s az Ablonitzky piff-paff-puff lövöldözött belé... Csodálatos, hogy bár tisztán tudta, hogy minden golyó talált, mégsem érzett fájdalmat, inkább valami kéjes elszibbadást.

Mikor Palya reggel felébredt, arra ébredt fel, hogy az ajtókat iszonyuan vagdalják, az ablak nyitva van, eug van és a cseléd söpör.

Először azt hitte, menten megüti a guta, aztán ráripakodott a lányra.

— Nem takarodsz innen ki, mindjárt kidoblak!

— Kit dob itt ki valaki? — hasította a fülébe az előszobából az édesanyja hangja.

Palya megszelidült s újra falnak fordult.

De tovább nem lehetett aludni.

— De fel tetszett ébredni! úrfi! — folytatta epésen az anyja. — Hogy még mit nem kell nekem megérni... Még ő dob ki valakit.

Az apja sulyos csizmája hallatszott a tornácról.

— Mi van itt?

— Az én cselédemet kidobja. Dobd ki a gonosztságot magadból. A korhelységet. Azt a gonosz lump szokásodat.

— No, valahára kialudta magát -- szólt méreggel dörögve az apja.

Palya forrt. Kezdt dühös lenni. Utóvégre mit gondolnak ezek; így lehet beszélni egy felnőtt emberrel! Egy szerelmes emberrel; egy nősülő ifjuval; aki regényhős volna, vagy mi az istencsudája.

— Ehhlh — hördült fel veszekedetten és meglehetősen egyszerűen adva kifejezést érzelmeinek, de úgy, hogy az ágy majd leszakadt alatta.

De nem is szólt többet egyet sem, se apja, se anyja. Legálább nem értette mit mondanak, mert bementek az utcai szobába, az ebédlőbe.

Megvárta, míg a cseléd sötét arccal befejezte a söprést és egy lesujtó pillantással kicsámpáskodott a szobából, akkor felkelt.

Gyönyörű reggel volt odakinn. Ahogy kinézett, a trágyadombot látta meg, a tyukok már kaparásztak rajta, egy sárgavörös kakas éppen nagyot kukorított a tetején s utána, mint aki nagyon jól érzi magát, odább billegett, egyet táncolt s hegyes sarkantyus lábával belekapart a szemétbe.

Ilyen kakasnak érezte magát. Ő is szeretett volna egyet kurjantani, de gyáva kutya volt, nem mert. Csak nyújtózott egy nagyot.

Azután megvakarta a fejét s elsomolyodott.

De jó volt az az éjszakai kis muri! A pezsgő. Még sose ivott a maga pezsgőjéből. Most érezte meg először, mi a szabadság, mi az önálló, független, szabad ember.

Eszébe jutott az ujságíró.

S homályosan ott kalamolt a fejében valami elintézetlen ügy: az ujság... olvasni való... Hirtelen ott hagyta az ablakot s rendkívül gyorsan öltözni kezdett.

Nekik nem járt a Kunterebes és Vidéke. Majd az ő anyja ad ki ilyenre két-három forintot. Örülten sietett, hogy valahol megszerezze.

De hol szerzi azt meg?... azt a keserves keserüségit...

Meglátta az öccsét.

— Laci.

— No.

— Gyere csak.

— Mi a.

— Nem mi a! hanem gyere ide... Te, Laci, kapsz öt píz, ha hozol egy ujságot...

— Mi?

— Öt píz kapsz te bolond, figyelj ide.

— No.

— Erigy ki a piacra, osztán vegyél egy ujságot... Neszi. itt egy hatos.

— Ujságot?

— Lódulj már, mer úgy ruglak... fel...

— Kunterebes és Vidékét.

— Meg Kotkodáct.

— De akkor nekem csak három píz marad.

— Elig a, két hölgy-cigáróra. Tudom, ugyis azt veszel rajta.

A fiu lesütötte a fejét s titkosan mosolygott, aztán elment.

Mire hazajött, Palya meg is reggelizett s szó nélkül nyelte le apja, anyja minden szavát.

A szülők valami nemes buzgóságot fejtettek ki abban, hogy melyik vágjon súlyosabb igazságot a züllésnek indult fiu fejéhez. Másszor mindjárt összekaptak, most azonban csodálatosképpen megegyeztek abban, hogy ninesen nagyobb istenátka, mint az olyan fiu, aki nem vet számot a helyzetével és az egész világot felháborítja botrányos magaviseletével... ahelyett, hogy jó példával járna elől az öccsei közt, megfertőzteti a levegőt a lehelletével...

— De mondd meg már, az isten áldjon meg, mi vitt rá, te szerencsétlen.

Palya egész idő alatt nem szólt, de ezt a hátát hasingató siránkozást már nem bírta el s azt morogta:

— A bánat.

— Miféle bánat.

Nohát erre igazán nem lehet felelni. Dóczi Irénre hivatkozson? Nagyon satnyának látszott a kifogás, mert egész reggel iszonyu dühvel gondolt arra a lányra s tulajdonkép nagyon szégyelte magát, hogy amiatt a tácskó miatt ennyi baj szakadt a nyakába.

Nem várta hát meg, hogy az anyja az ő bánata találgatásába fogjon, felállott az asztaltól, berántotta maga után az ajtót s elment. Be a szobájába.

Az öccse már hozta az ujságot, lecsapta az asztalra s füttyö-részve elszaladt. Látszott, eszeágában sem volt, hogy belenézzen.

Palya mohón esett neki s gyorsan végignézte a cimeket. Fogalma sem volt, mi lehet az, amit az ujságíró belecsinált, csak nézte sorra a cimeket. Végignézte az egész lapot s az egész Kotkodácsot, aztán bután nézett a papirosra. Semmit se talált, ami őt érdekelhette volna.

— Nincs — mondta. — Beesapott a gazember. A pezsgó jó vót neki, de hazudni: az is jó vót neki...

Ujra nekiállott s újra meg újra, szinte véres verejtékkal marta át magát az összes cikkeken s hireken, még a hirdetéseken is: sehol semmi.

Egy pillanatra megállott annál a hirnél, hogy Ablonitzky 20 koronát adott a művészet javára; „mi közöm hozzá?“, mondta magában s tovább furta, furkálta a lapot s végül is gombolyagba gyurta s ledobta a földre.

— Hova mégy? — kérdezte az anyja ridegen, de a ridegség alatt ijedt érzéssel, mikor Palya kilépett a tornácra.

— Templomba — dünnyögte Palya.

— Oda bizony, oda — szólt az édesanyja sokatjelentő, biztató sóhajjal.

Szórakozottan ment végig az utcán, fel a piactérre. Már ott gyűltek a gazdák s tanyai emberek a vasárnapi embervásárra, néhányszázan már ott állottak, vasárnapiasan kiöltözve és csendesen, tempósan, szegényöggel eltelve diskuráltak.

Palya csakugyan bement a templomba. Maga sem tudta miért, de Dóczi Irént akarta látni. Nem szerelemből vagy vágyakozásból, hanem azért, hogy bebizonyítsa magának, hogy a legnagyobb ostobaság volt miatta ilyen örülségre vetemedni.

Alig ült le, már meg is látta. A szemközti padokban ült, második padon, szélén. Úgy ült ott, mint egy kis tyúk. Énekelt, tátogatta a száját, mint a csirke, ha eszik.

Elfordította a szemét, hogy ne is lássa. Nem tudott elég közönséges és ócsárló szót találni rá.

De a szeme minduntalan vissza-visszakalandozott arra a helyre. Eleinte nem tudta miért s egyszer csak meglepetve fedezte fel Bardócz Ilonkát.

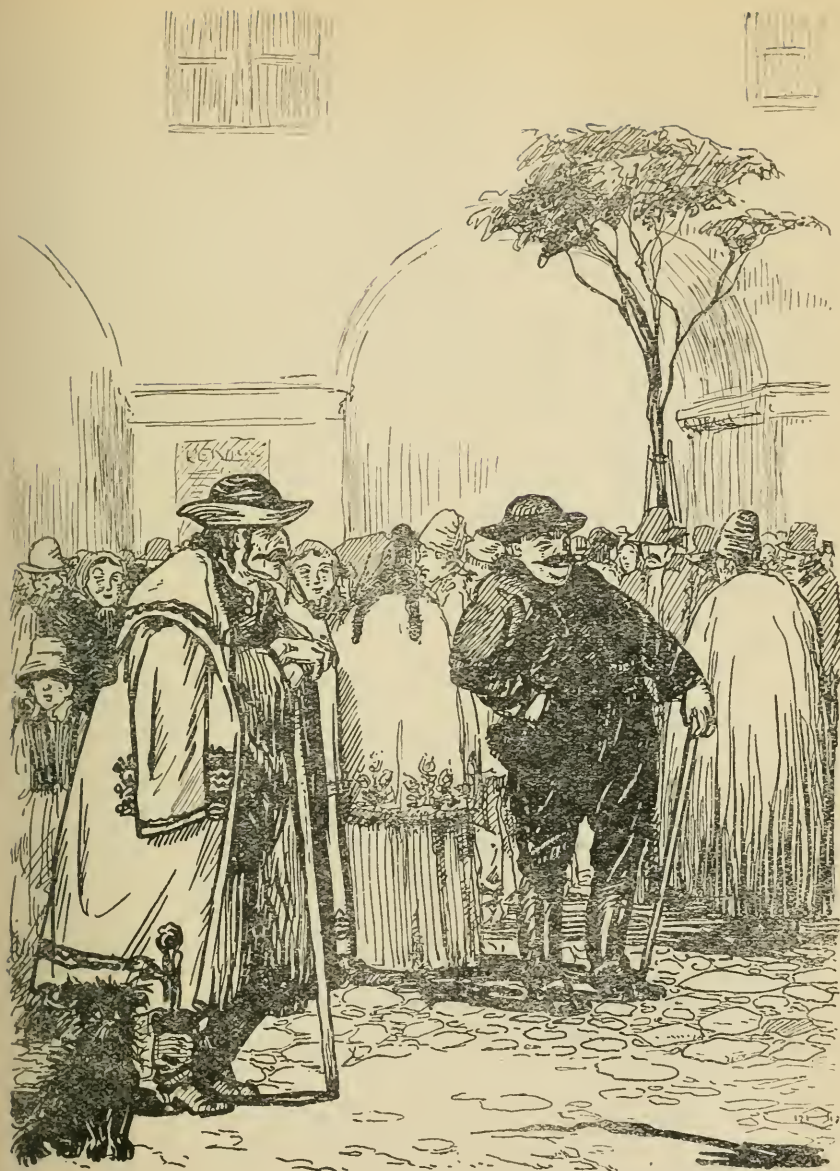
A kis szőke lány az első pad szélén ült, pont Dóczi Irén előtt.

Olyan szőke volt a kis drága, fitos szőkeség. Olyan fiatal, mint a hajnal. A haja hátra volt fésülve s fehérmasnis selyemcsokorral átkötve. A csokor kétfelől selymesen csillogott a szőke, hamvasszőke fején. A hosszú, fehér kezét néha óvatosan felemelte és valahogy (feltűnt neki) igen finoman megérintette a haját, a szalagját, vagy a nyakán az apró fürtöcskéket. Fekete könnyű ruha volt rajta, a könyöknél fehér kézelőkkel s az álla alatt olyan kis fehér selyemmasnival, amilyen a hajában volt.

Rendkívül fiatal volt, csodálatosan fiatal. Persze 15 éves és Dóczi Irén legalább 20... De hát mi szüksége van neki 20 éves leányra... elég neki két-három év múlva házasodni... Milyen szerencse, hogy a buta újságíró hazudott. A legnagyobb kellemetlenség lehetne belőle, ha... össze kellene most már boronálódni...

S egyre őszintébben, egyre jobban elámulva felejtette a szemét a kis szőkeségen... aki néha odanézett rá, apró bogár-fekete szemével a gyengefehér arcában. Nem birta kiállani gyermekesen ártatlan, kíváncsi pillantását s előbb elfordította a tekintetét, mint az.

A kislány egyszer óvatosan hátranyult, fogta leeresztett

hosszu haját és maga mellé vette. A magas ablakból ott futott végig a sugárkéve és úgy megragyogott a szőke haj, hogy Palya örökre és gyógyíthatatlanul szerelmes lett.

Istenem! Hogy lehet ilyen áhitattal nézni a templomban... mikor az ember nem figyel... A kislány, az nem figyelt a papra; de az arcán olyan ragyogás és boldog áhitat volt, hogy Palya maga is szentülni érezte magát.

Ahogy az isteni tiszteletnek vége volt, neki is vége volt.

Kivált mikor a kislány felállott s félig megfordult, majd kilépett a padból. A sárga aranyhaja végtelen hosszú hármasonfonatban, a végén kibomolva feküdt a testén végig, kettéosztva könnyű kis fekete ruháját, amelyben elveszett, vagy csak most zsendült fiatal, édes termete...

— No, elég lesz már, elég lesz — sugta neki a szomszédja.

Palya elvörösödött, felállott s kiment a templomból, vezetve a padbelieket.

A rápirító szomszéd, a fiatal gimnáziumi tanár, a templom kapujában a karjába kapaszkodott.

— Ezt megcsináltátok.

— Mit?

— Olvastam az ujságot...

Palya szájtátva nézett rá.

— Konecz doktor mindent elmondott.

— Mit?

A professzor kuncogva nevetett.

— Az Ablonitzkyt jól befektítettétek azzal a hirrel... Hát ne bámulj... Hogy színésznőket akar importálni... Biztos, Dóczyék kiadják az utját.

S a szemébe nézett Palyának.

— No de az már direkt szemtelenség, ahogy te ország-világ szemeláttára egész istentisztelet alatt bámultad Dóczy Irént...

Ujra hunyorított s otthagya Palyát, aki úgy állott percekig, mint egy sóbálvány.

V.

Az ujságíró későn ébredt.

— Hopp — mondta az esti italozástól zugó fejével —, sietni kell a képviselőtestületi közgyűlésre.

Akkor eszébe jutott, mit tett. A kis hír, amit az éjjel még belecsinált a lapba s hideg borzongás futott végig a hátán. Ami akkor igen mulatságosnak és nagyszerűen jó viccnek látszott előtte, most valósággal megdermesztette.

Fekve maradt az ágyban s tátott szájjal bámult a deszkapallásra, amelyen egy pók szőtte a hálóját.

Irtóztatóan meg volt zavarodva: már megint a reális élettel találta szemben magát. Az emberekkel, emberi dolgokkal. Mit szól ma az ujsághoz a zománcegyáros... És mit szól a rabiátus öreg Dóczi... Mit szól az egész város...

Hideg verejték gyöngyözött a homlokán. Már volt egy-két efféle esete, mikor emberek kis hiuság miatt nyers és otromba módon bántak vele. Először egy rendőrtisztviselőről írt valami vicces napihírt, mikor az valami tyúklopási esetben kómikusan szerepelt: úgy beszélt róla, mint valami bohózatbeli rendőrrel. S a barom megharagudott érte és nem fogta fel a tréfás irodalmi ízét. Másnap nyilatkozni kellett s ő ujabb vicces elmélkedésben leleplezte az író, aki hozzá van szokva, hogy képzelt alakjai fölött abszolút zsarnok s ha valóságos élőkről talál írni, itt is könnyen esik abba a hibába, hogy úgy bánik velük, mintha az ő képzeletének szülöttei volnának. Épp olyan tulzó becézéssel s épp olyan őszinte gunyolódással tud beszélni róluk.

A nyilatkozattal abszolúte nem voltak megelégedve azok az állatok, de elaludt a dolog.

Egyszer meg egy tudós professzorról írt szeretetből és lelkesedésből néhány kis sort s beleírta azt a szót, hogy: „az a bizonyos hirhedt tudományos eset“. Sok veszekedés volt ugyanis a tanár úr esetei fölött.

A tudós örökre megneheztelt. Emiatt az egy szó miatt. Hogy a híres helyett belső, szinte önguny számba menő tréfával hirhedtnek nevezte...

Hiszen csak ne volna ilyen lusta, hogy irni kedve lenne. Hogy ne kellene újságírással keresni a kenyerét. Újságírással. Ez neki ugyanaz volt, mintha a szobrász kénytelen-ségből kötörö-nek megy. Soha sejtelve nem volt arról, mi az újságíró. Mit törődött ő az egész világgal. Bánta is ő rablógyilkosságokat és a politikai pártok dolgait. Bánta is ő, hogy a valóságban mi történik a világban: ő teljesen ki volt elégülve az életnek valami átforgalmazt, valami lencsén átvetített képével, amit elképzelt eseteknek és karaktereknek perspektívájában érzett meg.

Oly brutálisnak, olyan borzasztónak látta a mai dolgot... Nem tudott kinézni az utcára tovább az ablakon át. S már is szeretett volna tovább lenni egy várossal... Nagyváradra fog menni — mondta magában. Ott mégis fejlett zsurnalisztika van... Az egészen más... Nagyváradon író is lehet már az ember... S már megindult fantáziája s nagy bőséggel ömlött a vér az agyára, míg gazdagon elképzelte az új és egészen más-forma életét. Már látta a barátokat, látta a kávéházi életet, látta, hogy ő dolgozni fog, látta a vigjátékát, amit megír, látta az előadást, a pénzt, látta Budapestet, ahová nem úgy fog beszökni, mint egy kis árva garaboncs, hanem úri módon hazaér...

Órák teltek el az ábrándozással.

A háziasszonya bedugta az ajtón a fejét.

— Még nem kél fel, kegyen fel már.

— Néni kérem — szólt valami ihlettől megkapatva az újságíró, szinte már azt hitte, ott tart, ahol képzeletében járt, az elismertetésnek, a respektálásnak, a becézésnek azon a fokán, ahová az álmok emelték! — néni kérem, adjon nekem husz koronát.

— Husz koronát! — csapta össze a kezét a nyomdászné — mire az?

Az újságíró egyszerre visszatért az életbe. Elkedvetlenedett, elsavanyodott.

— Szükségem van rá — mondta s elfordította savókék szemét. Az arcán mély lehangoltság és bánat támadt.

A nyomdászné, aki voltaképen mindig úgy érezte, hogy az ura ezzel a szegény árva bogárral nem illően bánik, megreszeltelte magát, nem szólt, kiment s pár perc múlva visszajött, egy huszkoronást szorongatva ökölbesorított markában.

— Tessék — mondta —, tessék csak eltenni.

Az újságíró egy szóval se mondta rá, hogy köszönöm. Nem vette éppen természetesnek és nem hetvenkedett, hogy ez vele szemben a rendjén való modor: de viszont nem is imponált neki a husz korona. Nem imponált volna különben ezer korona sem és semmi pénz. Úgy volt beállítva a pénzről való érzése, hogy semmi pénzt nem látott olyannak, ami őt meg ne illetné, viszont nem volt olyan kevés pénz, ami elkeserítette volna. Mintha valami olyan lénynek érezte volna magát, amelynek határtalan terjeszkedési képessége van. Valami gáznemű életnek, amelyet a legparányibb üvegcsébe is bele lehet szorítani s a legtágasabb termet is egyenletesen tudná betölteni.

Csak mikor a néni jó biztatások után, hogy keljen már fel, mert ki kell takarítani a szobát, elment; akkor kezdett megint ráeszmélni, mi történt; hogy husz korona gazdája lett.

Hirtelen kiugrott az ágyból s öltözni kezdett. Gondosan öltözött, a ruháját a legnagyobb gonddal vette fel. A nyakkendői közül kiválasztotta a legszebbet... Egy óra negyvenkor megy át itt a gyorsvonat Püspökladány felé. Délután négykor már Nagyváradon lesz.

Hogy ez neki három év óta nem jutott eszébe.

Lám, csak egy gondolat és úgy kirepül, mint a madár. Kunterebesén meg fog szünni a Hirlap s elhallgat a Kotkodács... és majd ha híres ember lesz, büszkék lesznek rá, hogy itt volt...

Kár, hogy nincs órája s innen nem látszik az ablakából a toronyóra.

Megkérdezni restellte, az neki már megint valami olyan borzasztó volt: élő hangot hallani, szólani, kérni, kérdezni. Inkább lázas gyorsasággal fejezte be az öltöztést. Sétapálcát vett a kezébe, hóna alá szorította s még megkefélt a kalapját.

S amint kilépett a házból a nagy pusztá udvarra, uri módon pillantott hátra a kamraajtó felé: ott volt felállítva a sajtó... Más udvarokon ezek a helyiségek kamrák voltak és istállók. Itt nyomdahelyiség.

Sose fogja többet látni. Itt is voltam — mondta magában.

Igen, így fog elutazni: egy szál pakk nélkül. S csakis ez az igazi. Így kell kihuzni a növényt a földből, hogy tiszta maradjon, mikor más földre átviszik. Hogy ne lógjon rajta semmi abból a savanyu talajból, amelyben elsárgult és elsatnyult: tisztán és teljes erővel kerüljön egy új, gazdag televénybe.

Észrevette, hogy valaki utánanéz. Ez feszélyezte, de nem fordult oda és nem köszönt. Egy köszöntés, úgy érezte, már összekapcsolta volna megint ezzel a világgal. Ő most szállani akart, nem is repülni, hanem zajtalanul, nesztelenül, szelek szárnyán csak áttevődni egyik helyről a másikra. Tudta, ki néz utána: a nyomdászék lánya, Pirike... Dühösen gondolt a kislányra, aki bele akar avatkozni az életébe... s lerázta magáról, mint egy pillangót: hess, szállj tovább, nekem nem kellesz, te szállj tovább és virulj...

Ahogy a néptelen utcán felment a Piac-utca felé, legnagyobb rémületére az aljegyző és dr. Konecz jöttek vele szemben. Odább vastag civisek döcögtek... Hát még olyan fiatal az idő? Még csak most oszlanak a képviselőtestületi gyűlésről. Felpillantott a toronyórára. Negyed egy volt. Szent egek, még kileneven percet kell itt töltenie a városban...

A két fiatalember nagy gaudiummal rontott rá.

— Óriási — kiáltotta dr. Konecz —, nahát barátom, ezt meg kell irni. Óriási, hogy nicsoda hecc ez máma.

Az ujságírónak a vére lassan kezdett lefelé szivárogni. Azt hitte az ő híréről van szó.

— Kitűnő, az öreg megpukkad, nahát, ennél jobb viccet soha, de soha még nem hallott a világ...

S megragadta az ujságíró mellén a kabátot s félig suttogva, hogy a sarkon álló s kezelő öreg polgárok ne hallják, suttogta:

— Meg fog örülni az öreg főügyész!

Az ujságíró tudott a dologról s tegnap még mulatott az utca átkeresztelésén, de most báván nézett a két fiatalemberre, akik egymás szájából kapkodták a szót, hogy az öreg maga referálta el a Türr István-utca csatornázását s ajánlotta elintézésre... Egyhangulag megszavazták.

Mosolygott, de a szívében valami szorongás volt. Tudja isten, le volt hangolva! Ő azt hitte, emberhalál történt az ő vice miatt s kisült, hogy ő, a gonosz tréfájával együtt eltűnt, megsemmisült... Pedig, isten bizony, bármennyire drukolt is a következményektől, valójában büszke volt, hogy egy ilyen heccet tudott csinálni...

Nem, ezek az emberek, ezek érzéketlenek a művészetnek minden nyilvánulása ellen. A veresrák-esetek kellene itt ma is. Teljesen komplikátlannak, brutálisan egyszerűnek és közönségesnek kell lenni itt az életnek, hogy a csonttal benőtt agyukba bele tudjon jutni...

— Ja, igaz — mondta dr. Konez —, a zománcgyárosnak alighanem vége van; a pártijának Dóczyéknál.

Az ujságíró dobogó szívvél figyelt. Az aljegyző komolyan mondta:

— Az öreg Dóczy ellene szavazott a Pollák-féle ügyben. No, de nagy butaság is volt tőle, hogy itten husz koronákat dobál műpártolásra. Egy olyan éretlen alak. Nem idevaló az, nem miközénk...

Dr. Konez az ujságíró szemébe pillantott s elkacagta magát.

— Szabad megmondani?

Az ujságíró fanyarul vállat vont.

— Ő is beavatott a maga heccébe... De most jön a polgármester... Alázatos szolgálja, polgármester ur.

Mindnyájan nagy tisztelettel köszöntötték a polgármestert, aki a mai heccel megalapítja a népszerűségét örökre.

A polgármester előkelően s fesztelenül köszönt vissza. Ahogy egyet lépett tovább, visszapillantott.

— Az ám szerkesztő uram!... Nagyon okos dógot irt. Meg

fogjuk indítani azt az akciót!... Hanem a husz koronát, ám el fogom szedni magától, mert mégis a város van hivatva arra, hogy alapot teremtsen és kezeljen a színészetnek begyökereztetésére.

— Kérem — szólta az újságíró s lángvörös arccal nyult a zsebébe.

Kivette a huszkoronást s átadta a polgármesternek.

— No, nem ilyen sürgős! — szólta a polgármester nevetve s eltette a pénzt.

Kicsit kezét fogott az újságíróval érte. Dr. Konecznak és az aljegyzőnek csak intett, azután mosolyogva, mint, aki tudja, hogy egy napon két legyet fogott, tovább ballagott Basa bácsi és Berti bácsi között.

Dr. Konecz rábámult az újságíróra.

— Hát ez mi?... Hát Ablonitzky tényleg adott husz koronát?

Még a polgármester két lépést sem tett, mikor az urak közt Ablonitzky is feltűnt. Az újságíró volt az első, aki meglátta, hogy kövér, fehér arca hogy lett lángvörössé: a zománagyáros egyszerre szemben állott az újságíróval.

Mindenki meglepetve s kíváncsian nézett rájuk, mi lesz. Ablonitzky érezte, hogy most tennie kell valamit, felemelte kis fekete sétapálcáját, úgy látszott, megüti.

De visszatartotta az ütést s úgy mondta:

— Kérem. Maga egy szemtelen ember!... Vegye úgy, mintha végigbotoztam volna.

Az újságíró sápadt lett. Még tiz-tizenöt év múlva is szégyelte magát, hogy ebben a pillanatban nem találta fel magát. De valahogy nem is Ablonitzkyra figyelt. Láttá, hogy a botot felemeli, tudta, hogy meg fogja ütni s ő egy mozdulatot sem tett ez ellen. Csak állott sápadtan és a szeme a körülállókon futott végig.

Örökre megrögződött a lelkében e pillanatban, mint villám fényén fotografálásban, ezeknek a kövér, konok, közönyös

embereknek az arca. Senki sem volt e gazdag és jól rendezett életben élő emberek között, aki felemelte volna a kezét, hogy lefegyverezze a támadót. Senki, akinek legalább a szemén lehetett volna meglátni a részvétet, az ijedtséget, a jóságot... Cirkuszi közönség volt ez, amely örömmel vetette rá magát a hirtelen látványosságra... s hogy a valóságos és igazi verekedés elmaradt, csalódás s kielégítetlenség volt a tekintetükben.

— Na, megálljatok — mondta az újságíró s ebben a percben érezte, hogy most már író... — megálljatok, mert ezt megláttam...

Közömbös részvéttel jött hozzá néhány fiatalabb ember.

— Mi az?... Mi vót a kérem?... No nézd csak a kutya-filii tótot...

A zománcgyáros ingadozó léptekkel hagyta ott s már messze járt. Egyedül és gyorsan ment vissza a piac felé, mintha csak azért jött volna, hogy övele találkozzék s ezt a jelenetet rögtönözze.

— Mi történt itt, szerkesztő ur?

Az író erősen belenézett a kérdező arcába, most mindenkinek a lelke fenekéig látott:

— Komédia — mondta keserves mosollyal. — Vigjáték kérem, három felvonásban.

S befelé mosolygott. Most már fog irni, most aztán muszály lesz irni...

Kicsit megemelte a kalapját a rábámuló urak felé, akiknek sejtelmük sem volt az ő gondolatairól s gyors és nagy léptekkel sietett végig az utcán, ki a szélmalmok felé.

— Ablonitzky... Hegedüs Gyula... A nyomdászné: Nikó Lina... Pirike: Varsányi Irén... A cukrász: Szerémi Zoltán... A cukrászné: Haraszi Hermin... A végrehajtó: Fenyvessi, fia a költő: Tanay... (az apa ellicitálja a saját holmiját a fiánál, dühös a költőre), az anya... ez lesz Nikó Lina... s a végrehajtó nem Fenyvesi (nagyon tragikus volna), hanem Vendrey tata...

Hangosan mosolygott, mert eszébe jutott, hogy ő maga is jó figura volna: sose látta ezeket a színészeket, csak Tapolczait egyszer vendégszerepelni Debrecenben a Mozgófényképekben, de persze annál nagyszerűbbnek képzel el őket: így igazán mindenki úgy játszik, ahogy ő akarja... Egyre vidámabb és lázasabb lett s úgy rohant, mint maga a Pegázus... Ezen is nevetett: a megvert Pegázus...

Csodálatosképen az iménti inzultus nem lázította fel. Egészen más érzést keltett benne, mint bármely más emberfiában. Nevetett s nem érezte sértve magát. Megértette az istenadta zománcgyárost; mit csináljon, mikor ilyen felháborító dolog történik vele: még ezer szerencse, hogy tényleg nem verekedett... Hanem az urak, azok igen. Azokra haragudott. De már ezen is nevetett: azért haragudott, mert nem döngették el őerte a gyárost... Nevetett, mert észrevette, hogy ő voltaképpen úgy tiszteli önmagát, mint valami szentséget, akit mindenkinek óvnia s védenie kell... S ezek az urak el tudnák tűrni, hogy az irodalomtörténet nagy Komjáthyját fiatal korában az ő szemük láttára inzultálták.

Már kint volt a pusztán, amely itt kezdődött közvetlen a város szélén s tele tüdővel szivta be a friss levegőt, az enyhe pusztai szelet.

Valami nagy és boldog érzés vett erőt rajta, nem volt egy fillérje, egy barátja, egy ebédje; s úgy érezte: felszabadult. Magára eszmélt és kész írónak találta magát.

— Csak a veséjét — mondta ragyogó szemmel — s hozzáfogott költeni: hogyta, hogy fantáziájában beszélni kezdenek az alakok.

VI.

Mikor a forró napsütésben elunta az ábrándozást, megfordult és csendes lépésekkel, minden pillanatban meg-megállva, indult vissza a városba.

Szórakozott szemmel nézett néhány kis mezitlábás kun gyereket, kik a házuk előtt ácsorogtak, mint a nagyok és szinte öregesen tanakodtak.

— Háboru — mondta az egyik.

Megállott s rájuk figyelt.

— Bizonyisten — esküdözött itteni durva nyelven az iskolásfiú. — Az ángolok, meg a búrok. Háborúznak.

A Kunság közepén a földgömb távoli harcának hangja. Valahogy mély és szinte megdöbbenítő hatást tett rá a bedobott szó, a gyerekszájról.

— Te mékkel vagy.

— Én?

— Az ángollal, vagy a búrral?

A gyerek, aki még az előbb hinni se akarta, hogy háboru van, most elfeketedett képpel nézett maga elé. Az újságíró elmosolyodva nézte a kis legényt, aki összeráncolt homlokkal töprenkedett, kinek fogja pártját.

— No, mékkel tartasz?

S a kis, konok kun felvillanó képpel mondta s fejével ütött a szóhoz:

— Én a magyarokkal tartok!...

Az újságírónak kitágult a szeme. Nevetett. De mintha ebben a pillanatban valami furesa, erős, nyári világosság lobbant volna el előlött a terebélyes konok magyar város fölött, ahol semmi más nagy és erős érzés nincsen, csak a magyarság hatalmas faji igazsága és kevély és rendíthetetlen érzése.

Összehuzott szemmel pillantott körül a gazdag boldog város s lassan továbbhaladva tűnődött. Mintha a nemzet életének egy boldog korszakán haladt volna e pillanatban át.

A boldogságnak olyan gyűjtőmedencéje kevés is lehet a

földgolyóbison, mint egy-egy magyar alföldi város, s kivált Kunterebes s legkivált ilyenkor, vasárnapi ebéd idején.

A nap magasán állt, jó magasról jól belátott minden udvarba, de se az utcán, se az udvaron emberi lelket ugyan nem látott. Asztal mellett ültek, jó ebéd mellett vidultak, hizott a szivük a pompás falatoktól. Dagadó buzakenyerek árnyékában, paprikásesírkék s rántott bárányok virultak az egészséges gyomrok számára, jó salátával, savanyított uborkával s jó tejfölös turós galuskák pompázó halmaiba vájtak az acél villák... Elégült arcok, apró vigságok és nagy gondtalanság... Ha a boldogság az emberiségnek főcélja, akkor ezekben a tágas és rakott városokban, a töméntelen puszták közepén, az emberiség ideális fészkei voltak.

Nem voltak itt nagyszerű uradalmak, sem pompás kastélyok, sem várak, sem nagyméretű gyárak. Itt ezer meg ezer kisgazda lakott egymás mellett; tágas udvarok és jó gazdasági épületek, elég sok lábasjóság és rakott kamarák. A nagy falu, amely városnak nevezetik, apró házak rettentő tömege volt. derék kert minden ház körül s így nyáridőn a legtöbb ház üres. Szétszóródva a népe, a fekete föld áldott hátán, a rendkívül nagy határ sok-sok ezernyi tanyájában. A város, az voltaképp csak téli szállása volt a hadnak, amely egész életidőn át harcolt a röggel: vidám és egészséges harcot, amely drága életet temett az egész emberiség javára.

Nem volt itt inség és nyomoruság s nem volt túlfeszített munka. Nem ismerték a gondokozta lélekmaradosásokat, sem a kapzsiság gyötrő lidérevágyait. Egyszerű életükkel jól megelégedő nép lakott itt, amelyet nem bántott semmi áhitozás a más birtokára, akit nem fenyegetett veszély anyagi létében erkölcsi fogvatkozások miatt. Békés és erős nép volt ez, amelyet sokan irigyeltek, hogy ennyire igénytelenül s mégis ily emberi módon tud megélni a maga szegénységében. Sokan sok rosszat is mondtak róla. Olyanok, akik megcsalódva vették minduntalan észre, hogy ez a nép nem hagyja magát kihasználni más

önzése által, hogy ez tisztában van a maga értékével, és anyagi függetlenségében nem emel kalapot s nem cserél elvet üres-erszényü urak színe előtt. Így élt ez a nép a maga erején századok óta.

Mióta csak felszabadult a török járom alól.

Akkor szokta meg, hogy nagyobb bátorság okáért egy-egy már akkor is nevezetesebb helyre települt össze, ahonnan háboru idejének szintén széteszolhatott tágas mezőire. Akkor szokta meg, hogy valami inkább morális, mint gazdasági tömörülésével védje magát külső gonosz hatalmak bomlasztó támadásai ellen és fenn is tartotta magát becsülettel, emberségesen.

Kormány nem istápolta soha, a kormány mindig nyílt ellensége volt. Ellensége volt a nemes, az ős magyarsága miatt. Ellensége volt, mert ők tartották fenn a nemzetiségek kavargásának ebben a káoszában azt az őserőt, amelyre támaszkodott minden politika. És mégis a legmagyarabb s legnemzetibb kormány is körmeszakadtáig ellensége volt ennek a népnek s míg erdélyi végeken öt-hatszáz választónak már megadta a jogot, hogy képviselőt küldjön az ország házába, itt mindenfelé 30—40.000 szavazó magyar kell ahhoz, hogy egyetlen képviselőt választhasson oda, ahol nemzeti léte fölött döntenek.

Nem volt hát a népnek soha más mentsége a közsors rothasztó, lesújtó, megsemmisítő áramlataival szemben, csak az, hogy begubózott, magára maradvá, csak magában bizott és passzív rezisztenciával szegült ellene minden új és ismeretlen törekvésnek, amelyről igen jól sejtette, hogy úgyis csak az ő rovására jó.

De ezen a határon belől aztán anyagi helyességgel éltek.

Jól ettek, jól ittak, idejében házasodtak, mindennap élvezték annak a napnak a munkáját s minden percben teljes figyelemmel élvezték ki annak a pernek az örömét.

Dóczyéknál az ebéd kicsit csendes volt.

Máskor sem szoktak sokat beszélni, az apa szótalán ember volt s Irénke úgylátszik ráütött; a néni pedig ma szórakozott

volt s nem sirdogált annyit, mint máskor. Az ételről beszélgettek, a nyári libáról, amit Irénke hizlalt, hogy ne kelljen azokról a nemszeretem dolgokról szólni... Az eltűnt kőről s más nehéz gondolatokról.

— Nahát ez kisebb volt — szólt Irénke a libacombját a tányéjára véve —, mint az a kéthetes volt.

— Bizony kisebb — szólt az anyja és gyászosan nézett a lányára —, bizony kisebb! — és sóhajtott is hozzá.

— De mekkora mája lett.

— Annak még csak piros volt a mája, az még akkor kezdett fejlődni. Ez óriási máj, óriási máj. A májat hidegen fogjuk megenni.

— Óriási máj, több mint félkiló lett. 55 deka az a máj. Óriási.

— A másiké 35 deka volt.

Az apa is megszólalt.

— Mégeccer annyi.

— No, nem egészen, kedves — szólt a néni édesen.

Az apa gondolkozva mondta:

— Én bizony legjobban mégis csak úgy szeretem, ha megsütitek a májat s megesszük a ludaskásán.

— Az kár. Tisztára vétek.

— Persze — kacagott fel Irénke —, ki eszik akkor kását, ha máj van a tetején. Akkor csak a májat eszi az ember.

— Nagyon finom melegen — szólt áhitattal a néni, egyre szemlélve a külön, önálló tányéron az érintetlen, pirosrasült májat, amely a maga zsirjában sülvé inyesiklandóan illatozott.

— Megesszük azt hidegen is — szólt János bácsi és családmádénak nevezett salátát szurt a villára jó bőven.

— Meg bizony, megessi azt édes szivem maga. Kiviszi a tanyára, be jól fog csni a lelkemnek!

— Olyan szép zuzácskája volt neki — szólt Irénke.

— Ó, fiatal liba volt még ez.

— Ennek is szépen volt zsirja — mondta Irénke.

— Igazán? — kérdezte János bácsi.

— Megmutassam? Meg is mutatom — mondta Irénke és kiszaladt.

Hogy egyedül maradtak a néni s a bácsi, kínos csend támadt. Most már beszélni kellett volna. De a bácsinak sehogysen volt ize az egészhez, a néni pedig nem akarta kérdezni, hogy a lány! a minden percben beléphetett.

Mégsem bír megállani annyit:

— No hát a bádogos...

A bácsi picit elmosolyodott.

— Isz az derék ember. Meg is mondtam: mindig befódta a feleségem lyukas edényeit.

A néni szentes arccal nézett.

— Iszen nem volt rossz ember. Zsidótul elég annyi. Sok keresztyén ember rosszabb nála bizony.

Irénke betoppant. Két fülénél fogva cipelt egy kisebb kék zsirosbödönt.

— Tessék csak nézni, milyen gyönyörű.

— Szép — pillantott bele az apa.

— Tessék csak megszagolni.

János bácsi beledugta az orrát a bödönbe s felszítja a kis bűdös zsirszagot.

— Jaó.

— Ugye milyen sok és csak egy liba és egy kacsa.

— Lehetetlen — kiáltott fel János bácsi. — Mind a kettő benne van és csak ennyi?

Irénke paffá lett.

— Mit gondolt apa?

— Én azt hittem, két libából tele van egy ilyen fazék.

De ha őszintén mondta volna, azt mondta volna, hogy egy libából; amennyi beszéd volt róla.

— No persze — szól Irénke megsértődve —, hisz egy libának legfeljebb két liter zsirja van és ez hétliteres bödön.

Még egyszer gyönyörködve néz bele az ikrás zsirba s át-cipeli a másik szobába, ahol felteszi nyújtózva a sifon tetejére.

Az apja látja a mozdulását és azt gondolja: Bizony lány ez már és pedig eladó!...

— Óh kedves — szól a mama szeliden —, miket mond kedves. Összel lesznek a nagy libatömések. Akkor igen, az én emdeni ludaim meghiznak kilenc hét alatt 15—16 kilóra s egynek van 6—7 liter zsirja. Az igen. De ezek kis libuskák voltak. (Irénke maga tömte!)

— Ja!... — mordult fel enyhébben az apa s mosolyogva nézett a belépő lányka piros arcára. — Te magad tömte?

Irén nem szólt, csak elpirulva, büszkén nevette el magát.

— Apa meg se érzi az ízén.

Ezen János bácsi is mosolygott s a lánya erős kis barna ujjaira nézett, ahogy kést, villát vett bele.

— Majd megérzi az urad.

— Ó, — kiáltott fel a lány fojtott nevetéssel s az anyja rémülten nézett a János bácsi gonoszkodó arcára; nem volt ennél a háznál szokásban az ilyen frivol tréfa.

— Hát délután mit csinálunk? — szólt János bácsi s a pohár borát kézbe vette.

— Átmegyünk Sámuelék — mondta a néni, aki már ennyi kunságot megtanult, hogy így mondta: Sámuelék.

— Ajjó lesz. Ott lesznek a polgármesterék is.

— Igazán — érdeklődött a néni —, no a kedves kis aszszonyka. Ott lesz? Honnan tudod?

— Szó vót rólla, Samu elhijta őket.

Irénke felállott és kiment a tésztaért.

— Hogy gondolkozik?... — intett utána János bácsi —, vajjon mit gondol magába?

— Ó istenem — mondta a néni —, amilyen ártatlan jó lélek... Milyen gonosz elnyomatásnak vagyunk mi nők, az áldozatai... Mindegy az, hogy mit gondol a lány magába, csak az a fő, mit gondolnak maguk gonosz férfiak... De hát ez már így van: sorsunk, hogy megnyugodjunk a zsarnokaink akaratában.

— Vajjon még tetszik neki jobban?

— Neki az fog tetszeni, akit az édesapja és az édesanyja választanak neki.

— No én bizony nem törődöm ilyesmivel.

— Maga, édes fiam, nem törődik bizony semmivel. Maga felől kedves... A maga törődése felől már régen, isten tudja mi történhetett volna velünk... De hát majd én fogok törődni a gyermekem sorsával. Ha már az édesapja nem törődik, legalább az anyja gondoljon rá.

János bácsi hallgatott, a villával csöndesen dobolt a tányérán.

— Jó gazdasszony, azt meg kell adni. Gazdaember feleségének nagyon beválik.

— Uri leány — szolt az anyja. — Mindegy az, akárki feleségének... Uri asszony lesz! akárki veszi el.

— Nono.

— Igen.

— Az én feleségem is úriasszony, pedig én is gazda vagyok.

— Urasszony, mert nem tud egyéb lenni! mert ha tudott volna civissasszony lenni, az ura felől az is lehetett volna.

— Nonono... ahogy neked jó...

— Nekem — mondta a néni s csüggedten nézett maga elé.
— Mi lett belőlem... Nem vádképen mondom, kedves fiam, de mi lett énbelőlem.

János bácsi a két könyökén terpeszkedett a tényéra fölött s nagy fekete fejét maga elé tolta, most csöndesen ránézett a feleségére, aki sovány, elaszott mellén összefonta vékony karjait s csüggedten mély szomorúsággal nézett maga elé. Eszébe jutott a kis fekete sovány lány, aki olyan vékonyan és urasan táncolt a diákmajálison, kint az ákácerdőn... Egyszer csak azt mondták, hogy ő megkérte a kezét... No hisz mindegy: erre az egy életre már így is jó, de hát másképp is lehetett volna...

Kinyitotta a száját, hogy azt mondja: Szekeresék is ott lesznek délután.

De újra elhallgatott. Már megszokta, hogy legokosabb hall-

gatni; az még legkevesebb bajt okoz. De a szóról sohase lehet megtudni, milyen hatása lesz.

Különben is bejött Irénke. Egy nagy tál turós-kapros bélest hozott, olyan finomat, mint a hab s illatosat, mint a virág. Hát ez az egy igen. A felesége tele van fene tudálékossággal és agyatekert dógokkal, de a konyhája az olyan, hogy erdélyi asszonyra vall.

Evvel az eggyel mindig meg volt békülve, s a lányával is tisztában volt ez egy tekintetben: főzni éppúgy fog, mint az anyja: őszintén meri ajánlani... A többi meg nem fontos... Kunországba legalább nem.

Vajjon mit szólna hozzá, ha tudná, hogy délután ott lesz Szekeres Palya?

Hosszan nézett a lányka arcába, de semmit se tudott rajta felfedezni azon kívül, hogy őszintén örül a sikerült bélesnek.

VII.

Szekeresék nagyon csodálkoztak, mikor Sámueléktől átjött a lány, hogy uzsonnára okvetlen tessenek tiszteletüket tenni.

Némi tünődés után meg is ígérték.

— De a fiatal ur is!

— Én? — mondta Palya bámulva.

— Hanem bizonyosan!

Palya is megigérte.

Mikor öt óra után kissé vasárnapiasan s kissé nehézkesen beállítottak az orvosékhöz, ők maguk is helytelennek érezték a vizitet éppen ezen a napon.

— Nézd csak Dóczyék itt vannak — szólt megütődve Szeke-
resné a tornácon.

— Miből gondolod?

— Hisz itt a szürke kalap.

Ezen mindhárman elmosolyodtak, mert az öreg János bácsit szürke számárnak hívták közönségesen, mert nyáron szürke posztókalapot viselt! Ezzel nagyon kirikított a többi civis úr közül, akik persze soha más kalapot nem tettek fel, csak feketét... De persze, az erdélyi asszony!

Nagy hálálkodással ömlöttek egymás nyakába.

— Nahát ez igazán! Nahát ez roppant kedves! — mondta Sámuelné s úgy kacagott, hogy a rózsás fiatal arcán apró ket-
tős gödröcskék támadtak, úgy nevetett, mint egy tizenhárom-
éves kislány s ahányszor Palyára nézett, mindig újra el-elka-
cagta magát.

— No nézd a züllésnek indult hajdan erős magyart —, mondta apró, fehér fogait csillogtatva.

Palya igen határozottan zavarba jött.

— Irén, Iréne császárnő — nevetett a fiatalasszony, aki még mindig iskolai poémaságokkal volt tele —, itt van a pezs-
gős hős. A befagyott pezsgő...

És hangosan kacagott s egyuttal el is akarta fojtani a ka-
cagását; annál kedvesebb volt, igazán egész lányos. (Harmadik

felesége a nagybajuszu és szótlan orvosnak.)

Irénke egy csöppet se jött zavarba. Kezet nyujtott Palyának. Sámuelné úgy intézte, hogy abban a pillanatban ránehézkedett Irénkére, úgy hogy ez szinte belelendült a Palya karjaiba, amire a fiatalasszony gyerekesen jót nevetett.

— Mondjon valami bókot hamar — vetette oda Palyának s úgy nézett rá, mintha ő volna szerelmes belé.

De Palya egyáltalán nem volt olyan talpraesett ember, hogy bókot tudjon mondani. Csak állott egyenesen a hosszú egyenes lábszárain s zavartan mosolygott.

Ez mind pár pillanat alatt folyt le, míg Szekeresné és Dócziné nagy természetességgel, de kissé tulságos lármával örültek egymásnak.

— Milyen volt az aratás, kedves Szekeres — kérdezte Dócziné vékony és szíves hangon.

— Hát nem lett volna rossz, ha ára lenne! — mondta komolyan Szekeres, aki igazán egyszerű és komoly kun ember volt.

— Ó istenem! ez a kereskedelem! — szólt Dócziné. — Most a gabonaárakat a lehetőségig lenyomják, hogy a malmok, kereskedők lehető olcsó áron szedjék össze a termést. Ha aztán a termés eladásra szánt része elfogy, kezdődik a börzejáték, a nyereszkedés. Felcsigázzák az összevásárolt gabona árát.

— No hát most nem lehet — szólt Dóczí bácsi, akit, isten tudja miért, kissé mindig feszélyezett, hogy a felesége okosabb a többi helybeli asszonynál; igazán úgy volt ezzel, hogy szégyelte, mint valami nem érdemelt természeti hibát —, nem lehet most spekulálni: mikor ilyen jó a termés van.

De Dóczí néni a világért nem birta volna elviselni, hogy valaki nála okosabb legyen s pláne az ura.

— Nem kell ám hinni — mondta élesen —, hogy hazánk más vidékén s külföldön is olyan jó a termés, mint az áldott kunsági talajon. A mesterséges árszűkítés, áremelés és a külföldi kedvezőtlen termés miatt később nem lesz olcsó a gabona, csak most, míg a gazda kezéből kell kiszipolyozni.

Az orvos, akinek olyan bajusza volt, mint a varjuszárny, hangosan helyeselt. A felesége (harmadik feleség! az első meghalt, a második elvált) unva a dolgot, az Irénke válla fölött áthajlott Palyához és azt sugta:

— Álmos?... De... de!... Jó volna egy kicsit aludni...

S az Irénke komoly frizurájába bujtatta piros és kedves kis arcát s fojtva nevetett, közben ábrándos kék szemével fellesett Palyára.

A társaság azon az okos és udvarias hangon beszélt, közérdekű témákról, ahogy vidéki szalonokban szokás kezdeni a társalgást; új vendégek jöttek. A polgármesterék.

A polgármester fehérpettyes kék mellényt viselt s köpcös volt és épp olyan önérzetes és vidám, mint délelőtt a közgyűlésen. Messze viritott róla a polgármestersége, akárhogy mozdult és akárhova lépett, nem tudott nem-középpont lenni. A felesége viszont egy vékony sötét teremtés volt, nagy fekete szemű, igen szerény modoru és rendkívül gőgös gondolkozású nő. De volt rajta valami finom s kissé előkelő báj, nagyon fiatal volt s az első anyaság sutasága még kedvesebbé tette.

— No mi van, mi van! — mondta a háziasszony erős és szokása szerint érzékiesen fojtott, szinte kacér nevetéssel — mi van a rózsával?!... Még mindennap küldi a szál rózsát a szép gonosz? A titkokzattos szepp asszony? Ki az a szép asszony?

— Itt a szép asszony! — mondta a polgármester vidám s széles gesztussal a feleségét mintegy kilendítve a figyelem elé.

— Ó, biz én nem küldök rózsát — mondta a polgármesterné, kissé agresszíven.

— Te drága! — kacagott fel hangosan a háziasszony — te drága! — s átölelte a hirtelen elpiruló asszonykát. — Nagyon drága vagy.

— No tessék! — kiáltott fel váratlanul nevetve az öreg Szekeres. — Le van leplezve az öcsém.

A polgármester nem volt kellemesen hangolva ezzel a bizalmassággal szemben, hát legalább titokzatosan mosolygott, aztán némely élcés megjegyzés után így szólt:

— Jövő vasárnap lesz a Petőfi eltűnésének ötvenéves fordulója.

Ez a megjegyzés annyira váratlan volt, hogy a háziasszony nagy szemeket meresztett s míg a többiek arra gondoltak, hogy megilletődött szót kellene találni, ő már ki is bökte.

— Szegény, és még most se került elő.

Mindjárt belátta a megjegyzése furcsaságát s kuncogva nevetett.

— Jesszus, ötven éve!... Már egész öreg bácsika lehet...

— Bizony — szólt az illetékesség hangján Dóczy néni — lehetne: ha élne a szabadság lánglelkű dalnoka. De nem él a magyar nép legszivhezszólóbb költője! Akit népünk könyv nélkül szaval és énekel s aki, mondhatni, vérbe van minde-
nestül a magyarnak.

— Bált kell rendezni az emlékére — mondta hirtelen a háziasszonyka s elnevette magát, aztán szomorkásan tette hozzá —, istenkém, hisz ő is szeretett táncolni, ugye, Olgica, nohát nem szeretett?

Ezen újra nevettek.

— Sőt — szólott bele Sanyi, az orvos fia, aki nagy kamasz volt s pár pere óta az ajtó mellett ácsorgott.

— Na ugye szeretett — fordult a mostohafiához a háziasszony s vele is úgy beszélt, mintha szerelem volna jelen —, és te is szeretsz, ugye Sanyi!

— Hát!

— De milyen eredetien tudja magát kifejezni: *hát!*... Második Petőfi Sándor! — csattant ki új kacagással.

Ellenállhatatlan volt; mindenki vele nevetett. De ő hirtelen rájött, hogy komoly dolgok is vannak a világon:

— A polgármester úr öfensége akart valamit mindani — mondta.

— Táviratoztam délelőtt Bartóknak, hogy részt akarunk venni az országos ünneplésben.

— Éljen — kiáltotta a házigazda.

A többiek tiszteletteljesen vették tudtul.

— Tudniillik az ünneplőket, mint a pesti lapok írják, külön-vonat viszi le Segesvárra, ahol a költő elesett. Táviratoztam, hogy megállítják-e a vonatot s felveszik-e a koszorunkat?

— Éljen éljen; éljen! — tapsolt a háziasszony s a lányok követték a példáját.

— Én is kötök egy koszorut — kiáltotta tulélénken a házi-kisasszony, aki most toppant be, láthatatlan kötéllel maga után vonszolva a bátyja korrepetitorát, a bumfordi nagy diákot, aki minden pillanatban fülig szerelmesen faldosta őt a szemével s rettentő kinokat állott ki, hogy a lányka másra is tud gondolni, nemcsak őrá.

— Oda nem viszik a te virágodat — szólt a nevetős mostoha —, oda pénz kell barátom; ott művirágot akarnak!... A virág elhervad, de a papírvirág örökké tart, mint a költő versei, hát csak fejd meg a bukszát.

Dócziné valahogy személyes sértésnek vette a virágokról s versekről való profán élcelődést; úgyis már régen nem tudott szóhoz jutni, most felemelte a két kezét, hogy figyelemre kényszerítse a társaságot.

— A költő verse nem papírvirág, szivem; azon virágok, amelyek ötven éve fürdetik a mi lelkünket virágillat özönében s minden honfinak és honleánynak jut az édességből: semmi-képen sem papírvirágok.

Ezzel vissza volt állítva ismét a helyzet komolysága. A háziasszony áhitatos arcot vágott s rémitő szent kifejezése mögül minden pillanatban várni lehetett egy kitörő kacajt.

— Kár, hogy megszűnt a lapunk — mondta a polgármester, saját gondolatait folytatva.

— Megszűnt! Hogyan? — kiáltottak fel többen.

— Az újságíró lemondott a szerkesztésről. Most volt nálam az öreg Daróczi, hogy az újságírónk elmegy.

— Nahát egy másikat kell keríteni — mondta Dóczy néni szeliden. — Van talán a városban egy ambiciózus ifju ember, aki megteszi.

— Hogyne — szólt Sanyi, nagy szenzációt keltve a bele-

kaffantásával. A mostohája rögtön nevetni is kezdett.

— Itt van második Petőfi Sándor! — mondta felkacagva, — nem is tudjátok, hogy cikket irt a kunhegyesi színészetről és az ujságíró nem közölte. Azóta élethalál bosszut követel.

— Legalább Pungur visszakapja a lapot — mondta a házigazda.

— Mindenesetre lesz jelöltem az állásra — mondta kitérően a polgármester. — Különben is nem helyes, hogy a lap csak úgy magától burjánzik: olyan ember kell oda, aki a városnak szolgálatot tud tenni a lappal.

Ezt már egész komolyan mondta az orvoshoz fordulva. Dóczy bácsi és az öreg Szekeres hallgatagon bólogattak. A néni és a fiatal háziasszony hirtelen nagy figyelemmel néztek az ajtóra, új vendégek jöttek. Bardóczné és a szőke lánya. Palya, aki egész idő alatt szótlanul ült Dóczy Irén mellett, aki csak mosolygott a házikisasszony eleven és tréfás suttyogásán s épp-úgy nem gondolt Palyával, mint az övele. Palya a szőke lányt meglátta s arca annyira lángbaborult, hogy ügyetlenül és sietve felállott takarni a zavarát.

Bardóczné köpcös kis beszédes szőke asszony volt, szinte begurult s egy pere múlva már ruháról és evésről volt szó. Még nemrégén csinos asszony volt, de úgy elközönségesedett, hogy szinte félelmes volt, hogy a lánya rendkívül hasonlít hozzá. Ugyanaz az arc és tekintet, csak a fiatalsága puha, illatos és szinte remegő, mint a hajnalka, mikor az első napsugáron kifeszlik.

Palya, mikor megfogta a kezét, annyira reszketett, hogy még a kislány is észrevette. Ijedten nézett fel, a magas fekete legényre s mikor ártatlan, kék gyerekszemeivel belenézett annak a nedves, párás, izzó szemébe, szinte megrettent, egy pillantásra lángot vetett, mint valami könnyen gyuló holmi s már el is volt intézve a sorsa. Egy szót sem tudtak egymáshoz szólani. Csak lobogva, szinte ropogva tüzelt a vérük s akár közel voltak, akár távol, nem birtak tovább a pillanat egyetlen ezredrészeig sem felszabadulni egymás tüzétől.

Egyszerűen úgy jártak, mint két szénakazal, amely egy tüztől lángot kap s míg földig nem ég, minden oltási kísérlet csak szítaná a tüzet.

— Én elhivatom az ujságíró, legalább teljes lesz a menaszéria — sugta a háziasszony a polgármesterné fülébe.

Ez egy pillanatig megütődve állott, nem értette, hogy lehet még csak kitalálni is egy ilyen ideát. Az ujságíró annyira mélyen maguk alatt lévő lénynek érezte, hogy nem is tudta elképzelni, hogy ő azzal esetleg, kényszerűségből szót is vált-hasson.

De az orvosné szokott szelességével már elcsipte a nevelőt, a fülébe suttogott s az egy utolsó, kétségbeesett pillantást vetve a házikisasszonyra, akit az ő távolléte alatt akár el is csábíthatnak... elsietett.

— De hát kedves, hát... lehet azt idehijni?

A háziasszonyka nem felelt, nem felelhetett; nem a kacagástól, amely úgy tört ki belőle, mint egy huncut csitriből, aki valami csinyt követett el, hanem az ijedtség miatt:

Ablonitzky lépett be, a szőke zománcgyáros, vadonatúj ruhában, vastag szőke bajusza felsütve, pirosan és kövérkésen és ellenállhatatlanul.

VIII.

— Nahát most aztán csakugyan teljes és hiánytalan lesz a menaszéria, — kuncogott a háziasszony a polgármesterné fülébe s elébedőcögött a vendégének: — Jónapot, isten hozta! No nézd csak, hogy nem feledkezett meg rólunk, hát ez igazán nagyon szép magától.

Kicsit azt várta, hogy most beüt az istennyila. Ezt ugyan sikerült megcsinálni. Hát persze, az eredeti terv tegnap még az volt, hogy Dóczyékát a vőlegény-jelölttel együtt kell meghívni, de a történetek után persze a másik vőlegényjelöltet kellett meginvitálni... Ki gondolta azt, hogy ez a majom nem vonja le a konzekvenciákat a mai heceből s eljön. Óh a buta, a buta!

De azért ő volt az egyetlen, aki külsőleg legalább nem jött zavarba.

Ablonitzky maga legszívesebben, ha lehetett volna, kámforrá válik. Lángvörös lett, könnyen szintváltó, vékonybőrű arca s amint sorra kezét fogott a társasággal, felváltva halál-sápadt vagy feketevörös vértolulásos lett.

Dóczy Irénnel úgy fogott kezét, mint a halálos ellenségével, akitől olyan megbántást kapott, hogy azt egy életen át sem lehet elfelejteni... Szégyelte t. i. magát előtte a kimagyarázhatatlan rágalom miatt.

— Jól érzi magát, kisasszony? — kérdezte elfogultan.

Irén felpillantott rá, kicsit elmosolyodott.

— Jól.

Erre Ablonitzky nem tudott mit mondani.

Ezer szerencse, hogy Juliska, a házikisasszony közéjük toledott.

— Tudja már, hogy jövő vasárnap Petőfi-ünnepélyünk lesz?

Ablonitzky a közvetlen hangtól úgy felüdült s olyan hálás lett, mint a hőségtől lehervadt fű a könnyű nyári esőben.

— Igazán? Hogy? Miért? — mondta mulatságos felvidéki hangján.

Ezen Juliska kacagta el magát.

— Hát most halt meg.

— Kicsoda?

— Petőfi. Már muszály megmagyarázni, mert látom, maga nem fogja fel ésszel!

Hangosan nevetett s apró fehér fogai, amelyek mint a rizskása, csillogtak piros inye között, életvidorán szikráztak.

— Irénke, fiam? — szóló Dócziné s Irén az anyjához sietett.

A hirtelen elszelesedett kis Juliska, akiből ugyanaz a túlömlő vidámság bugyogott, ami az alföldi magyar lányoknak olyan pompás tulajdonsága, nekiállott, hogy Ablonitzkyt felvilágosítsa afelől, hogy ki a Petőfi, ki a polgármester, mi az a vonat, „keleti expresse“ ami megáll Kunterebesén és mindezt annyi zürzavarral és hűhóval, hogy Ablonitzky soha életében ilyen kellemesen elragadtatva nem volt lányescsogástól, mint most. A Juliska beszéde pláne tele volt olyan eredeti és nyersen zamatos szókkal, amik neki most külön gyönyört okoztak, mert végkép levették róla mindenféle kényelmetlen feszességek az érzését.

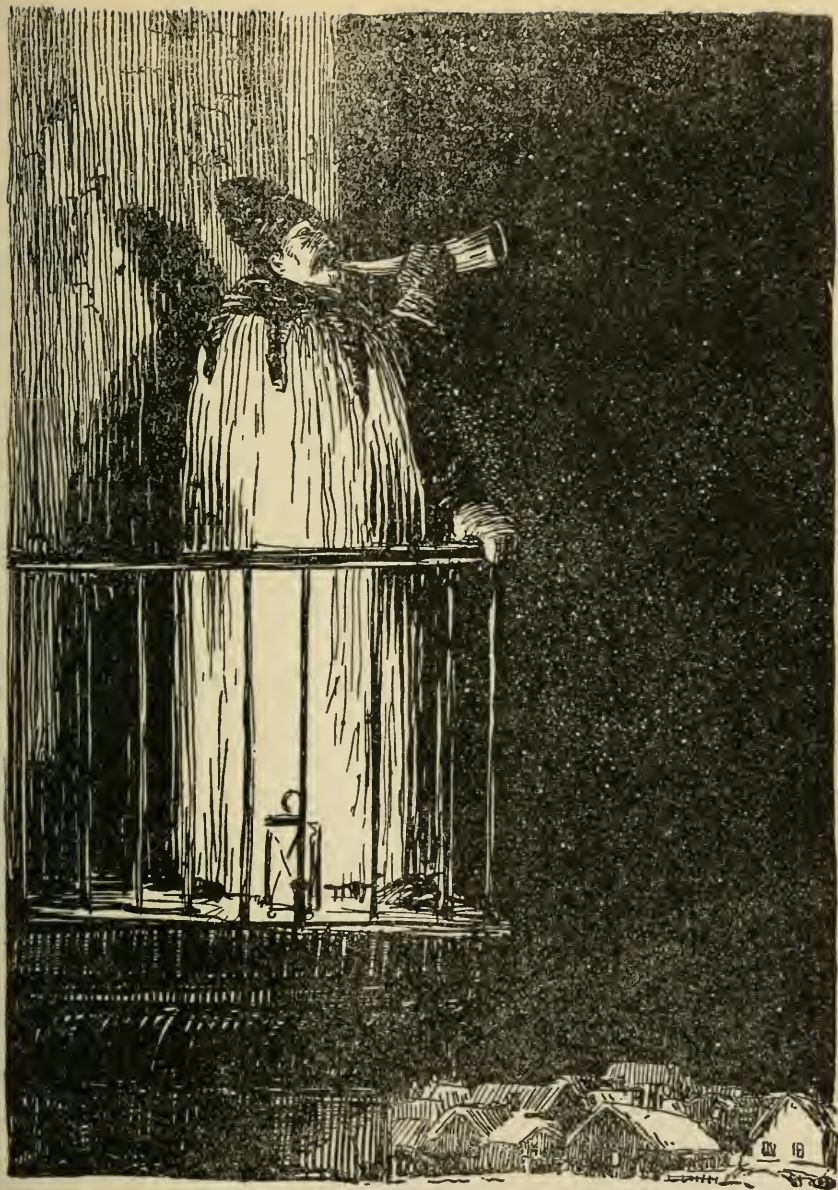
— Hát ne nézzen olyan komoly pofával — kacagott a végén a szemébe a lányka —, mert mindenki előtt elárulja, hogy olyan hülyeségeket mondok, hogy lesajnál érte.

— Én?

— Vigyázat!

— Hát még nem vigyáztam, most kezdem a vigyázást — s a szemébe kacscintott a kislánynak.

— Nekem zenélhet — szóló Juliska hangos kacajjal. A férfi szemében megérezte azt a zavart, amit ő okozott a szívében, vagy a fejében s ez egyszerre borzasztóan jól esett neki. Még elevenebb és izzóbb lett, de valami titokzatosság volt a szavai és nevetése mögött. Néha körülpillantott, nem vette észre, hogy a mostohája elzavarta a diákját s nem tudta, hol van oly soká. Kicsit drukkolt, hogy az jelenetet provokál (tiz perc előtt esőkolóztak a kertben), de nem mintha lelkiismereti furdalást

érezte volna, csak még nem volt hozzászokva az ilyen klasszikus esaláshoz.

— Majd a méreg megevett — mondta vidám lármával —, a lovamat nem lehet kinevelni, ha meglát, kirág és rögtön a nyakamba borul.

Ablonitzky úgy hallgatta ezt a csacsogást, mintha eukrot szopogatna. Borzasztóan imponált neki minden szó, amit a kislány mondott; az ő felvidéki, másszinű, vékonyabb műveltségű lelkének, valóságos illatorkán volt a kislány minden eredeti, zamatos szava és minden pozitívum, ami benne esillogott. Az egész lénye, az egész élete, az egész alföldi perspektíva, amely rajta keresztül megnyílt, mind valami elementáris erővel hatott rá. Valahogy ugyanez hatott rá Dóczy Irénben is, de az mégis sokkal komolyabb, ahogy szerette volna látni most: sokkal szürkébb, vagy ahogy lelkében röstelkedve érezte: sokkal értékesebb típus.

— Tudja mi a monumentális Kunterebesén?

— Nos.

— Ha egy szintársulat „derült kedvben“ hagyja el Kunterebest.

— Jáj de jó.

— S tudja mi könnyű Kunterebesén?

— És pedig.

— Magas hivatalnokot látni.

— Mit?

Juliska elektrikusan kacagott fel:

— A toronyórt, mikor trombitál.. Az csak elég magas hivatalba van?

Fulladozva kacagott s legyezni kezdte magát.

— Milyen buta meleg van.

— Melege van?

— Dehogy: fázom.

Dóczyiné apró sötét szeméit rájukmeresztette. Ebben a pillanatban valami váratlan és kellemetlen fonákságra jött rá. A lányának két hirhedt udvarlója ész nélkül ugrott be két

idegen lány hálójába s ő itt áll a maga Irénjével a szárazon... A petrezselyemáruló lány mamájának érezte egyszerre magát... Palya sült-főtt szerelmesen ül a kis szőke vakarcs mellett... Mi az ördög. Ezek úgy ülnek, mintha egymásba volnának örülve... Hát mi ez, hogy történt ez?... És a másik: nohát az meg agyonbeszélteti magát ezzel a taknyossal... De hogy jár ennek a papulája... És az ő Irénkéje itt ül és hallgatja az öreg-asszonyok beszédjét.

Olyan dühös lett, hogy nem birt ülni, figyelni; egyfelől Szekeresné ült szótalán, mint egy kotlós, ölbetett kézzel, mint egy igazi civisasszony, másik oldalán meg Bardóczné karatyolt; rettentő szapora beszédét úgy hallgatta, olyan türelmetlenül, mint a zakatolást.

— Vettem, kérlek, egy bluzra valót Steinernénál, nagyon csinos fulárselyem, 65 krajcár métere, mondhatom, jobban meg vagyok vele elégedve, mint a Búcsiné, blúzával, amit Pestről hozatott. Á, ezek már fel se akarják venni, ha a ruhát nem Pestről hozzák, legalább a hozzávalót, én az uramnak is a legfinomabb angol szövetet megvettem, három méter 10 centiméter (no, hadd lopjon le a szabó egy mellényre valót), két forint 83 krajcár volt métere, de valódi gyapju, az öreg Sztanek megvarrja tizenkét forintért, tizenkilenc forint hetven krajcárért van neki egy egész öltönye. És senki se mondja rá, hogy az nem huszonöt-, harmincforintos ruha. Mit csináljunk, bizony nem dobom ki a pénzt, az én uram fizetése az nagyon ki van mérve és a kenyér drága.

A néni méregbe jött.

— Inkább nagyon olesó, édes fiam. Ti fogyasztók csak úgy számítjátok, a magatok szempontjából. De tudomásul kell venni, kedves, a mult évek szűk termését! Hány kigazda van most, aki a piacra zsákol, nem várja, mert nem várhatja meg, míg ára lesz valaminek. Sok gazda csak azért gazda, mert földje van.

— Na, igen, de a gazdának legalább van miből élnie s nincsenek olyan igényei.

— Ó, kedves, okszerűen kell munkálni a földet a mai világban s ahhoz sok befektetés is kell. Aki ocsut vet, gazt arat. Olyan a föld, mint a gyerek, folyton gondozni kell és költeni rá s a végén hogy örüljön a derék gazda, aki egész életét a föld művelésére szentelte, ha más tartja a zsákot. Hej, hogy lesik az uzsorások, mint az éhes pióca, hogy a gazda lemunkálja a termését, hogy ők aztán az utolsó szemig elrabolhassák, amit a gondviselés adott. Nem lehet örvendetes így a gazdára, hogy most nyole forint 30-ával eladja a búzát! A fogyasztó persze ezt szeretné s nem gondolja meg, hogy még azért, ha kigyóbékát kiált a gazdálkodókra, azzal nines segítve semmin.

— No, azért mégis, ha jó termés van, a gazda nagyon is fennhordja az orrát!

— Bizony örvendetes körülmény, ha a gazdálkodók fáradozásait bő termés jutalmazza! Mert jó aratás után nemesak a gondoktól és sok zaklatástól szabadul a gazda, ha van miből fizetésbeli kötelezettségeinek eleget tenni, de bizony jut olyankor az iparosnak, kereskedőnek is, mert az ipar, kereskedelem csak akkor szabadul a pangás nyüge alól, ha a termésének árából költekező gazdálkodó bevásárlásokat, megrendeléseket tehet.

— Hát ez igaz!

— Nem lehet azt leírni — folytatta a néni egyre panaszosabb és nyöszörgőbb hangon, amiben mintha panasz és zokogás volna a sors mostohasága ellen s közben a másik szobába átvonuló és vidáman kacagó fiatalokra nézett —, mennyi előnye van, ha a gazdának módjában áll sorsához képest költekezni... Kenyér, levegő, víz nélkül ember nem élhet... Ha a gazda jól arat?... úgy a koronás főtől az utolsó gunyhóig mindenki örülhet, mert van kenyere, amire szüksége van — s emeltebb hangon, szigoruan folytatta. — Gondoljunk csak ama szűk időkre, midőn a tehetős ember tíz forintot adott egy mázsa gabonáért! Hány család szűkölködött akkor! Egy forint ára kenyér egy hétre sem volt elég egy családnak!... Ha jó a termés, boldogul a gazda, jobban szerezhet a másfoglalkozásu és

van bő adófizetés és az állami tisztviselőnek sem kell félni, hogy egyszer csak bankrót lesz az állampénztár s mehetnek a szép családjukkal.

Ez az utolsó megjegyzés Bardóczné végkép megsértette. A szive mélyén igen boldog volt s igen megleégedett s különösen büszke a férje állami hivatalára (a református gimnáziumnál, amely államsegélyt kap, az ő férje, Bardócz Viktor, állami tanár volt, államilag kinevezett fizika-tanár s amellett katolikus ember, akit az állam éppen félig jogtalanul helyezett ide a református fészekbe) s amellett most a szive erősen kezdett dagadozni, hogy anyai szemmel észrevette a kis lánya furcsa hódítását... Azért is hallgatta annyi ideig a gazdálkodók dicséretét, mert az esélyeket mérlegelte. Szekeres Palya bár elég műveletlen ember volt, csak hat gimnáziumot végzett, de mégis jelentékeny földbirtokos itt helyben... Hanem állami hivatalnok lenni... Hát az aztán mégis csak valami más.

Csak végigvizslatta az öregasszonyt a szeme sarkából s azt mondta magában: pukkadsz, rongyos!

— Magával fogom táncolni a szupécsárdást, János bácsi — mondta a háziasszony Szekeresnek.

A gazda kicsit zavarba jött. Deres bajusza ezüstösen csillogott, ahogy vállát felrántva szólt.

— Jaj, nekem nem lehet most mulatni.

— De Petőfi! János bácsi!

— Még ha az is.

— A hazafiság! Majd meglássa, hogy az ujság meg fogja támadni, ha a függetlenségi matadorok távollétükkal tündökölnék.

— Eh, micsoda beszéd. Juliusba, augusztusba a gazda azt se tuggya, mibe fogjon, micsinájjon...

Szekeresné éles szemmel figyelt oda s az urának segítségére jött.

— És miből fedezze a busás kiadásokat! — mondta, mert már félt, hogy gyűjteni fognak a koszorura, meg isten tudja, mire.

— De a hazafiság! — kacagott a háziasszonyka, egyre a kedves szavát hajtogatva.

Szekeresné hirtelen méreggel felpattant.

— Hazafiság ide, hazafiság oda: ma az a hazafiság, ötven-ezer katasztrális hold termését betakarítani! Mán pedig a munkás ember legalább is száz percenttel többet ér a hazának, mint azok a farizeus ujságfirkálók.

A néni egész ki volt kelve magából, az arca vörös volt, napégette, csak körül a haja alatt s a füle körül, ahol a kendő árnyékban tartotta, volt fehér.

— Tanácsot pedig nem kérünk se hazafiságba, se nemzeti ünneplésben az ujságcsináló-féléktől. Na.

Erre nevetés lett, mert a néni közvéleményt fejezett ki.

A másik szobában azonban Sanyi Ablonitzky előtt így élcelt:

— Lesz itt hazafias ünnepély! Még a pantallóra is gatyát huzunk!

Titkosan kacsintott, de Ablonitzkynak most nem váltott az esze, annyira megzavarta Juliska.

Most egy új ember állott meg a tornácon.

Egy kövér, sétapálcás, szórakozott arcú, zsidó fiatalember! Többen megismerték, hogy a polgármester titkára. A háziasszony, aki a polgármesternével összeölelkezve, nevetősen hallgatta a Szekeresné kifakadását, megbökte a szivarozó polgármestert.

— Hallja... no, ne aludjon... fenségedet keresik.

— Kicsoda?

Odapillantott, meglátta Surányit s azt mondta:

— Pardon.

Kiment a tornácra. Mindenki kíváncsian nézett utána és esend lett.

IX.

— Megjött a távirat — jött vissza a polgármester, fölényes fejbólintással bocsátva el a titkárát.

— Milyen távirat?

— Bartóktól.

— Kitől?

— A Petőfi Társaság elnökétől. Vagy titkára?... — Surányi után nézett.

— Ahá... Halljuk... halljuk.

Körülsereglették.

— „Megállítjuk, felvesszük, üdvözöljük. Bartók“ — olvasta a polgármester.

— Éjjen, éjjen — bólogatott Szekeres bátya, Dóczi bácsi is, a néni is, de sokkal csöndesebben, mint ahogy előbb tüzelt (mit ér az egész, ha Irén nem menyasszony)... Csak a háziasszony ujjongott és Bardóczné. A polgármesterné természetből fogva tartózkodó volt s méltóságán alól volt, hogy ilyen apróságoknak feltűnően örüljön.

— Nahát ez igazán nagyszerű — mondta Bardóczné, akitől egyszerre mindenki rossz néven vette, hogy ennyire előtérbe mer állani. Valahogy maguk sem tudták, mi bajuk vele, de bizony mindnyájuknak a kis Ilonka hódítása fájt. — Most már meg kell aztán csinálni jól az esetet...

A polgármester leintette.

— Egy óriási koszorút rendelünk Debrecenből — nagy gyűjtés —, a szombat esti vonathoz az egész város kivonul monstre-menet —, fáklyásmenet!... (az a kérdés, hány órákor jön a vonat!) és Segesvárra küldöttséget menesztünk velük...

— Nagyszerű, nagyszerű! — mondta kétszer is Szekeres, aki soha életében nem olvasta Petőfinek egyetlen versét sem a tulajdon kedvéért.

— Egy óriási lant nefelejcsekből, két pálmaág, alul pedig rózsacsokor — mondta Bardóczné.

— Majd megcsinálják azt Debrecenbe — szólta Dóczi néni —, kedves.

— És mi lesz a bállal! — kiáltott fel a háziasszony — én nem engedem el a táncot! Samu — követelte az urától, akihez most szólott először egész délután —, szóljon már a bálról!

— No természetesen — szólta a Sammunak nevezett férj a nagy bajusza alól.

— Hát egy kis virágtaposót — indítványozta Szekeres —, azt lehet, a fiataloknak.

— Mit? — kérdezte Bardóczné csodálkozva, de senki se felelt neki.

— Azt, azt, virágtaposót — tapsolt a háziasszony gyerekes ujjongással.

— Hol vannak a gyerekek, szólni kell a gyerekeknek is — tette hozzá lármásan s magával cipelte a polgármesternét is a kertbe.

Persze a fiatalok párokba oszolva voltak; Juliska Ablo-nitzkyvel édes almát vert a görbe almafáról, amelyet a tavasz-szal a szél félig lehasított; kívágni sajnálták, mert korai és igen jó apró édes alma volt rajta.

Palya a kis szókének fogta a kezét és azt mondta, hogy ő nem szeretne elutazni se Afrikába, se Kinába, de még Pestre sem, sőt Debrecenbe se. Ő csak itthon szeret lenni, kijárni a mezőre, bevetni a földet; csikót szeret nevelni, és most venni fog egy költetőgépet, mert a Tarattyuba igen szép eredményeket értek el vele Csombordiék. A kis Ilonka kezét pedig azért fogta meg, mert a leányka panaszkodott, hogy megszurta az ujját. Tövist keresett benne nagy buzgósággal, de nem talált s azóta elfelejtette elereszteni.

Dóczi Irén Sanyival pajtáskodott és a kerítésnél a málna-bokrokra keresgettek érett szemeket. Sanyi roppant őszinte volt Irén előtt, mint mindenki s teljes gaudiummal mesélte, hogy jártak a szolnoki műkedvelők Kunhegyesen.

— Tetszik tudni, Irén kisasszony, a mitológia tanúsága szerint Jázon elindult a cimboráival, Herkules komával, Odisszeusz

sógorral, meg Kásztor és Polluksszal, hogy elhozza Kolkiszból az aranykos gyapját, osztán olyan disznó pekkje vót, hogy nemcsak hogy a gyapjut másnak hozta, de még a Medea nevezetű kisasszony is a nyakába maradt.

Irénke nevetett.

— Mikor történt az, Sanyi?

— Az, kérem? Éppen ezelőtt 3662 esztendővel. Aki nem hiszi, kételkedjék benne.

Irént egy csöppet sem zavarta a másik két pár. Örült, hogy megszabadult a maga Jázonjaitól, hát vidáman szemelte a málnát...

— Hát kérem, elindult az új Jázon Szolnokról az aranygyapju 3662-ik évében. Még pediglen hat darab szolnoki fiákkeren és befiákkerozták magukat Kunhegyesre. Másnap aztán nagy plakátok hirdették, hogy adatik ma este a Polgári Kaszinó nagytermében a „Sárdi ház“ népszinmű. Azonban ebben a teremben nem lehetett adni a sárdi házat, mert a terem nem adódott oda. Szóval az előadás másodnapra halasztódott.

Irénke hangosat nevetett, amitől Sanyi még nagyobb tüzet fogott szellemességének rakétáihoz.

— Nagyobb hatás kedvéért az új Jázon úr és truppériájának szebik neme befiákkerozták Kunhegyes nevezetesebb utcáit, ami még nagyobb álmélkodásba ejté vala a népet, annál is inkább, mivelhogy a kocsikázó hölgyemények valamelyike elragadó dalolását is hallatá az utcán... Sőt, hogy még nagyobb legyen a reklám és az álmélkodás fokozása. Jázon és gondolom Thezeusz hős társa felülének egy-egy fiákkereslőra és elkezdének lovagi hódító körutat tenni.

Irénke majd leült a kacagástól. Nekitámaszkodott egy fának. Sanyi még huncutabbul folytatta:

— De a két telivér, sőt gyökeres fiákkerparipa sehogy sem akarta azt az irányt követni, amerre lovagjaik nógatták; hanem élemes szemeikkel felfedezvén egy arra menő szénászekeret, nosza oda rohanának és beléfalának a szénába és élvezék vala e nem mindennapi gyönyörűséget mindaddig, míg

a kocsis meg nem sejtette a dolgot, aki is aztán, t. i. a szénászekér gazdája, úgy a szára közé vert a két hivatlan táltosnak, hogy ezek eszeveszetten elfutamodának abban az irányban, amerre a két lovag akarta őket éppen kormányozni, ámde olyan sebességgel, aminőt meg emezek nem akartak.

S hozzá olyan grimaszokat vágott a rosszcsont, hogy Irénke már az oldalát fogdosta.

— Az ám, de meglátta ezt a ló gazdája, a szolnoki fiákkeros, aki eddig hidegvérrel nézte a két ló és a két levante ténykedését és elkezdett kiabálni: ... Jaj, a lovaim! jaj, a lovaim! (ahelyett, hogy a lovasokat sajnálta volna), azok most meg se állanak Szolnokig!...

— Akasztófárávaló — törülte a szemét Irénke, kikacagva magát.

— S hogy mi lett? — folytatta a gonosz diák — a hü állatok visszatértek, ámde lovagjaik nélkül. Hogy ezekkel mi lett, azt kisütni a mithológia dolga, megtanulni pedig a jövő generáció diákságáé. Én hálistennek, leérettségizvén, ezt már sohasem fogom megtudni... Elég az hozzá, hogy a népek álmélkodása ezáltal annyira tetőpontját érte, hogy estére elfeledtek az előadásra elmenni.

Itt tartának a közhangulatban a három párok — hogy a Sanyi ragadós viccelődését folytassam, mikor az asszonyok be-toppantak közéjük a kertbe.

Abban a pillanatban mind a három pár taktikát változtatott.

Ablonitzky eldobta az éretlen almát, amiért Juliska illendően kinevette, Palya eleresztette az Ilonka kezét, amit ez nem kevésbé sajnált és Sanyi nem mondta meg, hogy az esti bevétel 22 forint volt is így aranygyapju nélkül hogyan vonultak át a sáron Kunhegyesről Szolnokra a hat fiakkeren az argonauták, bár ezt Irénke még bizonyára szívesen hallotta volna.

— Bál lesz gyerekek, bál lesz! — kiáltotta a háziasszony, aki csak azért nem szeretett a szabadba kilépni, mert magas, hajdan karesu és roppant szilfid termete, melyhez születtek a

mozdulatai, az utóbbi években nemes terjedelmet vett fel. Csak ülni szeretett már és ülve hajlongani; aki alakját nem látta, az ilyenkor, tudta, még erősen illuzióban marad: egy friss és édes és rózsás színes arcocskát látva maga előtt.

— Virágtaposó lesz gyerekek, virágtaposó! — tapsolt nekik gyerekesen és kecsesen.

A három fiatal pár nem tudott úgy örülni mint ő, amin szinte kétségbe is esett.

Még Juliska szokott szelességével lármázott:

— Nem baj, ha káposztataposó lesz is, csak táncolni lehesse.

S ezzel Ablonitzkyt is felbátorította némi szabad nevetésre.

De Palya már szeretett volna messze lenni a maga párjával; csak nézett komolyan, nedvesen zavaros szemmel. Rajta annyira erőt vett a szerelem, hogy sirni tudott volna. Ez a sűrűvérű fekete legény, aki soha még maga életét nem élte, most egyszerre kifordult sarkaiból s visszafelé kezdett lepörögni, mint az elpattant rugóju óra. Ahogy Dóczi Irénre nézett, aki hűvösen és egyszerűen, tiszta pillantással állott a többiek közt, nem is látta, vagy olyan messzeségben, hogy már nem is volt rá nézve élőlény.

Irén azonban megnézte őt.

Elkomolyodva nézte a fekete fiút, látta, hogy ügyetlen és zavart és némán-vakon áll, feldulva és magából kizavarva. Már a templomban megfigyelte, milyen komoran és felforrrva néz maga elé, mintha nem látná, mi történik s mi van előtte. Akkor még azt hitte, öneki szól ez a nézés, csak az istentisztelet végén jött rá, hogy csak a saját gondolataival kell eltelve lennie, mert őreá nem reflektált... Nem is zavarta meg őt. Mintha csak biztos távolban látna nagy tüzet, némi kíváncsisággal és némi borzongással figyelt rá.

Most és csodálatosképen éppen csak most, csak ebben a pillanatban jött rá, hogy a legényt mi gyújtotta fel.

Kerekre nyílt nagy szemekkel nézett a kis Bardócz Ilonkára. S zavarba jött és elszégyelte magát, szemérmében meg-

sértve kapta el a szemét, mikor annak a fiatal és ibolyakék szemében ugyanazt a nedves tüzet találta.

Gyorsan elnézett a tágas zöld füre, a kert hátulján álló nagy lombos fákra, a természet nyugodt zavartalanságára, ahogy a hajón szédülő agy fix pontot keres...

Az ő hideg és okos és rendes kis agyában még soha nem villant fel ez az örületes zavar, amely oly forróan süt ebből a párból.

El kellett mennie az emberek közül, vissza a málnabokrok közé, nekidülni a simatörzsű fának, hogy magához térjen.

És akkor az iménti ijedtséget valami fájdalom váltotta fel, valami irigység.

Irgyelte őket a boldogságukért és belátta, hogy ő erre nem volna képes.

— De hát hogy történik az ilyen? — kiáltott fel magában s hirtelen odapillantott rájuk.

Azok még ugyanúgy állottak, mint az elébb, ügyetlenül és lázas zavarban, mint akik vagy bűnt titkolnak, vagy titokban bűnöznek.

A másik kettőt kereste!... Azok is?

Mindenki? Azok is szerelemben vannak? Minden kettő tud, csak őneki nincs?

De nem. Néhány pillanatnyi vizsgálás után látta, hogy ezeknek tiszta az arca, a szeme, a mozdulata, vidámság csillog rajtuk, mint valami új ruha, de nyoma sincs annak a nehéz gyötrelemnek, ami a másik kettőt gyötri. Ablonitzky valamin heccelődött Juliskával. Egyszerre dacosan intett és sietve bement a házba.

Ahogy eltűnt, mindjárt utána valami új alak jelent meg. Igen kellemes meglepetéssel ismerte meg, mert látásból már ismerte: az újságíró, aki most jött le a tornácra a kertbe.

— Nahát illet! — mondta tágranyilt szemmel. — Még ez is itt van!

S vidáman és barátságosan várta, hogy a fiatalember egyenesen hozzá közeledjék.

X.

Milyen szép délután ez a mai.

Az ember néha észreveszi, hogy mégsem közönséges az élet.

A pillanatok sora oly gyorsan tolul egymásra s annyira száguldva veri agyon egyik perc a másiknak a lelki hatását, hogy kell valami véletlen megállás, mikor észrevesszük a képet, amely körülvesz.

Ezt most a kacsza és a kis cica harca adta meg.

— Nini megfogja a kacsza! — kiáltott fel a Juliska hangja s Irénke abbahagyta azt az érdekes vitatkozást, amit az újságíróval végzett s odanézett.

A kis fehér macska borzadva néz farkasszemet egy fehér kacsával, amely bőszen s előrelüktető fejjel megy neki. Bevárja az utolsó pillanatot, mikor már egész közel van a ruca: akkor könnyen és gyorsan tovasiklik a fűben, szinte elrepül a nehézkes állat elől.

Mindenki hangosan kacag, ő komolyan nézi.

— A multkor hogy megkergette — lármázik Sárika.

— Érdekes, már nem tud futni — kiáltott utána a háziasszonyka —, érdekes!... csak egyszer tömték és már nem tud szaladni.

S mint egy baba nevetgélt, nagyrakerekedett szemmel nézve rájuk.

A cica kis idő múlva mint egy lopakodó tigris óvakodott újra a kacsza közelébe; hosszan elnyúlt teste a fűszálak között igazán olyan félelmissé s vadállattá tette. A kacsza habzsolva faldosott a fű között s mikor a cica egész a közelébe ért, felkapta a csőrét s mint egy nehéz ősvilági szörny megint neki, a mozdonyszerűen előrelüktető mozgásával.

Óriási kacagás harsogott szanaszét a kertben, amire még az öregek is kigyülekeztek a tornácra.

— És hogy rázza a farkát utána!

— Diadalittasan lengeti!... Csücs le!...

— De jó is lehet házas lenni! — sóhajtott fel váratlanul Sanyi.

— No nézd a csirkét! — kiáltott rá a mostohája.

— Van, aki a lyukas harisnyát befoldja! — mondta Sanyi fontoskodva.

— Brr. Maga prózai — szólt a testvére rá.

— Van egy barátom, ha nála vagyok, az irigységtől megfulek — kiáltott fel Sanyi újra s szenzációsan.

— Maga is szert tehet még erre a boldogságra — mondta Irén.

— Soha.

— Mért?

— Mert én pecches vagyok.

— Hogy-hogy?

— Már egyszer kérem nyáron meg akartam ismerkedni egy hölggyel, s a tyúkszemére léptem. Bizony isten jó szándék volt tőlem és ő félreértette s marhának nevezett.

Óriási kacagásban törtek ki a lányok, olyan furesa grimaszokkal kísérte a szavait.

— Látod, neked ilyen a szerencséd — nevetett a háziasszony.

— Igen, én vagyok az a szerencsés szerecsen, aki Szerencsre érkezik és nem kap enni, s mi lesz belőle: szerencsétlen szerecsen.

— Tud még ilyet? — kérdezte Irén.

— Ahány jól esik: ha egy amazon emezen az uton megy és nem amazon: amazon-e azért vagy emezen?

— Hallatlan, micsoda vice! Amezon, emezon...

És ezen még sokkal jobban nevettek.

Irénke felnézett az égre. Még egész világos van, de a hold sárgarézs színű kerekje fent van az égen. Baloldala még fogyték, de jó háromnegyede már készen van.

— Milyen szép délután ez a mai — mondta hangosan.

— Szép — szólt az újságíró furesán és gondolkodó mollyal.

Irénke elevenen fordult hozzá.

— Dehát mondja, ha maga otthagyja az ujságirópályát, miből él meg?

A fiatalember elmosolyodott.

Keresztbe tette a lábát; a piros kertiszékben úgy ült, mint egy idegen világból való herceg. Nem volt sem köpcös, sem fekete, mint az itteniek, nem volt napégette arcu, s a székesége nem volt pompázó, de mégis valami választékos és ingerlően idegen valami volt rajta. Jól tudott hanyag mozdulattal ülni s a cigaretta ott füstölgött az ujjai között. A kezefeje eres volt és vékony kékköves ezüstgyűrű volt rajta.

— Az irodalomból jobban lehet megélni, mint az ujság-írásból — mondta csendes és kissé rekedtes hangján. — Edmond Rostand a Cyranojával a millió frankot már megkereste.

— De hány Rostand van?

Az ujságíró maga elé nézett és mosolygott.

— Én nem félek a jövőtől — szólt —, még nem tudok jól írni... de fogok tudni... Tudja, már kezdem tudni, megkülönböztetni az embereket egymástól.

— Mit csinál?

— Ránézek az emberek arcára és lerajzolom őket.

Irén összeszorította az ajkát s kissé nevetett:

— Tudja, én ezen éppen úgy csodálkozom, mintha valaki kottából énekel.

Az ujságíró halkán felnevetett.

— Hisz úgy nem lehet rajzolni — folytatta Irén féltréfával —, ha arcra nézek. Az csak zavarja az embert.

— Nagyon kedves — nevetett finoman az ujságíró, hátradőlt a székben, hosszú füstöt szívott és messze kieresztette. Kis szél jött s elsodorta a feje felől a kékes füstöt.

Irén vidám arccal nézte az erősen lefésült, lekefélt szőke fejet.

Akkor meglepetve nézett körül. Három pár — mondta magában —, s mind egyszőke-egybarna.

Milyen kár, hogy ez a harmadik pár már nem is pár.

Valami szomorúság öntötte el: Hogy el fog menni ez a fiatalember. Aztán dolgozni fog, vergődni fog, szenvedni fog, aztán sikerei lesznek, aztán híres ember lesz, s ő itt marad és libát fog tömni és férjhez is fog menni...

Szekeres Palyára nézett, hogy megvesse. De ahelyett újra és még fájóbban megirigyelte.

— Milyen szenvedélyes! — mondta — milyen jó nekik.

— Irén, Irén! — kiáltott az anyja.

Felállott és hozzászaladt.

— Na, jól vagyunk — szólt a néni —, én nem tudom, te alszol. Édes fiam.

Annyira fel volt izgatva, hogy egészen elvesztette szokott édes modorát.

— Mi az, anyám? — kérdezte csodálkozva Irén.

— Mi az, mi az! Megkérte a kezét.

— Ki?

Dócziné nem szólt, összeszorította a száját és mérges volt.

— No, pedig még egy ilyen művelt embert nem kapunk... A polgármester elmesélte az egész heccet... Mit beszélsz te annyit evvel az éhenkórással... Még csak itt se tudta megbecsülni magát: már az a zsidó fogja csinálni a lapot.

Összevissza és gyorsan beszélt. Egy szóval akart mindent megmondani.

— Tessék besétálni!... Terítve van!... — kiáltott a házi-asszony a tornácra.

Irén szórakozottan virágot kezdett még tépni.

Megkérte a kezét... Az Ablonitzky. A zománcgyáros...

Sem jó, sem rossz érzése nem volt.

Annyiból jó lett volna, gondolta, hogy mellette úribb életet lehetett volna élni. Pestre is többször felmenni... De ilyen hamar... Az újságíróra pillantott, mintha hirtelen tromfot akart volna kivágni: itt az enyém is. De az még mindig a széken ült, szórakozottan, egyedül a vörös kertiszékben a zöld fűvön. Senkivel sem törődött, az arcán álom látszott és

magába merült... Bizonyosan a millióra gondolt, amit keresni fog...

Kesernyés iz futott össze a szép lány lelkében s ettől valahogy szebb és finomabb lett. Ettől félt az anyám?... Hisz ez nem venne el engem...

Juliska futott felé, mintha valaki üzné.

— Gyere, jó helyet fogni az asztal végén, ahol lehet őrzöngeni — mondta kuncogó nevetéssel.

Csodálkozva nézett a Juliska vörösre pirult arcára, ahogy ez hozzáfutott és minden ok nélkül a nyakába ugrott.

— Gyere uzsonnázni, mert megpofoz a mámi — kiáltotta és hangosan kacagott.

— Menjünk.

Juliska egész meg volt bomolva, kapta-fogta, megcsókolta Irént.

— Megkért? — kérdezte Irén.

Juliska tágra nyitotta a szemét. Egész meg volt rémülve.

— Kicsoda?

Irén megijedt... Most ő adta az ideát.

— Én csak azon mulatok — sugta Juliska —, hogy az a majom hogy pukkad.

Irén visszanézett. A diákot látta meg, a Sanyi tanulótársát, ahogy egy fa mögött állott, sötéten és összefont karral s a szeméből látszott, hogy öngyilkossági tervekkel foglalkozik.

Ez aztán szöget ütött a fejébe. Talán mégsem igaz, hisz egyszerre kettővel nem lehet! még játékból sem.

Ablonitzky hozzájuk jött egy kis habozás után.

— Asztalhoz, kisasszonyok — szólt igen idegesen —, mert kikapunk a mamitól.

Irén ránézett. Ez a házi bizalmas szó annyira természetesen és idevalóan jött ki a száján, hogy többé nem volt semmi kétsége.

Hirtelen merészet gondolt, még soha ilyen kacér nem volt. Az ujságíró a széken ült s még mindig füstkarikákat fujkált.

— Szerkesztő ur! — kiáltott rá.

— Tessék.

— Tessék bejönni.

Az ujságíró felugrott.

— Most min gondolkozott.

— Azon, hogy milyen kitünő lesz a darabom. A magyar vidéki életet még így nem fogták meg soha.

Irén kissé fanyalogva mosolygott, de úgy beszélt az ujságíróval, mintha isten tudja miről volna szó.

— Persze maga elmegy és minket egyszerűen ki fog figurázni.

Az ujságíró önkéntelenül elnevette magát.

— Még azt se? — mondta cinikusan és kissé öntelten.

Irén nem neheztelt meg. Ebből a percben a három ur egymás mellett állott. Szekeres, Ablonitzky és az ujságíró; az ajtóban összetorlódtak s neki kicsit mulatságos volt, hogy ezek így összehajultak.

Bementek az ebédlőbe, ahol már ott ültek az asztalnál az öregek. A polgármester tiszta és határozott hangja hallatszott.

— Igenis, a magyarnál erkölcsösebb, józanabb, élelkebb nép kevés lakik a földkerekségen.

Az asztal rakva volt és a sok porcellán és pohár csillogott a nyitott ajtón besütő nap sugarain.

Ebben a percben mindenki beszélt, de mindenki gyorsan, kurtán és idegesen. Már várták az ételeket.

Mikor egy pernyi csend lett, még a Szekeres hangja hallatszott; befejezett egy vitát a maga élelke s kissé megkéső, lassan tagolt szavaival.

— Nem bizony, nem szorult egy nagykun város semmiféle mameluk képviselő töött bugyillárisára! Inkább mink ki-fizettyük őket, csak mongyák meg, mit akarnak keresni, osztán haggyanak bikin.

A cseléd nagy tálcán hozta a nagyszerű tejszínes kávé a sok csészében, csak úgy dagadt a pompás hab s a háziasszony

ijedt buzgósággal állította meg a leányt az asztal sarkán és ő maga szedte el egyenkint a csészéket.

— Tessék, tessék parancsolni.

Az egészséges arcok egyszerre megnyugodtak, egy pillanatra csönd lett s minden szem gyönyörködve merült bele a pompásra fölvert hab csodálatába.

A KLIENS

- A fiatal kis ügyvédné azzal fogadta az urát:
— Gyere csak, gyere, van egyszer egy jó kliens.
— Jó?

— Hogyne, nagyon jó. Jól tud beszélni.

Az ügyvéd ur savanyu arcot vágott. Éppen a nagyvendéglőből jön s azzal az érzéssel hagyta ott a félig megivott rossz pohár sört, hogy kellemetlenül sokat beszélnek ezek a vidékiek. De azért muszáj bemenni közéjük; kezdő ügyvéd utánajár az embereknek. Bizony semmit se hoznak helyébe. Ehhez a kis tyúkpörös járásbirósághoz az ügyvédek heten vannak, mint a gonoszok. Alig jut valami egyre. Most is azt kiáltotta utána Svibrik dr., a legnagyoszájubb vidéki öreg tót fiskális, hogy:

— Öcsém, kitekerem a nyákát, ha nekem bajt csinál aval a Pazaduha perel.

Fanyar arccal, mindenre elszánva lépett be az irodába.

Milyen jó volna egyszer okos és becsületes emberekkel dolgozni. Csakhogy azok nem mennek ügyvédhez.

Egy amolyan urféle állott fel vadonatúj bőrfoteljéből s egyet köszörült a torkán.

— A tekintetes ügyvéd urhoz van szerencsém?

— Én vagyok. Tessék helyet foglalni. Mivel szolgálhatok?

Az idegen leült, nagyot köhögött, amitől lilavörös lett a nyaka is, mint a pulykakakasé s olyan izgatottan remegett az arca, mintha máris a törvény előtt állana valami főbenjáró dologban.

— Tekintetes ügyvéd ur, megkövetem, mindazonáltal mégis kénytelen vagyok vele.

Megállott és kérdőleg nézett az ügyvédre, hogy mit szól hozzá. Ez csodálkozva nézett rá s aztán szivart vett elő.

— Parancsol?

— Köszönetem.

Kivett egyet, végignézte, körülnyálazta az oldalát, leharapta a végét s kiköpte az asztalra, aztán balkézze utánanyult s onnan leseperte a szőnyegre, onnan a cipő orrával rugta a padlóra. Rendes ember.

— Hát kérem tessék elmondani, mi hozta hozzám.

— Kérem alázattal, én már legalább kétszáz helyen laktam. azonban még ilyen kellemetlenségem nem volt soha az életben; laktam már kérem alázattal urakkal, parasztokkal, méltóságos népekkel is, meg szegény emberekkel is, de még az én becsütembe nem gázolt senki. Ha én megfizettem a házbért, akkor le is laktam tisztességesen az időt, mert kérem az nem úgy van, hanem úgy, hogy rend az élet veleje.

— No és?

— Hát és kérem és! Amit velem ezek az *uri* népek, ezek a *művelt* népek tesznek, az sok, az már törvény elé tartozik!

Nagyot kiáltott s az öklével függőlegesen gesztált, mintha mákot törne. Az ügyvéd tisztában volt vele, hogy ebből a perből kinéz tiz korona, hát nagy figyelemmel hallgatta tovább.

— Követem alássan, a familiám uricsalád! Az én nagyapám négylovas hintón ment ki a határra, azonban mindazáltal sajnos, hogy az unokájára nem maradt vagyon, de az mindegy, az nem tartozik ide, csak éppen mondom.

— És mi a panasza?

— Nincsen nekem kérem semmi panaszom, amikor követelésem van!

— Na jó, hát mi a követelése?

— Százötven forintot fizetek lakásért egy évre. Pontosan megfizetem és akkor én, ha én pontosan fizetek, akkor megkövetelem, hogy nekem is megadják pontosan a jogaimat! Nem vagyok én olyan aljas, pimasz ember, hogy nekem a másé kelljen, se olyan szemtelen, hogy a más vagyonában turkáljak, de ha én nekem jogom van valamire, akkor én azt joggal megkívánom, hogy nekem a jogaimat adják meg.

S nagyobb erősítés kedvéért most már minden szóra, mint ütemre, vízszintesen kilökte a bal karját, mintha tornagyakorlatot végezne.

— Természetes. De hát mi az a jog?

— Hát kérem az a jog, hogy nemde, ha én egy lakást kibérlek, akkor az a lakás az enyém és kérem, ha az a lakás az

enyém, akkor nekem abban szabad lakni, mégpediglen úgy szabad lakni, mintha az enyém volna.

— Úgy van.

— Azért, hogy én szegény ember vagyok, engem senki ne kunérozson, mert én elégtételt veszek magamnak!

— Joga van rá.

— Igenis jogom van rá! Hát akkor azok a hires urinépek hogy merik az én tyúkjaimat kergetni? és az én kacsáimat zaklatni és az én csirkéimet agyonverni? És hogy merik az én istállómat felhasználni, mert noha ámbár most tehenem nincs, de az mindazonáltal nem zárja ki, hogyha veszek, hát akkor lesz! És a padlásomra másnak a szénáját rakják fel, mikor a padlás az enyém. És én az enyémből nem vagyok köteles engedni! És az istálló, meg az istállópadszék közös és ők fászkamrának használják az egészet, hová teszem akkor én az én barmomat, ha teszem fel arra határozom magam, hogy veszek?

— Hát kérem tessék várni. Úgy látom, kegyedet kizárták a padlás és az istálló használatából és a csirkéit agyonverték...

— Ej kérem, nem az van abba, mit a csirke, meg az istálló, meg minden. Bosszu az egész! Azért, hogy ők nagyuraknak tartják magukat és derogáll nekik, hogy az én leánykáimmal már mint barátnékkal tisztességesen társalkodjanak, azért én mindenkor vagyok olyan ur, mint ők, a rongyosok, az elhittek, az én nagyapám még kardos nemes volt és annak az apja, meg nagyapja mindegyik a történelemben van! És ha szegény ember vagyok is, van annyim amennyim, sose kértem tőlük egy darab kenyeret és nem engedem, hogy engem az én szegénységemért valaki lenézzon!

— De nézze kedves uram — szakította félbe türelmetlenül az ügyvéd a klienst, aki a legelkeseredettebben szónokolt, úgy hogy az izzadság is csurgott már az arcáról —, még mindig nem tudom, mi a kifogása. Nekem, mint ügyvédjének, megmondhatja, sőt meg is kell mondania. Úgy beszéljen, mintha a pap előtt gyónna, mert ha én nem tudok mindent, nem védhetem a maga ügyét.

Az ember türelmetlenül intett erre a sok hiábavaló beszédre.

— Nem kell az én ügyemet védeni kérem alázattal, nem azért jöttem én az ügyvéd urhoz, hogy engem a tömlőcből kimentsen, mert kérem engem még egyszer se csuktak be, jó órában legyen mondva. Csak azért jöttem én a tekintetes urhoz, mint már fiatal, kezdő ügyvédhez, mert azt tartja a közmondás: „friss pióca jobban szop“, hát én a kezébe adom az urnak az én házigazdámékat minden pereputtyostól. Az ügyvéd ur fiatal ember, szüksége van pénzre, hát tessék kihasználni az alkalmat, tessék perelni és behajtani rajtuk, amit csak jólesik. Mert van azoknak pénzük és olyan nyavalyások azok, hogy csak velem tudnak komiszkodni, a törvény előtt, ne féljen az ur, úgy behuzzák a farkukat...

— Jól van, jól van, mit beszél itt össze-vissza.

— Hát csak ezért jöttem a tekintetes urhoz.

A fiatal ügyvéd furesán érezte magát. Ez az ember fölényesen néz le rá, mint a jóttevő az alamizsnára. Nem is megrendelő, aki elvárja, hogy a pénzéért megdolgozzanak neki, mert a legtöbb kliens így fogja fel a dolgot, nem, ez egy nagylelkű ajándékozó, akit szeret az isten, és ez ott van minden mozdulatában.

Sőt most már látszott, hogy egész becsületes lelki változáson ment át. Mintha most már úgy képzelné a dolgot, hogy ő a magáét elintézte, az ellenségét „ügyvédkézre adta“ s az ügyvédbe a saját dühét beoltotta. Most már úgy diskurált tovább, mint aki egyik kutyát rá akarja uszítani a másikra, mikor neki az maga is hecc lesz, akármelyik marja meg a másikat.

— Kedves barátom, nagyon szép, amit beszél, de én még mindig nem látok bele a dologba. Hát kit akar beperelni és mit? Mi kára, sérelme van?

— Mi károm — vágott közbe a kliens. — Mondom, hogy kiforgatnak mindenből, szekiroznak, becsületemben gázolnak, a gyermekeimet üldözik, a családi boldogságomat veszélyeztetik, tegnap is büntetlenül agyonütötték egy csirkémet.

— Hát kártérítési pört akar? Vagy becsületsértési pört? Vagy magánlaksértést? Hát mit akar?

— Mindegy nekem kérem, akármilyen pör, csak pör legyen. Tetszik tudni, meg akarom nekik mutatni, hogy velem nem lehet packázni! Én nem félek a pörtől, igaz embernek nem árt az! De én bosszút akarok, bosszút, olyat, hogy az unokái is megemlegessék, hogy kár vót nekem meg nem emelni a kalapot! Adok én az urnak annyi adatot, hogy lenyuzhatja róluk az utolsó inget is; nem sajnálom őket, hogy ügyvédkézzre kerülnek, ne tessék félni, nem érdemelnek azok tőlem semmi szánalmat. Azonban — intett barátságosan hunyorítva az ügyvéd szeme közé —, ha attól tetszik félni, hogy mi lesz a bélyeggel, amit rá kell ragasztani, hát könyörgöm, azt bizony már csak tessék elosztani tisztességesen a többi kliensek közt, mert én bizony instállom nagyon szegény ember vagyok, hat gyermekem van és hatvan forint fizetésből kell megélnem ebbe a drága világba! Nincs nekem uram egyebem, csak a becsületem! De az osztán van. Ha én egyszer azt mondom nemesi parolámra, hogy ez így lesz: az úgy lesz! És ez úgy lesz: hogy az úr kap egy olyan pert, amelyiket addig húzhat, amíg akar!

Sokat ígérően, biztatóan nézett az ügyvédre, hogy: no kapj már bele, no, falj a lábikrájába, csipd meg, fogd meg, nem bánod meg!

De az ügyvéd nagyon fiatalka volt ehhez s a tarkóját vakarta.

— Kedves barátom — szólt —, nagyon különös fogalmai vannak magának a törvényről, hiszen kinevet a bíró, ha jogcím nélkül pörölk be valakit.

— Kineveti — pillantott rá lenézően a kliens. — Hát meg is érdemli, hogy kinevesse az urat, ha még jogcímet se tud. Iszen tanultam vón csak ki én az ügyvédi mesterséget, majd lehúznám én róla hamar a testi gunyát! De kérem alázattal, azért, hogy én ilyen számár ember vagyok, mindamellett mégis több eszem van nekem, mint akárkinek!

Csökönyös, konok arcán nagy elbizakodottság tükröződött. Aztán az ügyvédre nézett s meglátta azon a közönyösséget, sőt kellemetlen bosszúságot. Láttá, hogy nem izlik a konc a fiskálisnak. Erre hőség kezdett kidühödni benne legbelülről, kezdte úgy érezni magát, mint a ketrecbe zárt fenevad, akinek senki sem jön segítségére, hogy bosszút állhasson ellenfelén. Szükült és lihegett s párás tekintettel forgott körül s tudta, hogy akármerre akar kitörni, mindenütt magát sebz meg a törvények ketrecének vasrostélyain. Mint láthatatlan akadályok fojtogatták a kemény szabályok és rideg törvények, amelyekben már annyiszor megütötte magát, mikor vak szenvedélyének engedett, hogy ma már lebírja magát s feláll, resignáltan, de fojtott dühvel mordulva:

— Hát csak nem akar az ügyvéd úr semmit!

Valami tigrisszerű volt benne. Úgy nézett a fiskálisra, mintha mindjárt rá akarna ugrani s szétmargangolni a torkát.

— Dehogy nem akarok, akarok én mindent, az a kenyerem, hogy pöröljek, de ha nem tudom mit kezdjek!

— Pört! — kiáltotta a kliens s a szeme vérbe borult. — Pört! — mintha azt kiáltotta volna: Vért! — Mondom, hogy nekem mindegy milyen pör, csak pör legyen! De olyan, hogy többet érjen a leégésnél! Hogy még az unokáik is sirva járanak házról-házra, amért a nagyapjuk nekem kalapot nem emelt!

Egy percig csönd lett. Az ügyvéd látta, hogy ez egy mániákus, hagyta. Elveszett egy félnapom! — gondolta magában s megnyugodott, több is veszett Mohácsnál.

A kliens megbékülve leült s újra rágyujtott a szivarjára.

— A régi időkben máskép volt minden — mondta magyarázóan —, a nagyapám tudniillik négylovas fogaton behajtotta a megyeházára Esztergomba, mert nem ebbe a tót világba valók vagyunk mink. Csak a sors nehéz csapásai hoztak ide, elég baj. Hej, ha az öregapám is olyan okos lett volna, mint én. De nemesek voltak. Már én csak paraszt vagyok hozzájuk

képest, egy asztalhoz se ülnének velem. Hát velem osztán pac-kázhatnak, ugye, olyan semmiháziak, akiknek itt van az urasága az orrunk előtt.

Nagy keserűség s nagy életfájdalom látszott az arcán. A szeme komoran, vésztióslóan villogott.

— Hanem a fiamból ügyvéd lesz, ha belepusztulok is — morogta —, perelje vissza, amit a nagyapái elvesztettek a pörökön.

Az ügyvéd unni kezdte, szabadulni akart.

— Hát kérem, kíván pört indítani vagy nem?

— Kivánok.

— Mit?

— Azok az emberek felmondtak nekem! Nekem! Felmondtak! — s a mellét verte nagy bunkós öklével. — Ezt nem tűröm el. Erre nem volt joguk. Erre csak nekem van jogom. Hogy én menjek október elsején, ahová akarok. Igenis megyek, ha én akarok! Cédulát tettek a kapura, hogy egy lakás kiadó, az én lakásom! Olyan nincs!

— Helyes, tehát be fogjuk pörölni őket szerződésszegésért s kívánjuk, hogy a lakás továbbra is birtokunkban maradjon.

— Mit! Hogy én ott maradjak? Ahol nekem felmondtak! Ahol az én csibéimet agyonverték! Az én kacsáimat zavarták! Az én gyermekeimet lenézték! Olyan nincs!

— Hát mit akar!

— Mit? Azt, hogy én mondok fel! Hogy én megyek el október elsején! Hogyha nekem ők felmondtak, akkor én el is mehessek, mikor az idő lejár!

Az ügyvéd tétovázva nézett rá, nem dühöngő őrült ez?

— Jól van kérem — szólt higgadtan —, tessék lefizetni bélyegre, beadványra 12 korona 50 fillért s megpöröljük...

A kliens felállott, méltósággal huzta ki a derekát. Aztán megvetően legyintett.

— Mit?... Van szeme egy hatgyerekes szegény apától pénzt kívánni el? ...Eh. Ilyen kölyök fiskálisra van nekem szükségem, akinek még a szemfoga se jött ki! Hogy fizeti meg

nekem az úr az én napszámomat?... Maradjon kötélre! Isten áldja!

S dühösen elment, otthagya az elképedt fiatal ügyvédet az új bőrbutoraival.

LOPJÁK A SZŐLŐT

A nagy diófáról egy-egy dió pottyant le és elgurult, míg a fű fel nem fogta. A nap lefelé ment és Jani bácsi szembe nézett vele hunyorgó szemével, ahogy házikabátjában ott pipázott a bizalmas kis présház előtt.

— Pista! még sincs meg a bieskám?

— Nincs, apa.

— Mit mondasz?

— Azt, hogy nincsen, apa.

— Nem is keresed?

— De keresem.

— Látom, ebadta haszontalanja, csak olvas. Még azt mondja, hogy keresi. Juliska! Juliska fiam!

A ház mögül frissen kiáltott ki a kis lány.

— Tessék, apa.

— Juliska fiam, megvan a bieskám?

— Még nincsen, apa.

— Hát keressétek.

— Hiszen keressük.

— Keressük, keressük! Csak bolondítottok. Hát mi vagyok én. Az orromnál fogva vezettek itt. Nézze meg az ember. Majd jobban ugrálnál, ha a Marcikának kellene valami! Szedtevette, most is neki irsz, ugye.

Mili néni egy félig koppasztott csirkével lép ki az ajtón.

— Ne szidja már azokat a gyerekeket örökké.

— Hát ki szidja?... Nézze meg az ember... Margit, Margit; na már bemegy!... Margit!

Mili néni, akit csak az ura hív Margitnak, mert nincs megelégedve a Mili névvel, amely mindig az anyósára emlékezteti, újra kilép a csibével.

— Mi baja, na?

— Fiacskám, nem látta a bieskámát?

— Nem.

— Nem!... Hát azt a mennydörgette, hát mér nem! Egész nap kiabálok érte, mégse látta...

— Jaj; magának nem kellene soha szabadságot kivenni.

Inkább egy olyan hivatalt, hogy még éjszaka is bent üljön.

A bácsi elhallgat és mérgesen fujja a füstöt.

Mili néni bemegy a házba és tovább tisztítja a csirkéjét vacsorára.

— Persze — mordult meg egyszer Jani bácsi —, az aszszonyoknak egyéb sem kell, csak hogy az ember a hivatalban örölje az erejét. És hozza nekik haza a pénzt. A sok pénzt. Mert flancolni, azt szeretnek. De a bicskámát egyik se keresi. Egyik olvas, másik ír, a harmadikat az ördög hordja a galambok után, de a bicskámát senki se adja elő.

— Hát maga is megkeresheti magának egyszer — szól ki bosszusan a néni.

A bácsi elhallgat. A szél suhog a lombok közt. Illatos őszi szél. A távoli kilátás oly pompás, olyan csodaszép, a szelid őszi alkonyaton. A Duna lent kanyarog a völgyben és a szigeten a kis falu békésen és vidáman sütkérez, mint egy jó kis kövér nyáj a lombok alatt. A bácsi a hivatalra gondol, ahol egész éven át ebből az őszi pár hétből tengeti az életét és mindennap eszébe jut valami a diófáról, amelyen rigók üres fészkei sötétlenek, a szilvafákról, amelyeken két szem volt az idén, mind leették a beste hernyók, a krumpliról, amely olyan rosszul fizetett az idén, két-három szem volt egy bokor alatt, de az aztán szép... Meg a szőlőről, a drága, becses szőlőről, amelyre rájárnak a darazsak, a madarak, meg a kétlábu jómadarak!...

— Hopp, Pista! Pista!

— Tessék, apa.

— Még most se vettétek észre?

— Mit, apa?

— Mit apa, mit apa! Csak olvas mindig, nem is hallja, mit beszél az ember!... Mit olvasol?

— A Kalózkirályt.

— A kell neked; magad is egy nagy kalóz vagy! Hát a másik, a Béla hol van, a galambkalóz? Mindig csavarog, mégse vesz észre, egyik se, semmit... A szőlőbe.

— Ja, hogy nem-e lopták-e?!

— Ne kijabálj... Nem szabad azt ki se mondani! Hát nem?

— Nem, apa.

— Mert haszontalanok vagytok. Nem néztek meg semmit. Semminek ezek nem néznek utána. Ezek felől az egészet elhordhatják. Csak olvasnak. Irnak... Nem is tudod, hogy hová írj neki.

A kis lány ijedten felügyelt a neki szóló mordulásra.

— De igen, apa, a tábori postaszám 117 — szólt halkán és felnéz megilletődve az írásból.

— 117... 117!... Hol van az!... Te persze azt hiszed, hogy ott várja a postát, mint itt várjuk, hogy jön-e már? Haj, haj...

Elhallgatnak. Az öreg ur lassan szivároგva ereszti ki a füstöt, apró kék szemei mintha megködösödtek volna; a nagy táskás szemgyűrűből a messze fehér felhőkre néznek...

— Margit!... Margit! Margit!

Mili néni kinéz az ajtón. Már darabolja a csibét.

— Mit akar?

— Maga se vett észre semmit?

— Mit?

— A szőlőbe!

— Nem.

— Nem?

— Nincs ott semmi baj.

— Mert nem nézte meg.

— Fönn voltam mámma! Jól megnéztem.

— Tudom, milyen jól... maga nem bánja... Maga azt sem bánná, ha mind elhordanák a szelek az egész hegyet... Magának ez mindegy... Köröskényi föld... Mit törődik maga vele!... Ha Puszty volna, akkor igen!... Azokat a Puszty-kinceseket őrzi! A szivarskatulyába. A gyöngyszemeket. A fél fülbevalókat... Ördögöt sem érnek... De a Köröskényi föld, az utolsó részbirtok, az magának semmi...

— Jaj, az isten áldja meg, ne legyen már ilyen nehéz természetű... Hát maga gondolzza ezt a földet? Nem én járok ki

tavasztól ősziig kapáltatni, kötöztetni, permetezni? Nem én?

— Maga... Maga. De ugy is van osztán az.

— Nahát többet nem jövök ki. Hogy düljön össze ez a hegy; hogy már nem tudok jót mondani neki!... De már megöl vele.

— Én nem bántom. Én egy rossz szót se szólok. Felőlem bedülhet... Felőlem ellophatják... De maguk felől is.

— Nohát megmagyarázom, hogy hogy van. Tavaly is, harmadéve is a Megyeri lopta. Biztos, hogy az. Tőszomszéd is és én hallottam is, figyelmeztettek, hogy az az ember többet árul ki a földjéből, mint ami ott teremhet. Most elvitték a háboruba, most nem lopja senki a szőlőt.

— Haha.

— Na hiszen maga azt hiszi, hogy a szőlője az egész világnak kell. Ilyen szőlő nincs több. Erre jár rá mindenki. Még a madarak is csak épp erre az egy szőlőre spekulálnak!...

— Hát persze.

A néni bosszusan nevetett.

— Bár ugy vóna! Jaj csak egyszer már a követ is elhordának belőle.

Befordult a házba. Egy perc után mellette volt a két gyereke.

— Ne haragudj, anyuskám.

— Ej, az ördög is megunná, örökké itten rágja az ember fülét a szőlejével. Ezt az anyjától örökölte. Eleget hallottam már én életemben a Köröskényi-szőlőről, nem akarok belepusztulni a Köröskényiek utolsó részbirtokába.

— De ne legyél ilyen ideges, anyuka! Hiszen ő csak beszél, ismerhetnéd már, nem gondolja ő azt komolyan.

— Ej, fáj a fejem, hallani se akarom...

Ebben a percben a Béla hangját hallották, aki csatakiáltással rohant le a hegyről.

— Apa, apa!

— No, itt a galambász! No, te galambkereskedő. Csak a cigarettá, meg a galamb.

— De apa, kérem.

— Hol van a bicskám!... Előbb azt mondd meg, hova tet-tétek a bicskámát? Azt te csakliztad el.

— Én nem láttam, apa.

— Egy se látta, hát akkor a föld nyelte el, úgy-e?

Egy percre az egész családra mély és nyomott hangulat ül, s most gondolt először mindenki komolyan az elveszett késre, amelyhez úgy látszik, végkép hozzá van fűzve az apa jókedve.

— Vajjon nincs a másik ruhájában? — mondta Juliska.

— Apa kérem — szólt ekkor Béla erélyesen —, odakint a diófa alatt nyomokat vettem észre!

— Nyomokat?!!

— Igen!

— Valami parasztesizma nyomát.

A sötét konyhában mintha nagy öröm és nagy fény gyul-ladt volna ki.

— Lopják a szőlőt! — mondta Pista és eltátotta vigan a száját.

— Lopják — suttogta Juliska boldogan.

— Na hál' Istennek — szólt Mili néni is megkönnyeb-bülve —, csakhogy lopják valahára. Nem fog már itt ülni apá-tok a nyakunkon. Megy a puskával, osztán őrzi a szőlejét.

Rettegő örömmel hallgatták a Béla előadását, a fiu kész volt rögtön megmutatni a nyomokat.

— Apa, apa — sikoltotta el magát Juliska —, megvan a bicskád is... Itt volt a másik kabátod zsebében.

— Béla — szólt az anyjuk a nagy fiához halkán —, igazán lopják a szőlőt?

— Dehogy, anyuka — mondta suttogva a süldő diák —, én csináltam a nyomokat.

Hangtalanul kacagtak össze mind a négyen az öreg úr háta mögött.

A NIHILISTA

Az állatorvos kis bricskáján végigzörgött a kis mezőváros köves utcáján. Ahogy jött, a patikánál látta, hogy ott áll valaki és amikor őt meglátja, gyorsan hátat fordít és belép az üvegajtón.

Megcsóválta a fejét.

— No nem baj, — mondta magában és felnevetett, mint szokott, aztán rögtön elkomolyodott, — nem akar köszönni. Világos. Minek is rontsa az ember a kalap szélit.

Nyugodtan hajtott el a patika előtt. Az állomásra akart menni, de eszébe jutott, hogy a gyógyszerész sógora a körorvos, aki most mint vágatási biztos az ő felügyelete alá tartozik.

Erre befordult a legközelebbi utcán a szék felé.

Az utcán ácsorgott a mészárszék előtt egy tót legény. Rákiáltott.

— Gyere, tartsd meg a lovat.

A fiu nem értette a magyar szót, de a mozdulatot igen és a legnagyobb buzgósággal ugrott oda, már amennyire hosszú lábaihoz és nagy bocskoraihoz gyorsaság fért.

Amikor az orvos belépett a székbe, a szemöldöke előbb felszaladt a homlokára.

Az Etus kisasszony, a körorvos csinos, fiatal kisasszonykája, a hatósági bélyegzővel nagy ügyesen billogozta a hust.

Az állatorvos szokása szerint megint elnevette magát, az arca felvidult és rá rögtön elkomolyodott, csak a szava maradt tréfás, a hangja nem.

— Jónapot kisasszony. Mit tetszik itt csinálni?

A leányka felemelkedett, kicsit zavarba jött; az állatorvos arcán fellebbent a nevetés és újra elmúlt róla, ő mindig előre nevetett a viccén, ahogy felötlött az agyában, de komolyan mondta el és akkor már másnak kellett nevetni rajta.

— A jó leányka segít apja sorsán?

A kisasszonyka szőke volt és hirtelen fehér bőrén pirosság gyúlt ki, de nevetett; a mosolygása ártatlan volt és bájos.

— Apa szabadságon van — mondta.

— Igen? — vibrált meg egy nevetést az orvos arca — és magácskát bizta meg a vágatási biztosítási helyettesítéssel.

A leányka nem szólt. Nem volt egészen tisztában a dolog fontosságával.

— Megengedi Etuska? — szólt az állatorvos és kivette a leányka kezéből a bélyegzőt és rá sem nézve a húsrá, a többi darabra kezdte rányomni.

— Jónapot — mondta a doktorlány és el akart menni.

— Most már persze szalad ugye — villant meg a nevetés az állatorvoson —, itt hagy engem ebbe a csúnya munkába... Magácska nem utálja?

A leány nevetett.

— Hát istenem, jól megfizetik.

— S mit kap?

— Hát egy tehénért egy koronát, sertés, borjú, bárány 50 fillér.

Az orvos nevetett.

— Nagy gavallér az apa. Felét átadja! Annak, amit ő kap. Az egész felét.

A leány arca megnyúlt.

— Csak felét.

Az orvos hamisan nézett rá; a bajusza játszott.

— És megmondta magának miről ismeri meg a lépfenés állatot.

— Neem. Azt nem.

— Hát azért nem adja át az egészet. Ő magának tartja meg felét — a tudományért.

A leányka habozva nézett rá. Nem tudta mennyi a gonoszság a szavak alatt.

— S azt megmutatta, hová kell ütni a bélyeget?

— Hisz azt talán mindegy, akárhova.

Az orvos nevetett. Intett, hogy mindegy.

A leány egy pillanatig nézett, aztán egyet gondolt, újra köszönt és elszaladt.

— Máskor is a kisasszony van itt? — kérdezte az orvos.

A mészáros zavarba jött és elkezdett nyögni.

— A doktor ur csak tegnap ment szabadságra.

Az állatorvos megragasta a kezét és komoly arcán minduntalan mosolygás futkosott, mint amikor a fellegek szaladnak a réten.

A jegyzőhöz ment. A jegyző az orvossal nagy barátságban volt, együtt szokták szakadatlanul jelentgetni fel a közigazgatási mulasztásokat.

— Kérem alássan — mondta az állatorvos, aki sehogy sem tudott beleatyazkodni ebbe a társaságba, ahová csak most nem régen helyezték át és mindjárt két kerületet kellett ellátnia a háboru miatt. Ezek az urak idegennek tekintették, aki ugyanis elmegy a háboruval, nem fogadták megyebelinek. — Kérem, kedves jegyző ur, legyen szives felvenni egy kis jegyzőkönyvet nekem.

— Mid? — szólt a jegyző, és csodálkozó kék tót szemeit rámeresztette — mid gondolja maga tirarc ur?

— Csak úgy gondolom, hogy az legyen benne, hogy a körorvos ur szabadságra menvén, helyettesítésről nem gondoskodott: a bélyegzőket rábizta tizenhatéves leánykájára, aki az én jelenlétémben is foglalkozott a húsok lebélyegzésével...

Az orvos arcán szokott mosolya meglebegett; az elképedt jegyző azonban kiejtette a pipát a szájából és így szólt:

— Ezt a jegyzőkönyvet én fel nem veszem.

— Miért?

— Nem tartozzá hozám.

Az állatorvos mosolygott. Nem tudta komolyan venni ezeket a tót uracskákat, akik a magyar nyelvnek egy egészen furesa és önálló dialektusát beszélnek és meglágyítják a kemény magyar nyelv uri karakterét.

Megveregette az öreg jegyző vállát.

— No nem baj jegyző ur. Majd felveszi, akihez tartozik.

Átment a szolgabíróságra. A főbíró nem volt otthon, átment az Unger-kávéházba.

Utána sétált. Csakugyan ott ült a fiatal főbíró a modernül

berendezett kávéház nagy ablakánál és a fehér márványasztalon dobolt.

— Alázatos szolgálja, főbiró ur, — mosolygott és bókolt az állatorvos.

A főbiró fekete szeme gyanakodva ugrált rajta.

— No mi jót hozott — kérdezte azzal az önérzetes nyugalommal, ahogy a vármegye legnagyobb birtokoscsaládjának fia nézheti ebben a világtól eldugott fészekben az urakat.

— Kérem, főbiró ur, egy kis rendet instálnék.

— No.

— Ez egyszer a körorvos ur az, aki...

A főbiró ellenséges komolysággal hallgatta végig az állatorvost.

— Jó, majd intézkedem.

Az állatorvos felmosolyodott és komolyan mondta a nagy bajusza alatt.

— Meg vagyok győződve róla, főbiró ur.

— Mióta van szabadságon a körorvos? — kérdezte a főbiró még tünődve.

— Hát nem tudja főbiró ur?

— Nem tudok róla, hogy oda volna. Nem jelentette be, hogy elment.

Az állatorvos mosolygott.

— Majd utólag.

Azzal elment, sietett a vonathoz, mert marhát kellett beraknia a hétórásiba.

A főbiró tovább nézte a piacot, amelyen papsajt nő a kövek közt. Mikor el akart menni, hozzálépett a másik szobában biliárdozó algimnáziumi új tanár és mély tisztelettel mondta:

— Kérlek alássan, főszolgabíró ur, óhajtottuk volna tiszteletünket tenni Nálad, de a feleségem gyengélkedett, hanem augusztus hó folyamán, ha megméltóztattok engedni, okvetlen tesszük tiszteletünket.

A főbiró kicsit kegyesen mosolygott.

— Kérlek alássan.

Még egyszer egymásra mosolyogtak és elváltak. Kint a városka oly kicsiny volt, egyik ház a másik nyakán és két házban két uriaszony fölött érni kezdett a levizitelés fontos esete.

A főbirót bosszantotta az állatorvos jelentése és amikor két hét múlva a körorvossal találkozott, szigoruan szólt:

— Szabadságon voltál, kérlek?

— No, csak pár napra szaladtam el a sógoromhoz, az Elza beteg — nevetett kényelmetlenül a körorvos.

— És ki volt a helyettesed a vágatásnál?

A körorvos a cvikkerje mögött kissé elvörösödött. Azt hitte már nem lett a dologból semmi. Hosszú sovány ember volt és ahogy most kiegyenesedett, elnézett a főbiró kemény szalmakalapja felett. Az ujjával a csiptetőjéhez nyúlt és találomra szólt:

— Én kérlek alássan a segédjegyzőt bízom meg vele.

— Ugy.

— Igen. Mint halottkémet — mondta viccesen a doktor, az ő száraz és epés humorával.

— Szervusz.

A doktor elhatározta, hogy rögtön szól a segédjegyzőnek, hogy meg ne hazudtolja őt.

Másnap a vármegyéről leirat jött a szolgabírószákhoz az állatorvos külön feljelentése tárgyában. A főbiró nagyon örült, hogy el van intézve a dolog, mert az aktán Farkas főjegyző aláírása volt és tudta, hogy annak pikkje van a doktorra a mult-kori rossz vice miatt. A doktor azt kérdezte a minapi banketten, hogy „ki a legbátrabb asszony a megyében?” és ő maga felelt rá: „Farkasné, mert Farkassal hál.” Ezt a főjegyző nem bocsátja meg egyhamar; nagyon prüd, amikor az ő dolgáról van szó.

Rögtön telefonáltatott a jegyzőhöz és a segédjegyzőt odahívatta.

— Volt maga vágatási biztos? — kérdezte affektált hangon a telefonba.

— Igen — hallotta a segédjegyző ijedt szavát.

— Jó.

S rögtön lediktálta a választ a megyére, hogy a körorvos a segédjegyzőt bizta meg a vágatási teendőkkel, mint halottkém. Mivel pedig az ebbeli kötelességét nem teljesítette, megbüntetését hozza javaslatba.

Ujabb két hét múlva történt, hogy egy esős napon az állatorvos ahogy a jegyzői irodába beállit, a segédjegyző ijedten ugrik elé.

— Állatorvos ur, mér tetszett engem megbüntetni. Én soha itt nem voltam, a vágóhidon.

Az állatorvos felnevetett és komolyan kérdezte:

— Magát büntették meg?

— Igen, és azt se tudtam, miről van szó. Itthon se voltam az állítólagos vétség napján.

— Jó, majd megfellebbezzük.

Egyszer csak egy erélyes leiratot kap az állatorvos. Éjfél után került a kezébe, amikor a hónap 4-én az utiszámláján dolgozott. Csak ezért nem bosszankodott eléggé rajta. Mert tudta, hogy ha bosszankodik, nem tud tovább dolgozni, hanem bemegy a feleségéhez a hálósobába. Ha bemegy, nem is jön ki reggelig, mert az asszony ugysis haragszik az utóbbi napok miatt, már egy hete egy órát sem töltött itthon, vitték egyik faluból a másikba. Ha pedig reggelre hagyja a dolgot, nem lesz belőle semmi, mert már a parasztok úgy várják, mint a szentlelket, kihuzzák a szobából is. Ha pedig ötödikén el nem készíti az utiszámlát: azok az urak a megyénél törölni fogják.

A harag tehát pénzbe kerül.

Ennélfogva nem haragudott a leiratért, hanem félretette, az volt benne, hogy a segédjegyző ügyét megfellebbezni nem lehet, mert ha a főszolgabíró közigazgatási ügyben valakit elítél, az ellen föllebbezés nincs.

Amikor éjfélután két órakor a számlájával készen volt, annak a végösszege olyan csinos summa volt, hogy erőt meritett belőle, hogy megirja mégis a fellebbezését a miniszteriumhoz: hogy ő nem fellebbez, neki a segédjegyzőhöz semmi köze: ő

csak azt kéri, ítéljék el azt, akit ő feljelentett, vagy pedig szentesítsék azt az uzust, hogy a vágatási biztos a leányával bélyegztetheti a húst. S ha ebből kifolyólag négy-öt ember meghal, esetleg hat! senki sem hibás.

Nagyon jó kedvvel feküdt le. Igazán ezek a kis, pörlekedések teszik elviselhetővé az életet. A bajusza vetkőzés közben folyton vibrált, nevetések futkostak alatta, csak azt sajnálta, hogy nem látja, hogy ugrik a plafonig a főbíró, ha orrot kap. Finom, hogy egy bokszzsal hasba döfi nemcsak a körorvost és baráti körét (még nem felejtette el, hogy húzódott be a patikus a köszönés elől egyszer az ajtón), hanem a főbíró ur önagságát és az egész tekintetes vármegyét.

Néhány nap múlva már sürgős idézést kapott a főbírótól.

Amikor beérkezett, a segédjegyző ott ült már egy széken az ablakban. Szegény a saját irodájukban is olyan árva és kopott emberke volt, csak a bortól vörös orra viritott úgy ahogy. Itt meg az elhagyatottság, a reménytelenség jelképeül hatott.

Amikor a főbíró megértette végre, hogy a segédjegyző csakugyan nem is lehetett vágatási biztos-helyettes, mert ugyanakkor volt szabadságon, amikor az orvos, ráripakodott:

— Maga gonosz ember. Így belekeverni engem egy ilyen slamasztikába. Maga hamisan beszél. Azt mondta a telefonon, hogy volt vágatási biztos!

A segédjegyző alázatosan intett.

— Igen. Mán voltam ezernyolcszázkilenevennégyben. Barsendrén, Bars-megyében.

A főbíró egy percig hülyén nézett, aztán elnevette magát:

— Menjen haza, szegény ember.

Aztán az orvoshoz fordult:

— Nahát doktor ur — mondta csipősen —, maga nem ember... Amennyi kellemetlenséget tud maga csinálni ebben a békés járásban, ahol sose volt semmi baj...

A doktor arca felderült és elborult.

— En csinálók, főbíró ur?

— Maga kérem egy nihilista — kiáltott a főbíró tele

torokból, aztán egész szeliden tette hozzá —, hanem meg fogjuk szelidíteni magát is, — és kedélyesen csapott a vállára: — Téged is, egyen meg a fene. Te nihilista!

S a nihilista mosolygott befelé. Most már ő is készen volt. Úgy látszik megnyiltak a kapuk.

INTERIEUR

A nagyvendéglő étterme ma végtelenül szomorú. Kis borostéli napban gurnyasztanak a kisváros csüggedt szárnyu házai s az utcán százával álldogáló bundás parasztok a bennszülöttek szívós megszokottságával türik a gyászos, ónszin napot. De akit sorsa idehozott, mint valami angol kolóniát az indiai kormányzás számára, kétségbeesve néz ma körül, mi keresni valója is van e világrészben.

A nagyvendéglő éttermében, mint valamely focusban torlódott egybe a kisvárosi úri életének egész gyászos szegénysége, élettelenisége, bánatosan tengődő sorsa. A tágas, nagy terem, amelyben hajdan a bennszülöttek hatalmasai akasztották kandallóparkányra hóbafagyott gőzölgő bundáikat, míg ők vastag, vértől duzzadt testüket borral fűtötték s torzonborz kedvvel itták a hámból kirugás mámorát, — most üres... Néhány asztal az ablak előtt, letakarva fehér abrosszal, rajtuk gyufatartó, só- és olajtartók, egy-egy lábon álló gyümölcstányér... De a hideg dermesztő; csontig hasító cug huzódik az ablakok s az ajtók közt; aki az enyhe boruból belép, összerázkódik, mintha jégbarlangba toppana. A füsttől evitt sarkokból csak úgy süvölt a szegénység fagya.

A pincér árván ödöng, szalvéta lóg a hóna alatt s Isten tudja, mire gondol; talán a nyárra, amikor ő vidám nyári pincér valamerre a zöld kocsmák világában; talán a háborúra, amely egyszerre takarékosagra szoktatta az embereket s most még az a néhány kereskedő is elmaradt, akik mégis el-elhántak egy-egy éjszaka pár forintocskát; talán a babájára, aki...

Nyilik az ajtó; jönnek az abbonens urak...

Ketten, adóhivataliak... Ma itt, holnap Fogarason, vagy Eperjesen, ahová helyezik őket... A magyar klímának ez a rétege, a nagyvendéglő abbonenseinek flórája mindig, mindenfelé ugyanaz.

Vidáman néznek körül a hidegben; mégis, bár ázott-fázott, megnyütt fiatalság, de nőtlen ember fiatalsága ül arcukon s egyszerre fölverik az unatkozó terem levegőjét.

— Fene egye meg, Müller úr, itt mindig ilyen hideg van.

— Még vasárnap is, Orosz úr.

Fesztelenek, egy huron pendülnek, de nem tegezik egymást... Hja, az egyik, Orosz úr, helybeli, bennszülött iparos-familiából nőtte ki magát úrrá és sovány testéből csak úgy villog a hencegés: hivatalnok úr!... A másik puffedten kövér, puhán önállótlan; a Müller úr, a bevándorlott, az idehelyezett, a sváb, a csöndes, élettapasztalatos úr, akinek csak a szellemi fölény maradt.

Orosz úr kabátostól veti le magát a székre. Itt elég hátul, az ajtó mellett, távol az ablakokól... S üresek az előkelőbb helyek, az első hosszú asztal... Müller úr kihámozza magát bársonygalléros, kissé világot járt kabátjából s leül szemben Orosz úrral, háttal a teremnek, háttal a világnak, az élet minden reménységének és kilátásának.

— Rizsleves kérem... — szól a pincér s elibük teszi az étlapot.

— Hozzon, rizzsel! — szól Orosz úr vidáman s elzsarolja az egyetlen előnyt e pillanatban, az étlapot, társa elől. Aztán hadi kiáltással csattan fel:

— Hü, kolléga úr, husétlap van!

— Á, kíváncsi vagyok. Nincs sült csirke?

— De van.

— Töltve? Kíváncsi vagyok, van-e töltve.

— Sülve.

— Kár.

Nyilik az ajtó s átesap valami éles léghuzat. Jön az albiró úr a kutyájával, a kurta prémes bekecsével, lábszárvédővel, leszitt cigarettával, igazi elsőrangú unalommal és spleenes kopaszsággal. Lőtávoból, egy hang nélkül fogadja az urak diszkrét köszönését s megy a helyére, mint a nemesvérű paripa s leül a hosszú asztal ablakfelőli első székére, belől a falhoz, a „Pici piros alma!” füsttől itatott képe alá. A kutyája kövéren és lustán heveredik be a sarokba.

Orosz úr, tekintettel az albiróra, okos dolgot akar mondani.

— Azt mondják, a Bácskában angolok vannak.

— Angolok, — ámul el Müller úr.

— A Sanyinak a nagynénje jött és mondja, tele vannak angolokkal.

— Á, kérem, mi szükségünk van nekünk angolokra! Azt is mondták, hogy Ugront felkoncolták Belgrádban.

— No az fontos, ha igaz, hogy angolok! Mert ha Anglia is mellénk áll, akkor a szerbek megehetik a meszet.*

Az albiró, aki éppen úgy odafigyelt egy percig, mint a pincér, hogy bosszuságát leplezze a stoba beszéd felett, ridegen adja ki a határozott rendeletet:

— Adjon sült csirkét ecetes uborkával, forgácsfánkot s a friss hirlapot.

Orosz úr egy pillanatig hallgatott.

— Józsit csak behíjják.

— Majd magát is behíjják — nevet fel Müller úr —, direkt adóhivatali századokat csinálnak, divisionskommandant lesz még maga abba, meglássa. Egyenesen kivetik az adót az elfogott szerbekre.

A pincér három esése levest hoz s rang szerint önti ki a tányérokra, előbb kap az albiró, aztán Müller úr, aztán a legfiatalabb, Orosz úr.

Orosz úr mérgesen nézi a fehér rizslevest, fölibe hajlik s kutató szemmel ás bele.

— Ez leves? ... Ez nem leves.

Müller úr jóizzel eszi.

— No nem rossz.

— Á, fenét. Nem jó... én tudom, mi a jó leves. Ha olyan helyre kerülök, ahol jó leves van, azt szeretem megenni, de mi a fenének egyek én ilyen, vizet.

Az albiró úr még két kanállal bevett, aztán a pincérnek szól klubnyugalommal.

— Adj a kutyámnak.

* Ez az írás íródott 1912 december 15-én, Kiskőrösön.

Aztán beletemetkezik a lapba, míg a pincér leteszi a tányért a sarokba. Orosz úr kíváncsian lesi a kutyát.

— Lásza! Annak az állatnak se kell! Hehe, albiró úr kérem, a kutyának se kell.

Az albiró kegyesen megnézi a kutyáját, amely lomhán lefetyeli a levest. De nem szól.

Müller úr szörnyűködik:

— Így eszi! Alávaló egy állat!

— Uri kutya!

— Immel-ámmal. Szemtelen egy állat!

— Több izlése van, mit magának, kolléga úr!

— Hát én bizony meg is eszem a levest, mert én nekem szükségem van rá, hogy egy kis jó meleg lé legyen a hasamban.

Orosz úr azonban mérges, a pincérre förmed.

— Adja már azt a csirkét!

— Előbb káposztát; káposztát kis föltéttel, — szól Müller úr.

Öreg úr állit be. Darócvastag, kissé avult télikabátban, nagy, megtört ember, busmagyar... Mert ő az, nyilván ő az, aki hajdan négy lovon járt be mulatni ide s ma dijnok a járásbiróságon...

Csendesen, illedelmesen, de könnyen emeli meg a kalapját; felteszi a fogasra s alá akasztja a bundáját.

Hosszu ideig csend van; az öreg úr végig-végigsimitja fehér bajuszát, ritka, rövid körszakállát s belebámul a semmibe. Ülnek négyen, mintha külön karámban volnának s úgy néznének egymásra a társadalmi keretek korlátján át. Úgy is találkozik az öreg úr szeme az Orosz úréval, mire megmozdul, megrendül, mint a tó, ha kavics esik belé s végre szóra bir:

— Nősül, öcsém, nősül?...

Orosz úr hányivetien nevet fel:

— Inkább házasodni szeretnék!

Az öreg úr figyelmesen mosolyog s már megint ott réved a tekintete saját könnyes multja homályában, félkönyökét az asztalon nyugtatva bámul a kutya felé s már nem tudja, hol van,

kik vannak körülte, hova lettek a lovai, birtokai, a gyerekei, a szeretői, a barátai, a hitelezői... s csak ül, ül, a mult egy itt-maradt sasrugta útköve.

— Jaj, úgy össze vagyok törve — nyög fel Orosz úr, mintha csak az öreg úrról eszmélt volna magára —, mindenem fáj. Hallja a hangomon kollega úr, milyen influenzias vagyok?

— Megfázott.

A pincér jön és sorra jár. Az öreg úr kanált ereszt a tányér levesbe, az albiró a csirkét metéli. Müller úr káposztát villáz. Orosz úr étvágy nélkül piszkálja a combot, a szép sárga zsirban.

Hosszu, csöndes percek telnek, evés illata, melege fűti a termet, a pincér unalmasan áll s fesztelen ásit.

— Mondja, maga nem fél a háborútól? — veti neki Orosz úr, belülről, az úri lét cellájából.

— Én? Ki vagyok én szuperálva kérem! Én nem félek!... Majd ha idejönnek és lőnek!... Különben pincér mindig kell.

Orosz úr sokalja az életet: leinti.

— Igaza van barátom.

A bus magyar megszólal. Egy villanásnyi kedvvel átpattant egy kis ártatlan gunyt.

— Adóhivatal is kell mindig.

Müller úr frissen hátranéz s mosolyog, mint aki teljesen érti, keresztül is, hosszában is a szót.

— Tésztát és egy feketét! — mondja aztán a pincérnek.

— Forgácsfánk, mi az? Csöröge annak az igazi neve! — dünnyög Orosz úr s nyujtózik. — Ajjaj, az este olyan marha voltam, amilyen még soha, mióta itthon vagyok. Csak a cigánynak tiz pengőt adtam! A fene egye meg a fejemet!

— Lássá, nem kell mulatni, kollega úr.

— Ajjaj, — sóhajt Orosz úr önmagára kevélyen s cigaret-tára gyujt.

Átjön a kávéház ajtaján a kaszirnő. Pohárért jön a magas, zöld ebédlőszekrényhez s közben barátságosan mosolyog sorra, de legismerősebben Orosz úrra.

De Orosz ur előre szegi fejét s összehuzott szemmel csak úgy a torka fenekéről köpi neki:

— No mit bámulsz! ... Mikor mégý mán innen!

— Tessék? — szól negédesen a lány, akinek így nappal lilakék a bőre a kendőzéstől.

— Eredj már innen... Gyergyószentmiklósrá... Már nagyon utálunk.

— Kedves — szól megsérthetetlenül a hölgy s elriszálja magát.

— Maga érti, kollega úr! — adja meg az elismerést Müller úr.

Szótlan ülnek negyedóráig. Az albiró már végzett mindenel; készül. Az öreg úr paradicsomos káposztát eszik s az arca, fehér szakállá fölött épp oly piros, mint az étel a tányérán.

— Jaj, úgy össze vagyok nyuzva — ásít a cigaretta mögött Orosz úr —, ...alásszolgája albiró úr.

Az albiró eltávozik, kutyája lomhán lötyög utána...

Müller úr utánuk néz, aztán szórakozottan mondja kollegájának:

— Mondom, megfázott.

Orosz úr elesapja a cigarettát.

— Kérem, az Atyauristen tudja azt, hun fázok én meg.

— Otthon. Nagyon fűtenek.

— Hát én vagy cudarul össze is veszek velek, vagy elmegyek hazulról!

— Fűtsenek kevesebbet — szól Müller úr egyszerűen s feláll a lapok után.

— Olyan marha fűtés; én azért nem szeretek hazamenni. Tizenegyre, éjjélre, akkorra már csak kihül egy kicsit a ház... Van Figaró? Hozza el, kollega úr.

— Figaró nincs; csak Mátyás Diák.

— Még a sincs!

Az öreg úr megszólal:

— Mit írnak a lapok? Igaz, hogy a bolgár fejedelem megvénült?

— Aha, azt írják.

— Egyszer vadásztam vele Murányban... Akkor még siheder volt.

Ujra visszasüpped magába, hámozza a kenyér piros héját s apró kockákban rakja a szájába.

— No menjünk Orosz úr — szólal meg Müller úr csámcsogva még.

— Várjon, hadd ejtődzek. Most nő a hájam.

— Haha. Arra kíváncsi vagyok, hogy maga meghizzon. Itt a Mátyás Diák.

— Nincs abba semmi. A Figaróba vannak jók.

Müller úr a feje fölött belenéz és kövér ujjával odabök.

— Nézze csak, e kell magának.

— Kell nekem más is.

— Sthymmelné?

— Á, utálok azt az asszonyt.

— Persze, inkább a Katka.

— Asse. Egyse. Egye fene az egész világot.

— Nono, maga szerelmes!

— Fenét szerelmes. Tudja kollega úr, mán én nem tudok szerelmes lenni. Mikor má az ember ennyi pluszt lead, akkor má csak arra gondol, hogy biztosítsa a jövőjét.

— Reális felfogás.

— Mit ér nekem a Katka. Se nem szép, se nem kedves, pénze meg ennyi sincs! Mér vegyem el?

— Tud zongorázni.

— Zongorázni tud, klimpirozni. De abból nem lehet még egy spriccert se kifizetni. Azér házasodjak meg, hogy otthon üljek? Akkor ülhetnék az anyáméknál is.

— Délután mi a program?

— Majd csak eltelik. Ezek a vasárnapok a legutálatosabbak, ilyenkor hivatal sincs... Nézze, vegyen nekem egy lóherelevelet a sógoránál. Olcsón.

— Milyet? Négylevelüt?

— Nem bánom én, ha három is. Aranybul.

— Katkának?

— Karácsonra... Muszáj neki valamit adni a klimpirozásér...

— Nono, házasság lesz még a vége, meglássa.

— Á, fenét. Ha még vón valamiye. De se bögye, se bugyel-lárisa!...

— Főzni tud.

Orosz úr feláll s leveri a morzsákat ruhájáról.

— Főzni tud!... Azt igen... Főzni tud...

S szinte drukkolva néz Müller úrra.

— Az igen. Hát akkor mégis van valamiye! Nem igaz?

Müller úr komolyan felel, miközben kinnal veszi fel a kabátját. A pincér ilyenkor sosínes jelen, az abbonens uraktól nem kap borravalót...

— Hát persze...

— Nézze csak Müller úr, alul-felül tányérnyi lyuk van az ajtón, kár is itt fűteni.

— Ide nem is kell nagy fűtés, az evésbe kimelegszik az ember. Alászolgája!

Tisztességesen emeli meg kalapját az öreg úr felé.

Az öreg úr kézzel legyint bucsut. Aztán egyedül marad. Felhajtja pohár borát s behunyja a szemét; és egy pillanatra nagy-nagy boldogságban szünik meg neki az egész világ, az egész élet, csak ez az egy jó érzés van: a száját betöltő ínyizgató, becses, olesó, savanyu kocsisbor...

FÁJVIRÁG

Volt egyszer egy kisvárosi kis udvar, amelynek az egyetlen disze egy hosszú sor balsamina volt, az idegen szomszéd nagy duplatetős házának eresze alá ültetve. Igen gyengéd, igen érzékeny virágfácskák voltak ezek és tavasztól ősziig tele voltak boldogan kövér, nagy és színes virágokkal, amelyekhez nem lehetett nyulni, mert azonnal elhullottak, ezért nyenyuljhozzám-nak, meg fájvirágnak hívták szegényeket.

Fájvirágnak hívták róluk a kis istennőjüket is, aki minden évben megteremtette őket s nagyon hasonlított hozzájuk, csak nem volt olyan üdén kövér száron, csak éppen virág volt, érzékeny, remegően sápadtszinű kis Fájvirág.

Az udvar szerfelett szűk volt és keskeny, nagy lapos kövekkel volt kirakva, a kövek között fű nőtt s lejtősen mélyültek az udvar közepe felé, hogy az esővíz lefuthasson róluk. Seholy ásonyomnyi föld nem volt a nagy köudvaron, csupán a szomszéd széles eresze alatt egy rőfnyi csik... Itt éltek a kis fájvirágok s itt virágzott fölöttük a kis Fájvirág.

A kis Fájvirág minden reggel odasietett a virágaihoz és meglöcsölte őket; vékony és keskeny kis kezeivel rázta rájuk a vízcseppeket, mert nem volt permetező kannája. De a kis virágok meg voltak elégedve az öntözéssel, melegen és hálásan csillogtak, szépen nőttek s magasra emelték, a nap felé kövérek, vízszinű száraikat, egész kis fákká, miniatűr allévá gyarapodva a rengeteg nagy ház, a kegyetlen hirű emberevő fiskális nagy házának eresze alatt és sok-sok furesa, fehér, piros, lila s más mindenféle szinű virággal kedveskedve istennőcskéjüknek, már ki milyenre érzett belső hivatást.

A kis Fájvirág így virágzott csendben és egészen észrevétlenül a kisvárosi udvarban, amely szűk volt szerfölött és keskeny s azonfelül a végébe még bele is szögelt a szomszédnak a nagy deszkapalánkja, a nagy fekete-szürke deszkapalánk, a titokzatos nagy palánk, amelyen túl nagy-nagy és diszes virágos kert volt, a mesék tündérkertje. A tündéri mesekert, abonnan a kis Fájvirág sohasem szűnt meg tündérkirályt

várni s vasorru bábától félni...

De a kövek között sietve verődött fel néhány szál zöld fű, míg a kis udvar nagy gazdája, a vastagnyaku öreg irnok fel nem vette a kapáját, hogy kiirtsa őket, kiséperje, hogy a sima kemény kövek előkelően, tisztán szürkélkedhessenek a napon. A kis Fájvirág még ezeket a fűszálakat is sajnálta, de az öreg irnok azt mondta, hogy ő a házat a hivatali fizetéséből kövenként rakta félre s azt akarja, hogy minden kő úgy álljon ezen az udvaron, mint egy-egy akta, egy-egy aktája az ő becsületes-ségének és takarékos szorgalmának, hogy olyan legyen ez az udvar, mint az ő íróasztala volt negyvenévi adóhivatali működése alatt. Az öreg irnok a nagy kutyaival, a Plutóval lakott az első lakásban, az övé voltak a kis utcára nyíló apró uri ablakok, ellenben egészen hátul, ahol már valóban illetlenül szűk volt az udvar, egy öreg reszelővágó lakott a rossz szemével, meg a rekedttorku még öregebb feleségével és mindig, mindig a gyermekeiken busultak, akik a világ minden tája felé voltak szétszórva s néha pár forintocskát küldtek haza az öregeiknek, amivel aztán úgy el tudtak dicsekedgetni...

A kis Fájvirágék a középső lakásban laktak. Két szobájuk közül a kisebbikben lakott a kis Fájvirág az édesanyjával, aki már hét éve nem kelt fel az ágyból. A nagyobbikban, a vizit-szobában, a régi alacsony bőrdiványon hált katonásan az édesapja, a nyugalmazott vén katona, aki ma is olyan peckesen lépdel, mintha aktiv volna s mintha nem lenne lefoglalva a fizetése az utolsó, legutolsó kis morzsáig.

Igy éltek, éldegéltek sok esztendeig, míg a kis Fájvirág a temérdek házi dolog között nagy Fájvirággá nem serdült a virágai locsolgatása közben...

Különben a kis udvarban örökös csend volt. Az apa megszokta a hajnali rukkolásokat s öt óránál tovább nem tudott aludni sem télen, sem nyáron. Hét órakor reggelinek kellett lenni, akkorára ő maga meghozta már a piacról azt, ami egész

napra az asztalra kell, hogy a kis Fájvirágnak ki se kelljen lépnie az udvarból, csak ha vasárnap misére megy. Délelőtt bokros dolgait igazította el s ebédre itthon volt a vén katona, akkora meg kellett terítve lenni az asztalnak, szép, fehér abrosszal és finom, itt-ott már megpattant mázu zöldleveses porcellánokkal. Ha ennivaló nem igen volt, ami bizony, szedtevette, olykor meg-megesett, olyankor a vén katona nagyokat, harsonásat nevetett s felkiáltott:

— Sebaj, no!... Terringette, a katonának a levegőn is meg kell élni, míg fel nem váltják a pposzton... Ohó, azért nem veszítjük el a bátorságot!...

S vigasztalásul megveregette a kis Fájvirág vékony, leesett kis vállát.

A kis Fájvirág ilyenkor csendes örömmel huzta össze kicsire a keskeny, közepén azonban bájosan duzzadtvonalu kis száját: kisdud madárfeje, amely mégis olyan furán nagy volt a melletlen, vékonyka, filigrán kis testén, előrebókolt s a szíve is remegett a meghatottságtól, hogy az apa nem veszti el a bátorságot. Csak a beteg anya fordította el a fejét s messze nézett a gerendás mennyezetre. De a vén katona egy-kettőre leszerelte az ő renitenciáját is egy katonásan jóízű udvarias-sággal:

— Ejha babám, már igazán jobb színben vagy!

A beteg alig hallható hangján szeliden válaszolt:

— Igazán?... Magam is úgy érzem.

S egy parányi mosoly jelent meg vékony és csodálatosan halvány, de finoman fonnyadt arcán.

Egyszer, ebéd után tovább talált elüldögelni egy-két perccel a vén katona az asztalnál s valahogy hosszan maradt ott a szeme a kis Fájvirágon.

— Terringette — mondta csodálkozva —, terringette, te lány... Egész eladó vagy nékem... Nézze meg az ember...

A kis Fájvirág irult-pirult zavarában s nem tudott hova lenni. Keskeny, sötét, mongol szemei ijedten röpködtek, mint

a szobába került kis madár, a vére felrohant vékonybőrű arcába s ártatlanul remegett az ajkán az ő csodálatos, szemérmes, összevont kis mosolya. Neki senki se mondott még ilyet, istenem, éveken át nem beszélt férfival, a templomban is az egyetlen férfi, akivel találkozik, a jó isten az ő szép hosszú hófehér szakállával...

— Gondoskodnom kell rólad, no de gondoskodnom kell rólad... — dörmögte az apa és a kis Fájvirág keskeny, finom kis homlokához dörzsölte a szurós csókját.

S egy év múlva talán, csak a zsebébe nyult és ékszert vett ki belőle.

Két hosszú gyöngyszem csüngött parányi láncocskán, kis ezüst karikán. A kis Fájvirág egész testében remegett, szinte belehalt.

Az az apa, az pedig két vastag tenyerébe vette, kövér, puha két tenyerébe a kislánya arcocskáját, a két gyengéd tenyerébe, amely olyan finom érintésű tudott lenni s egész vaskosságában csupa idegekkel volt párnázva és bekapcsolta a kis fülbevaló karikáit a leányka rózsásan lángoló, lecsippenő füleimpácskáiba. Több percig tetszéssel elnézte jobbról-balról a nagy leányát s hangosan kacagott:

— Ej, ej, te kínai hercegnőcske...

Puhán megcsipte még a leányka arcát, aztán megdörzsölte keményen az ujja bötykével a saját lilavastag orrát s nagyot köhintett, mert ez a legjobb szer az elérzékenyülés ellen. Különböben meg volt elégedve magával, most már gondoskodott a leányról...

A kis Fájvirág ezentul sohasem tette le a füléből a kis ékszert. Mindig ott csilingelt az az arcán s mikor takarított vagy a porrongyot kirázta, mikor mosogatott, vagy a virágait permetezte, szüntelenül ott érezte a finom bőrén a kis gyöngyszemek édesen hüvös, izgató kis reszketését. S ki volt fizetve az Életért...

* * *

Akkor az történt, hogy a szomszédban megnőtt a fiu.

S mivel mankón kellett járnia, nem mehetett el messze a háztól, nem csélesapkodhatott a leányok körül s nem játszhatta a cinikus ruét a bálokban a terem közepén. Otthon üldögélt el az élete legnagyobb részét, odahátul a virágos nagy kertben, amelynek a deszkakerítése beszögellett a szomszéd kis udvarba s évek hosszú során az volt a legfőbb gyönyörösege, hogy átleskelődött a deszkák résén a fájvirágos kis udvarba, a kis Fájvirág kis titkaiba. Órák hosszáig el tudott üldögélni a deszkapalánkhoz szögezett kis padon s míg úgy tett, mintha komoly könyvekből komolyan tanulna, leselkedve leste, hogy kis Fájvirág kilépjen a házból s a virágait eserépesuporból locsolgassa.

Sok nyár és sok tavasz jött és a kis Fájvirág erről mit sem tudott. Fesztelenül és bátran végezte házi dolgait s nem is álmodta, hogy figyelő szem lesi. Ugyan kire is gondolt volna. Az ő kis házuk büszke gazdája, a kövér dijnok néha kiült az udvarra a zöldre festett lócájára, amelyre rajta kívül senkinek sem volt szabad leülni s amelyet minden második tavaszon újra festett, de vagy ujságot olvasott, vagy szurós megjegyzéseket tett a lakókra, akik miatt neki az egész életét azzal kell töltenie, hogy a gazt irtsa... S az öreg reszelővágóéknak is egyre kevesebb volt a zaja, a vén ember szeme lassan egészen elromlott, mindig nedv szivárgott belőle s az arca csontjai közül egészen kiapadt a hus. A felesége is egyre rekedtebb lett s már lassan még a panaszkodásról is letett... Ki törődnekk itt egy kisleány életével... Még a háziur kuttyája volt az egyetlen, a Plutó, aki sok indiszkrécióval szemlélődött körülötte. Legutóbb a kis Fájvirág mindig zavarba jött, ha a Plutó elébe állt s okos, néző szemeivel arcátlanul fürkészte a mozdulatait. Ilyenkor kénytelen volt pironkodva igazítani a haján, ruháján és röstelkedve végezte az uriatlanabb munkákat...

De hogy kívülről, az idegen világból, mintegy más planétáról egy szempár lesi, arról sok-sok tavasz és sok-sok ős elmult, de semmit sem tudott.

Azonban megtörtént. A szomszédban felnőtt a fiu. A szégyen, béna fiu, akit ő egyszer-kétszer látott s mélyen sajnált a fényes acélba kinozott szegény lábáért s a szenvedő nagy égő szemeiért. Felnőtt a fiu, bajusza sarjadt a tüzesen, fájóan vörös ajkai felett, vastagon pelyhedző szőke bajusza s két oldalt a fülei előtt kis sárga szakáll, keskeny sorban, mint a fájvirág a házuk tövéen... Felnőtt és ráébredt, hogy már férfiu s hogy már éppen eléggé átment az élet első iskoláján, hogy volt kellő sulyos lelkiváltsága, volt bánata és kiábrándulása, volt meghasonlottsága s életutálata s a béna lába mellett is volt nagy csömörlése a nőktől és végre is belátta, hogy ebben az életben csak egyetlen tiszta és igaz pont van ezen a világon: a szomszéd udvar kis Fájvirágjának a szíve kertje...

Leszedte hát a nagy kertjüknek az összes virágait s egy nagy bokrot kötött belőle. Akkor a béna lábával felkapaszkodott a kerítésre, a deszkapalánkra s átnézett a keskeny kis udvarba.

— Kisasszony — szólalt meg.

A kis Fájvirág halálosan megijedt.

— Kisasszony kérem — mondta a fiatalember s esedezve és maga is ijedten nézett a kis leányra —, kérem kisasszony, legyen olyan jó, jöjjön ide egy kicsit... kisasszony kérem...

A kis Fájvirág ijedt és zavarodott arccal ment oda s megállott a barna nagy kerítés alatt, amelyen túl a tündérmese-kert élt neki s keskeny szemeivel fellelkesedett a kerítés tetejéről néző nagy, puhahusu kövér fiura, akinek színes volt az arca, mert piros foltok voltak a párnás képén és a napfényen a sárga bajusz mint az arany csillogott a biborszínű ajkain és a szőke kis szakáll a fehér fülei előtt...

— Kisasszony kérem, mikor én kis fiu voltam, kis béna, kis beteg fiu, én mindig néztem innen, hogy magácska hogy locsolja, hogy permetezi a virágait...

A kis Fájvirág elsápadt és megijedt és szégyenkezett, mert még most sem volt öntözőkannája, de a nagy kövér fiu, akinek a válla olyan széles és gömbölyű volt, mint egy puha, nagy,

tollal tömött zsák, a kedves és gyöngédhangu fiu konokul folytatta.

— És én kisasszony, milliószor elképzeltem, hogy ha nagy leszek, ha egyszer majd ember leszek, ha ember lennék és bátor lennék, akkor én egyszer elővennék egy nagy ollót és leszednék. lenyirkálnék minden virágot a mi kertünkön s egy nagy bokrétába kötném és innen a kerítés tetejéről átadnám egyszer magának, kisasszony kérem...

A kis Fájvirág csak kinyitotta s ráemelte a keskeny, barna, ferdemetszésű kis szemeit s a vékony arcborón két erős tűz-rözsza nyiladozott.

— Kisasszony kérem... kisasszony kérem... én már nagy fiu vagyok, ember vagyok, bátor vagyok... és én nem tudtam volna elképzelni másképp a mi megismerkedésiünket, az én bemutatkozásomat, csak ahogy kisfiukoromban olyan szépen kiálmodtam magamnak... Csak így, kisasszony...

Azzal fogta a hátratartott balkezét s felemelt vele egy óriási, egy csodálatosan nagy csokrot, amelybe bele volt kötve az egész nagy kertjüknek minden virága. És fogta azt a nagy csokrot s a háncskötélékénél fogva áteresztette a kis Fájvirág lábai elé.

A kis Fájvirág pedig csak remegett és sápadt és nem tudott a világon semmit mondani.

A nagy, puffadt testü, hűséges szemü fiu pedig csak állott, ott állott a kerítésen a rossz lábával s a kis Fájvirág látta, hogy megmozdult, mert bizonyára fájt már a lába s azt mondta neki:

— Nagyon rossz ott állani, ugye?

Erre a nagy lágyszivű fiunak könny jött a szemébe és sokáig mit sem tudott felelni, de akkor azt felelte:

— Nem nagyon rossz, kisasszony kérem, nagyon jó... Hanem azért leszálok innen. Leszálok innen, kisasszony és át-küldöm magukhoz az édesapámat, hogy kérje meg a maga kezét nekem... Megengedi, kisasszony?... Kérem... kisasszony...

A kis Fájvirág, az édes kis Fájvirág lesütötte az arcát, a finom kis batisztkötényét fogta s a parányi hegyes kis cipőjét

nézte és nem tudta, nem lehetett neki egy szót sem szólani, mint ahogy nem tud szólani, akire reápereg az almavirág...

S már hallotta is, hogy jön, hogy a kertben van a szegény, jó, béna fiu apja, már hallotta a hangját is a félelmesen sötét fiskálisnak, akiről az egész világ mesélte, hogy mikor egy szegény asszony szemtől-szembe megátkozta, mert elperelte a házát s azt mondta, hogy megveri az Isten; azzal felelt: nincsen Isten, néni, Isten nincsen, az csak az emberek hipotézise... A komor, félelmes ember hangját hallotta:

— Micsoda barbárság!

Letarolni a virágos kertet... Micsoda barbárság... S ezt még ott hallotta a kis Fájvirág, azon a helyen, ahol ott maradt, mint a porbaejtett s ottfeledett virág. És ettől a szótól rögtön hervadni kezdett és apró könnyekkel sirt, azokkal permetezte a letarolt rengeteg virágcsokrot és valóban fájt értük a szíve, hogy olló érte őket...

Egyebet nem hallott.

Este azonban, mikor már szürke volt a levegő s violaszínek uszkáltak, mint ősszel az angyalfátyol a levegőben s az eresz alatt a fecskék már mind itthon csicseregtek a finom kisdudaszekékben, csak nyílt az utcaajtó, a nagy félkörös tetejű deszkakapu s belépett rajta a szomszéd, a fiskális, a nagy, puha fiu apja...

A kövér dijak felugrott a zöld lócájáról, a reszelővágóné sóbálvánnyá lett a bámulattól s a kis Fájvirág csak elalélt. A szívverése elállt, a vére mind leszállt a kis szíve alá. Rémület fogta el, boldog rémület, hogy mégis... ah, mégis...

De az ügyvéd megállott az udvar elején, a nagy barna kapu előtt. Egyenesen állott, mereven állott, mint a fekete vasszobrok a temetőben a régi sírok felett, mereven állott s nem fogta meg a kövér, megilletődött dijak kezét. Odanézett merően és szigorúan és félelmesen nézett az apró virágokra, hogy azoknak a levele el kezdett lassan remegni s az apró virágaik borzongtak a félelemtől.

— Mi dolog ez, tisztelt szomszéd? Az én házam tövére hogyan mer ön gazokat ültetni?... A gaz gyökerei felszíják a vizet, a víz a hajszálcsővesség törvényeinél fogva felszívódik az én házam falába. Az én lakásom penészes és dohos, az én falam meg van támadva s ha idejekorán észre nem veszem a bajt, bizonyára kidől... Követelem, hogy azonnal tépjék ki a gaszt... Követelem törvényes jogomnál fogva, mert az a föld egész a csorgóig az enyém, s még azontul is harminc centiméternyire törvényes jogomban áll megakadályozni, hogy oda bármi növényt ültessenek... Ön hivatalnokember, aki ismeri a törvényt, ön korrekt ember, aki nem szegül ellent a törvényes dolgoknak: kérem, sziveskedjék azonnal eltávolítani a gyomot...

S a törődött öreg dijnok nem merte elárulni a félelmes hírű, a kegyetlen hangu fiskális előtt, hogy ő bizony nem ismeri a törvényt s hogy ő bizony egyáltalában nem is tiszteli az ilyen törvényt. Hivatalnok volt, egy fogatlan, öreg hivatalnok s udvarias tisztelettel ment és kigyomlálta, eltávolította a gaszt a szomszéd háza tövéről...

Éjjel dörrenésre ébredtek fel az ébren virrasztók, mert az egész környék, az egész kisváros tele lett egyszerre a balsaminák hírével... Mennydörgő dörrenés rázta meg az apró ablakokat, amelyeken belől virágos muskátlik és vékonykedvű szegénységecskék virrasztottak... Senki sem aludt tovább. A nagv. bezárt kapuk mindenfelé megnyíltak egy vonalnyira, az apró hunyorgó ablakok mögött félrelobbantak a kis fehér függönyök s mindenfelé halk suttogással lesték a nagy doktorjárást...

Mikor itt volt a violaszínű hajnal egész isteni pompájában, akkor a kegyetlen fiskális megtörve és holtápadtan jött a kis Fájvirágocskáért.

A katona-apa teljes egyenruhában virrasztott a kis leánya fölött s csak néha szunyókált el egy-egy vizes borogatást. A beteg anya lassu könnyecskéket szívároगतott vékony arcának mély árkain...

A kis Fájvirág pár pillanat múlva, mint egy szél szárnyára bocsátott virágszirom, libegett a komor, megroskadt fiskális után, a peckes, dobbanó léptü nagyapa karján...

S újra látta a fehérarcu fiut, akinek az enyhe lámpafényen most is tiszta szinarannyal csillogott vastag kurta kis bajusza s a fehér, szép nagy fülei előtt a szőke szakálla, de az ajka lilaszín szederjes volt, s a szeme nagy fájó seb, csak ebben a pillanatban gyult ki, mint egy titkos reflektor...

Egymásra néztek. Előbb ijedten, mint az előbb, a kert barna palánkja felett, aztán mosolyogva, mint két lélek, ha találkozik a mennyei mezőkön.

S ekkor a fiu, a nagy fiu, a bátor ember, összeszedte felnőtt emberi gyermekded bátorságát, kitárta a két karját. A kis Fájvirág megértette s odahajtotta tiszta kis homlokát.

Akkor a nagy fiu úgy érezte, mintha a deszkapalánk meg-ingott volna lábai alatt, mintha hanyatt-homlok zuhanna a mélységbe a rettentő magas deszkákról a rossz lábával a félelmes mélységbe s minden erejével levegőbe kapott s szólani akart, hogy semmi baj! Semmi baj, mert eszébe jutott a kis Fájvirág iménti féltése... Semmi, már semmi baj... Meghalt.

Aztán sokáig álltak ott.

Akkor a peckes katona összetette a két sarkantyutalan bokáját, szalutált, a komor nagy fiskális megtörve és széthullott tagokkal meghajlott.

S a kis Fájvirág kis pillanatok múlva otthon volt a kis udvarban, ahol a reggeli fényben már csak egyetlen zöld volt: a kövek között kisarjadzó zöld fű...

MUKI

A kávéházban egyszerre felgyújtották a csillárokat és kint a levegő ettől azonnal sajátságosan kékké vált.

Muki szórakozottan nézte a túlsó oldalon a szép, kövér vaskereskedőné, aki ott állott a nemzetiszinre festett kapák, ekevasak és csoroszlyák előtt, mintha ő maga is a kirakott tárgyakhoz tartoznék a szép, fiatal fejével és hirtelen elhízott nagy testével és hihetetlen mellével. A szép zsidóasszonyt, akit mindenki kikapósnak tartott, mert az urát elesapta és a hozománya fejében megtartotta a gyengén felszerelt üzletet; pedig szegény olyan becsületes volt, mint a zsák burgonya, amely csak azokkal a szegényekkel kacérkodik, akiknek maguknak van étvágyuk rá, de ő ugyan semmit sem tesz, hogy felizgassa a világot.

Muki felhuzta a szemöldökét és egyéb gondolata úgy sem levén, azon tünődött, ki lehet az, aki a krumplit szereti és aki-vel ez a furcsa, bálványforma asszony megcsalja a világot.

Két jó lóval hajtott el az utcán az öreg Bajusz, ez a nagyszerű lócsiszár, aki a mértékhtelesítésért járó kis fizetését holmi kupeckedésekkel gyarapítja. Meg is állott a kávéház előtt és egy perc mulva bent volt magasszáru csizmában, széles bricseszben, kurta-furcsa bekecsében, amely kétszínű volt, mint a gazdája, kívül olyan, mint egy bőrkabát, posztóból, belülről meg mint egy igazi gigerlifelöltő nagy csontgombokkal és olyan szépen ki és be lehetett fordítani, mint az elvet, ahhoz képest, hogy milyen csizma volt a gazdája lábán.

Muki!

Muki lustán felnézett rá vörös, gyulladt szemeivel, örök álmos pillantásával. A feje fehérlett a villanyfényen; kopaszodott, nem úgy, mint az okos emberek, akiknek úgy elmegy a hajuk, hogy egy pihe sem marad a vörös tarkoponyán, hanem mint az uriemberek, akiknek egyszer csak elkezd minden második szál hajuk eltűnni és a laza bozótban olyan fehér a fejbőrük, mintha külön fehérítették.

— Mi kéne Gyuszi bácsi? — kérdezte olyan parasztos teleszájjal, olyan kövér magyarsággal, ahogy csak vérbeli földbir- tokosok tudnak beszélni.

— A két lovad... Gyere csak, gyere.

S Muki nem áll fel, kissé gúnyosan mustrálja az öreget, aki nyirott, szürke bajusza mögül gyorsan és hevesen beszélni kezd. Muki elnézi hosszukás, piros, izmos füleit és egyre várja, hogy egyszer csak le fogja ereszteni vagy egyiket, vagy másikat, vagy legalább meglegyezi vele magát, de a fülek állanak erősen, laposan és Muki azt kezdi nézni, hogy amint beszél, a Gyszi bácsi álla mindig beleütődik a magas gallér előreszegzett hegyébe, amitől a bordóvörös nyakkendője csendesen félrecsúszik. A Gyszi bácsi szivarját is szemügyre veszi, úgy félre van tolva a szája sarkába, hogy az egész fogsorát kibicsaklitja bele; aztán már nem tud mit csinálni, nem tud mit szemlélni, hát hozzáfog gondolkozni, odaadja-e a lovakat, vagy se. Nagy betyár az öreg, mondja magában, csunya portéka, rúg, vág, harap, nem lehet tőle szabadulni és elmosolyodva legyint a puha, fehér kezeivel.

— Jól van no, Isten neki.

Gyszi bácsi a jobb szája sarkából a balra tolja a szivart és már fel is ugrott, már szalad is, már a kocsiján ül és megy.

S Muki tovább ottmarad a kis márványasztalánál. Nagyon szeretne egyet játszani, mert egész élete a játékok közti szünetek kimerült nyugalmaiból áll, amikor is idegesen, visszafojtott türelmetlenséggel végzi dolgait és a játékok szenvedélyes óráiból, amikor belső remegéssel és gerjedt érzéssel, de kívülről erősen betanult higgadtsággal ül és lesütött arccal, csinált szenvtelenséggel gusztál.

— Szervusz Muki.

— Szervusz.

Dobay Feri adja oda a kezét.

— Tudod mi az ujság?

— Mi?

— Novemberben soroznak 24-től 36-ig, decemberben 37-től 60-ig, januárban Hatvantól—Miskolcig.

S jót nevet a viccéhez, amit az elébb hallott egy zsidó kereskedőtől. Muki nem nevet, csak nézi, nézi, milyen jól érzi

magát ez a fiu a lehajló gallérjában, amely nem vágja a nyakát; a kihajtott, selyembélésű felöltőjében és bizonyosan tudja, hogy a zöld szeméhez, amelyben vörös fények vannak, milyen jól áll a zöld nyakkendője a sárga pettyekkel és arra gondolt, hogy mi tetszik ezen jobban az ő feleségének, mint őrajta. Utóvégre ő is tudna sánzsánharisnyát viselni, de nem tartja elég izlésesnek.

S ez a probléma még akkor is izgatta, mikor a vacsorához hazament s az előszobában leadta magáról a csinos szobalánynak a bolyhos, könnyű, hátul összefogott télikabátját.

Megnézte magát a tükörben, olyan izléses és disztingvált volt a kék ruhájában, domboru, alacsony homloka fehér, mint a márvány s az ajka körül az ő kedves mosolya. Pedig, hogy lenyűt s milyen fakó már a bőre, a homlokán keresztül mély ráncok, no nem a gondoktól, nem is a gondolatoktól, csak attól, hogy a nyakát mindig leeresztve hordja, könnyedén s mikor felnéz, a szemöldökét emeli fel, nem a homlokát.

Oly puhán lép, mintha papucsban járna és könnyedén, maznán, minden lépésnél lendül térdben, mintha úgy dobálná előre magát, kényesen. Derékban erősen svájfolt, rövid fodrot vető kabátjában, mint egy karcu madár, bő nadrágja s a sárga cipőjének szalagja minden lépésnél libben.

Bent az ebédlőben meg van terítve. Olyan hűvös van, olyan gyermektelen ház szigorú rendje. A nagy tükörbe pillant s meglátja öszülő fejét, amely egy kényes öreg diák puhaságát őrizi. A bajsza olyan ázott, olyan magyar bajusz s látja magán a sok pezsgő és a sok finom likőrök adta nemes alkoholmérgezés rothadását. A gomblyukban megesillan a finom aranygomb, amely a három zászló színét fonja össze.

A háta mögött kissé fátyolosan cseng a felesége hangja.

— Jó estét fiacskám, no maga is megjött, csibém?

Az asszony hervadt szőkeségével úgy nézett rá, mint mindig, nem értve a férfi komolyan nem vehető komolyságát. Sohasem vette teljes értékűnek, ezért nem is csalódott benne. Léha, könnyelmű, haszontalan úrnak tekintette kezdettől s némileg

meg volt nyugodva, hogy alaposabb megismerés után egészen helyesnek találta ezt a véleményét.

— Meg fog pofozni, Manya.

— Mért?

— Majd vacsora után; minek rontsam a maga gusztusát.

— Képzelem, hogy mi lehet már megint.

Az asszonynak éles lett a hangja, ő maga is észrevette. Hiába, nem tehet róla. Nem, igazán nem várt semmit az ura karakterétől. De a megtörtént tények fel tudták izgatni, úgy hogy alig birt magával.

— Hozhatják a vacsorát — rendelkezett s a tükörben futólag megigazitotta hátul a nyakán pongyolagallériát.

A porcellánok áttetszően csillogtak, a parasztlány sötétpiros szoknyája mély színben lobogott és rikitós kék reklije puhán, ingerlően vetett ráncot erős fiatal mellén. A haja le volt eresztve, az arca olyan fényesre mosva, mintha szarvasbőrrel csiszolta volna ki, volt valami bronzos csillogása.

— Mi van? — kérdezte Muki s lusta mozdulatával leült a jó, nehéz bőrszékre. Két fehér kezét feltette az asztalra, a körmei frissen voltak politurozva és hegyesre vágva.

Az asszony ezt mind látta és undorodott. Szerette volna, ha az urának fekete volna az ökle és tenne már egyszer valamit; hogy eszik! Étvágy nélkül piszkálva a falatokat, mint akinek egészen mellékes és felesleges napi dolog az evés is, mint minden más.

— Nahát mi az, amivel nekem akar kedveskedni?

Muki elmosolyodott, azzal a furesa mosolyával, amely lefelé terjedt az arcán, végigsiklik a bajusza alatt, elesuszik, mint a fény s eltűnik, csak a szeme sarkában, a ráncokban maradt egy kis tócsája.

— Eladtam a sárgákat!

— Eladta?

Az asszony felkapta a fejét; szőke, dus hajába nyult, tudta, hogy most igen csunya volt, öreg és rossz.

— Talán elkártyázta?

— Eladtam.

Ránézett az urára. Milyen éles verébora a Muki orra s a cimpái pirosak; a szeme egészen gyulladthéjű és apró.

— Mért adta el?

— Már nem szerettem őket.

— És kinek?

— Gyuszi bácsi közvetítette Blaunak.

Kis szünet után hidegen kérdezte:

— Mennyiért?

— 3800.

Az asszony feltolta az alsó ajkát. 3000-ért vették a tavaszon.

Az ura kezén, a kisujján, a jegygyűrű fölé egy briliánsokkal kirakott gyűrű volt húzva. Ezt is annyiért vette, 3000-ért. Ezt is eladhatta volna...

— Úgy sajnálja?

Elvonta az ajkát. Az jutott eszébe ebben a percben, hogy Olga szemtől szembe bevallotta, hogy mennyire irigylő tőle Mukit.

— Nem sajnálom.

— Hát?

— Nekem mindegy.

— Jól adtam el?

— Jól.

Muki újra elmosolyodott, úgy felülről lefelé; meglebegett az arca, mint a fátyolfüggöny, aztán visszalógott az enyhe nyugalmába.

— Fenét jól; nem adtam jól.

— Mér?

— Dobaynak nagyon tetszett.

Az asszony a lelke mélyéről induló pirossággal kezdett felpirulni... Aztán felindult a Muki komiszágán. Dobayt említeni, ez csak csúf!

— 4200-at megadott volna érte.

Az asszony arca merev lett, mint a márvány. Ez már sok.

Muki felállott. Kettőt lépett macskapuhaságu, de szinte zökkenő lépteivel.

— Azért örülök, hogy nem neki adtam. Tudja fene. Hátha megbánta volna egyszer és azt mondja, hogy kihasználtam a bolond szeszélyességét.

Az asszony tágra nyitotta a szemét. S visszapisult felülről befelé, mint a szemérmében érintett lélek.

Nem, ez igazán úri dolog volt. Ez a Muki mégis egy ártatlan, kedves jó fiu; ez nem lát, nem tud, ez csak él, mint egy bárány!

— Nincs igazam? — mondta Muki az őszinte szemeivel.

— Ó, hogy megbíálom a haját — mondta az asszony s kiszépülve nevetett.

GEÖJTHE BÁTYÁM

Iván szórakozottan ment át a Ferenciek-terén. A galambok után nézett; csak egyet-kettőt látott. Nyár van, de ugyan hol találunk most ennivalót a galambok a kövárosban? S mégis, úgy látszik, a madár szíve utána fájult a zöld világnak s elrepültek, ki a városból, talán a Gellért-hegyre, talán kirándultak az Augusztá-hajókkal?

Ivánnak fájt az élete s tágra nyitotta a szemét, hogy valami furcsát, kedveset vagy szomorút lásson, ami lekösse egy pillanatra; de az egész világ olyan közönyös volt előtte, hogy legjobban szerette volna lehunyni a szemét és megállítani a gépet, azt a furesa kis motort, amely ott az agyban van elhelyezve, s amelyet legjobban a bánat, a düh és az inség tud hajtani. Őt a bánat üzte.

Hirtelen megállott.

Hosszu, sovány lábain, keskenyen, magasan és kopottan az öreg Geőjthe bátyánk állott előtte. A rémhosszu emberek görnyedt tartásával hajlott le egy császárszakállas öreg hordárhoz és halkán, szokott tudálékos modorában tárgyalt vele.

— Jónapot, Göte bátyám — szólt rá Iván.

— Jaj istenem — kapott az öreg ur a füléhez —, a zálogháznak az igazgatóját, azaz hogy...

Nem is köszönt, mentegetődzött; Iván mosolyogva nézett fel a kirakat nagy aranybetűire, észre sem vette eddig, hogy ezen a forgalmas sarkon zálogház áll.

Megfogta a Geőjthe bácsi rengeteg nagy, puha tenyerét, amelyben úgy elveszett a keze, mint egy lány hüvös bársonykeztüben. Geőjthe bácsi furesás, sziveskedő, okoskodó módján folytatta:

— A zálogház igazgatója adjutánsa adjutánsának az adjutánsát keresem — s halkán, belőlről ihogva tette hozzá —, egy szóval a szolgát.

A kezében kék alányomású lapok voltak, mint azok a finom bankpapirok.

— Azt hittem, a részvényeinek a kuponjait lobogtatja, kedves bátyám.

— Mert nem tudom, melyikre van betéve a téli ruha, melyikre a nyári, hát az majd megmutatja —, folytatta az öreg ur, zálogcéduláit nézegetve.

Iván ránézett a papírra, látta a nagy 3-as számot. Három koronát adtak rá. Jó ruha lehet.

Mosolyogva néztek egymásra, meleg, közös titku, megértő nevetéssel. A közös szülőföld atyafisága kötötte össze őket. A Tiszahát színes, gazdag, boldog emléke, az Avas uri, furcsa, hunyori tréfáju kedvessége.

Iván kezet nyújtott az öreg urnak.

— Isten áldja, kedves bátyám.

— Óh, mély tiszteletemet és kézsókomat kívánom jelenteni —, mondta az öreg ur régies gráciával.

Iván felnézett rá, igazán felnézett, végig rajta, nagy és poros cipőjétől végig, a hosszú, üres pepitanadrágon, a vedlett szürke mellényen, a lógó kabáton végig fel az arcába, amely csodálatosan sasrugta volt; lila nagy orra és még lilább vastag és széles ajkai azonban annyi kedélyességgel mosolyogtak s szőke pillás, buzavirágkék szemei oly ártatlanul néztek rá, hogy megkivánta, hogy beszélgessen vele.

Körülnézett; első gondolata az volt, hogy behívja a kávéházba, ennek a terraszán beszélgetni jó, közben a téren jövőmenőket nézdelve; de mindjárt megérezte ennek a lehetetlenségét. Ez az öreg magyar ur hosszú élete alatt sohasem fogadott el ajándékot, nem fogja elfogadni, hogy más fizessen helyette; s talán nincs módjában, hogy rászánjon nyolevan fillért egy kis csevegésre; a legrosszabb persze az volna, ha uri gavalérságában a tavaszi ruhára való három koronát féltené meg.

Ez mind egy pillanat alatt futott végig benne s még közben tartva az öreg ur kezét, így szólt:

— Nem volna kedve lesétálni a Dunapartig, kedves bátyám?... Mig előkerül az az adjutáns?

— Sőt nagyon szívesen, édes urócsém. Óh, nagy turista vagyok.

S mind a két kezét felemelte az arcáig.

— Mint Bence doktor Szatmáron. Az is nagy turista volt, tetszik tudni uröcsém, minden reggel kiment a piacra és ha kérdezték, hová megy, azt mondta: „turistáskodom“... Persze, nem ment ő hiába a piacra, mert! Ha meglátott egy szekeret, odament és megnézte, nem beteget hoztak-e be rajta! És: állott egyszer Bence doktor a patika előtt s ott állván, felkiált: Nicsak, nicsak, mit hoztak azon a szekeren? történetesen arra menvén egy koesi s azon valami bebónyált izé. Mondják neki, hogy krumpli. Krumpli! No fene teremtetted, mondta Bence doktor, mán megint nem kapok a feleségemtől reggelit, hogyha páciens nincs!

Iván mosollyal hallgatta végig az adomát, amit az öreg ur mindig elmond, ahányszor csak találkoznak. De az öreg ur olyan lelkesen, olyan boldogan s olyan élvezettel meséli el, hogy lehetetlen félbeszakítani.

Aztán megindulnak a szűk utcán lefelé, a Dunaparra.

— Schvartz Áron avasi bérlő — folytatta az öreg ur minden átmenet nélkül másik adomáját — sok vagyonra tévén szert, 87 esalási, okirathamisítási és sikkasztási pert akasztottak a nyakába és beesukták Szatmáron a kir. törvényszék fogházába. De azonban őt felesége meglátogatván, így szólt hozzá: „Kedves feleségem, tudod, hol van odahaza az a jó *trágya*! Hordd fel a magasabb helyekre és ott széthintvén, annak az a jó leve lefolyik és az alsóbb földeket is megpuhítja“. Az asszony hazamenvén, sok pénzt vett magához és felutazván Pestre, Schvartz Áron két hét múlva szabadlábba helyeztetett.

Iván lehajtott fővel ment előre s hallgatta a feje fölött duruzsoló adomázást. Bánata erősebb volt, mint valaha és lelke mélyén csodálkozott rajta, hogy tud ilyen idegen emberhez kapcsolva lenni most csak egy pillanatig is, mert a társalgás már egy afféle szinte testi szövetséget hoz létre két ember közt, amilyen maga a házasság is. De ment, azzal a türelmetlen s mégis megnyugtató érzéssel, hogy ez a viszony bármely pillanatban megszakítható.

Az öreg ur, régi öreg urak szokása szerint, kötelességének érezte, hogy ha két ember együtt van, az egyik folyton szóra-koztassa a másikat. Iván hallgatott, hát ő folytatta:

— Két zsidó utazott; az egyik bent a kupében ült, a másik a perronon állván, kiáltotta: Klein! A másik a fejét gyorsan kidugván a nyitott ablakon, egy hatalmas pofont kapott. Mikor a bíró elé vitte az ügyet, azzal érvelt, hogy ő igazságtalanul kapta a pofont, mert ő nem Klein. „Hát micsoda?” — kérdezte a bíró. „Grósz”. „Akkor miért dugta ki a fejét? Elmehet!”

Iván felnézett az öreg urra, aki kurtára rágott, sörtekemény szőke bajusza alatt jóízűen rágesáلتa az adomáit és igen csodálkozott azon, hogy egy ember, aki hetvenéves, élni és vidáman érezni tud; hogy adomák álarca alá tudja leplezni életének nagy nyomorúságát. Geőjthe bácsi úgy sétált előre, mint akinek vidám, boldog és gondtalan az élete.

— No itt leülhetünk bátyám — szólott Iván egy kopott barna padnál.

— Ó nagyon szívesen. Kérem, én igen szeretek üldögdélni édes uramöcsém ezeken a padokon: de mert nem kell érte fizetni.

S kuncogva nevetett, mert egész nyomorúságát úgy fogta fel, mint egy tréfás helyzetet, amelybe ideiglenesen és véletlenül került Adorjáni és sárközi Geőjthi Ambrus. Nem is ő, aki a saját személyét sose becsülte semmire, hanem a név, a név! A híres családi név!

— Hej Gőte bátyám, drága szép neve van — mondta Iván, maga sem tudta mért s tréfásan mosolyogva felnézett a gyönyörű és feledhetetlenül szép Gellért-hegyre.

— Bizony nekem elég drága, mert husz forintomba került.

Odalesett hunyorgó kék és ártatlan szemével Ivánra s folytatta:

— Másnak egy koronába kerül a jó magyar név, nekem husz forintomba van... Mert mikor ötödik gimnázista voltam, egy chriát kellett írni. Azt én meg is irtam, de a professzorom

azt írta rá kálkulusnak, hogy:

Édes barátom Geóthe,
Ezt a chriát nagyon megleőtthe...

Így került nekem husz forintomba a nevem, hogy a profesz-szor ur rimet csinált rá... Tudniillik a javítóvizsga került husz forintba. A korrepetitor tiz-tiz forintot kapott a két hónapra...

— Hát az asszonyokkal, kedves bátyám? — szólt Iván.

— Megházasodtam, kedves urecsém.

— Ugyan.

— Még pediglen tegnap.

Iván ijedten nézett az öregurra.

— Meg bizony, meg, meg.

— És hol van... önnagysága?

— Hja, azt nem tudom.

Iván nevetni kezdett, mert az öreg ur arcán, valódi komolyság mellett, valami példátlan derű volt. Már megint az a furesa vidámság csillogott rajta, amely minden pillanatban elfogta, amikor arra eszmélt, hogy egy Geöjthével már megint mi történt ebben a világban.

— Hát... mégis... hogy ismerkedtek meg?... — kérdezte, mert tudta, hogy az öreg úr mint egy erdei remete él a nagy városban.

— Apró hirdetés útján...

— Ah!

— Én ugyanis egy kis kafféhauszba járok, ahol a lapban olvastam, hogy: „Idősebb, nyugdíjas úrhoz feleségül menne csinos, gazdag, fiatal nő.“ Sose keveredett nekem ilyenbe semmiféle fejefoka, de ennek válaszoltam. Azt írtam neki, hogy: „abban nincs hiány, hogy *idősebb*, mert a hetven felé ballagok; a *nyugdíj* is tény, mert van, ámbátor csekély, *úr* is volnék, vagy mi a macska... és ha kegyed valóban *csinos, gazdag és fiatal*...“

Torkából nevetett minden szóhoz, csufolódva, semmibeve-

vően, a szájpadról dobta ki a nevetés furcsa hangjait.

— Szóval kérem, levelezni kezdtünk, aminek az lett a vége, hogy megállapodtunk. Aradon lakik az illető, tegnap reggel megérkezett, délelőtt elmentünk az anyakönyvvezetőhöz, délben megebédeltünk és délután elutazott.

— ? ?

Az öreg úr nevetgélt s nagy, vajszerű kezeivel takarta el széles száját, amelyet mintha mindennel takarni iparkodott volna, az orrával, a bajuszával s a mozdulattal, ahogy lesütötte a fejét.

— Csinos?

— Csinos az ebatta.

— No és... fiatal?

— Elég fiatal. Huszonöt éves.

— Hm... Gazdag.

— Jó ebédet rendelt!

— S ki fizette?

— Persze, hogy *kifizettem*.

Persze, ez természetes. Egy Geőjthe hogy fizetteté az ebédjét mással? Nővel? A feleségével?

— Kicsit drága volt, fene egye ki úrecsém... Mert 66 korona 33 fillér levén a nyugdíjam, a megtakarítás nem ment könnyen.

— Megtakarítás?

— Igen, tudniillik én az egész nyugdíjat megtakarítottam egy hónap leforgása alatt.

— Hogyan?

— Nagyon egyszerűen. Pénzkeresethez láttam...

— Ugyan.

— Elmentem a villanyos kalauzokhoz, akiknek sok az aprópénze, felváltottam a hatvan koronámat rézre. Akkor mentem a főpincérekhez, akiknek kell az aprópénz, azoknál meg a rezet, nikkelt, ezüstöt beváltottam papírra. Mind a két üzleten kerestem. Mindennap.

Ivának még a hajaszála is az égnek állott.

— No és, és mi lesz a házassággal?

Az öreg úr mosolyogva nézett a Dunába. A víz fodrozott, csobogott, a kőlépcsőket mosta. Ágak, füvek usztak el a színén, falevelek... mint az élet ahogy foly, foly s furcsa, kedves, értetetlen karaktereket sodor tova.

— A házassággal, kedves bátyám, mi lesz a házassággal?

— A házassággal?... Hát hisz megvan...

— No jójó... de hol az asszony.

— Nooo... kedves uramecsém... — nevetgélt kissé keserényesen —, hát hisz én meg lehetek elégedve!... Van, mert van! Szép feleségem, csinos, kedves, fiatal, gazdag... és nincs, mert nincs!... semmi bajom sincs vele... mert nocsak nézze, ahhoz elég fiatal vagyok, hogy megöleljem, megcirógassam az asszonyt... de ahhoz öregecske vagyok, hogy betörjem, igába szoktassam...

— No de a név? A nemes Geőjthe név? Hát ezt csak úgy odaadja?...

Az öreg úr elnézett, azután könnyedén legyintett.

— Nézze csak, úrecsém, de ügyeljen ide. Ha egy fiatal csinos, gazdag urinő azt mondja, hogy neki tetszik az én nevem?... Hát mit mondhat arra egy sárközi és óvári Geőjthe?...

Mosolyogva nézett maga elé, csodálatos, ibolyakék szemei egészen eltűntek a duzzadt, kissé ki nem aludt, kissé könnyesen fáradt szőke pillák szemhéjai alatt.

Iván felnézett az égre, báránylehők usztak a Gellért-hegy fölött.

PAPNÉK A PIACON

A kis város nagypiacán állott a kocsi, amíg a tiszteletes asszony be nem vásárolt a fűszeresboltban is.

Vett két kilogramm rizst, öt kilogramm cukrot, két fillérért borsot, négyért fahéjat, vett lámpabelet, három kőnc papírt, tizenkét narancsot s öt krajcárért erős cukrot a kocsis gyerekeinek.

Összesen fizetett 7 korona 46 fillért s azt mondta:

— Nahát, magukhoz sem érdemes jönni, az egész megyében nincs több ilyen nyuzó, mint maguk.

A kereskedő meglegedve mosolygott a bókra s piros arccal és szívesen hajlongott hozzá.

— Hja, kérem alássan, meg kell fizetni az elegánciát.

A tiszteletes asszony lányosat perdült a sarkán, mert tudta, hogy kék fátyolán át nem látszanak a finom, szomorú ráncok, amelyek kikezdték üde, nevető arcának meleg, puha bőrét, mint tavasszal az apró erek a föld színét.

A kereskedő kijött a kasszából és az ajtóig kikísérte a tiszteletes asszonyt, aki ügyesen ült fel a kocsira s kecses bólintással fogadta a kövér kereskedő finom köszönését.

Meglegedve helyezkedett el s a kocsisnak hangosan rendelkezett, hová helyezze el a csomagot, mit egy szőke segéd hozott ki a kocsira.

A széles utca, amely a pápista templom felé igazán impozáns módon kiszélesedik, tele volt fehérgubás parasztokkal és feketeszoknyás, laposmellű asszonyokkal. Itt-ott egy-egy bábmésképzű, simára fésült s fényesen kukucsáló fejű parasztlány állott meg, hátán kis szőttesvászon batyuval, amelyet olyan illedelmesen viseltek, mint az emberek a hosszú csáti botokat.

András, a kocsis, már éppen meg akarta indítani a lovakat, mikor a tiszteletes asszony örömkialtással ugrott fel.

— Terka néni, Terka néni! — kiabálta kézzel-lábbal és teljes fesztelenséggel ujjongva, sokkal lármásabban és szabadabban, mintha otthon a saját udvarán volna.

— Erzsikém, Erzsikém — emelte magasra az aszfalton egy

öreg papné az esernyőjét és mindjárt ki is tárta két karját magasra, hogy örömének kellő kifejezést adjon.

— Hova tetszik menni, Terka néni?

— Még egy kis vásárolni valóm van, Erzsikém.

— Kocsival tetszik lenni, Terka néni?

— Nem bizony, fiam, ezzel a Máté fiuval jöttem be, de már leitta magát, osztán Isten tudja, mikor indul haza.

— Tessék velem jönni.

— Hát én bizony éppen arra gondoltam, szivem, hogy nem is várok arra a disznóra, hanem hazamegyek gyalog. Hiszen csak ez a nagy sár ne volna, de multkor is majd leragadt a cipőm a Tisza-töltésen.

Hangosan nevetett s arca olyan piros volt és olajosan fényes, mintha parázson piritották volna. A fogai szanaszét lógva, villogtak ki, úgy, hogy szemérmesen eléjük tartotta az esernyős kezét, mert a másikon nagyocská feketefedeles kosarat cipelt.

— Csak tessék sietni, tőlünk már könnyű lesz átmenni haza a rétre.

— Hogyne, fiam, csak egy percig várj, egy kis gyolcsot veszek még a gyerekeknek alsószojnyára. Egy perc alatt készen vagyok.

— Tessék csak, tessék, megvárom.

Terka néni szaporán ment előre, nagy cipői slappantak az aszfalton és a fiatal papné türelmesen ülve maradt és eleven szemekkel nézelődött a szép piaci sokadalmon.

— Ninini — kiáltott fel nemsokára —, a cukros Pál.

— Kisztihand! — köszönt fel a szekérre a másik járdáról a szőke gyógyszerészsegéd.

— Jé, bele ne lépjen abba a nagy sárba! — kiabált rá a tiszteletes asszony. De akkorára már a koci mellett volt a fiatal ur, mélyen leemelt kalappal köszönt újra.

— Kisztihand! Ez igazán nem szép, hogy így el méltóztatik bennünket mellőzni.

— No csak beszéljen!

— Mért kérem, kezit csókolom; a levegőben elfér.

— Hallottam, hogy ott járt a szomszéd faluban és be se nézett.

— Ó, könnyörgöm, az nem számít, kényszerutlevéllel jártam.

— Tudom, leánynézőben. No tudja! Magában volt az utolsó bizodalمام, maga is eserben hágy.

— Kezét csókolom, ne tessék rébuszokban beszélni egy szégyén patikussal.

— Házasodik? Szégyelje magát.

— Én? Isten őrizz. Még csak nem is nőülök! Parancsoljon cukrot.

A papné kecsesen nyult a cukros pléhdobozba és kivett egy szemet.

— No hallja, ilyen közönséges cukorral kínál engem?

— Hát kezeit csókolom, mindenki olyan cukorral köszön, amilyen van neki.

A papné friss volt, eleven és a szeme csillogott. Itt, a sáros es népes piacon egyszerre visszaizzott a régi leányosságnak egy boldog színébe és kecsesen szétfeslett ajakkal, kacéran, mindenről megfeledkezve nézett a fiatalemberre.

— Kezét csókolom, miért is méltóztatott bennem csalódni, nagyságos asszony!

— Hát azt hittem, sose fog megnősülni

— Persze, azt hitte, haláláig gyászolom, hogy annakidején nem kegyeskedett érdeklődni irántam.

A papné kacagott, egészen hátravetette a fejét, úgy kacagott. Lehunyta a szempilláját s egy percre úgy kacagott, mint régen, tíz éve, leánykorában... Csak a hangja volt merészebb, csak a formája volt teltebb, s a szívében volt valahol némi üresség.

— Kezét csókolom, örülök, hogy megnevettettem —, mondta a gyógyszerészsegéd s kissé ironikusan fölényes mosollyal nézte a kacagó asszonyt.

A járdán egy mély bariton zendült meg. A helybeli pap köszönt.

— Jónapot, jónapot, kedves hugomasszony.

— Á, jónapot, Kicsky bácsi. Ne tessék a sárba lépni!

A pap már addig eszmaszárig benne volt a tavaszi latyakban s komoly léptekkel gázolt a szekérhez.

Kezet fogtak, komoly, erélyes, idegen kézszorítással.

— Teringettét, be irigylem az urát, hugom, de jó dolga van ennek a Sándornak! — szólt a pap.

— Ugyan miért? — szólt vidáman és ölbetett kézzel a papné.

— Ezeken a falukon tovább szépek maradnak az asszonyok! — mondta a pap.

— Ez tényvaló —, szólt az udvarias patikus.

— A mezei illat, a jó levegő, a korrekt családi élet! — okoskodott prédikálósan az öreg pap. — Kérem, mondhatom, a pesti nők korántsem tudják úgy megőrizni természetes üdeségüket, az ifjúság zamatát. Sőt a mi kisvárosi asszonyaink is, már kérem ők is sokat veszítenek a természetadta bájból.

— No természetes, a kultúra a legnagyobb ellensége a női szépségnek, ez el van ismerve — szólt a gyógyszerész.

— Ejnye na, mindjárt megverem magát — kiáltott rá a papné —, hát minket nem bánt a kultúra?

— Nem mondtam, nem mondtam, kezit csókolom!

— Bizony jobb is, ha letagadja! Többet olvasunk mi, mint maguk, tisztelt úr, ha nem szorulunk is a szépítőszerekre. Mi nem pacsomagoljuk magunkat!

A járdán új udvarló jelent meg, a rendőrkapitány.

— Mi van eladó? — kiáltoz a kocsi felé s már benne is volt a tavaszi locspocsban.

— Az istenért, ne jöjjön a sárba! — kiáltoz a papné s bol-dogan nyújtotta a kezét a kocsiról. — Közcsendháborításért be-kisérnek, ha így halad — mondta.

— Meg is érdemli.

— Igazán?

— Igazán hát. Mi nem vagyunk hozzászokva, hogy szép asszonyok szolgáljanak forgalmi akadályul.

— No én se soká szolgállok. Úgy látom, jön már Terka néni.

Az urak odanézték s megismerték az öreg papnét, amint nagy léptekkel közeledett.

— No akkor én megyek is — szólt a kapitány és el sem eresztette a kis papné kezét, míg bucsuzóra újra meg nem rázta.

— Mit szól a városunkhoz?

— Ez is csak akkor szép, ha mi falusiak hozunk bele egy kis életet.

A kapitány nevetett, megszorította a kezét, erősen, s meg is rázta és elment sárgaszáru lovaglósizmájában.

— Nekem is el kell mennem — mondta a pap; egyházi közgyám lévén, az özvegyi nyugdíj miatt örök szekaturának van kitéve, hát ha özvegy papnét lát, már menekül.

Kezet nyujtott s nagy, erős, barna tenyerébe vette a kis papnénak még mindig kicsiny, lányos kezét. Meggyűrögette, megveregette és azzal az érzéssel adta vissza az asszonykának, mint valami szép tárgyat, amit legjobb volna megtartani. De ha a másé. Mig hosszuszáru vikszelt csizmájában továbballagott a sáros uton, úgy ment, mintha valami szép és jó életértéssel lett volna találkozása.

Csak a szőke, kövéredő kis gyógyszerész maradt még.

— No, tartsa a markát, nagyságos asszony.

— Miért?

— Csak.

Az asszonyka nevetve tartotta tenyerét s a gyógyszerész beletette a doboz cukorkát, s még rá is hajtotta az ujjait.

— No hallja! Ne tegye pankróttá magát!

— Ó, kezit csókolom, rajtam már úgy sem lehet segíteni.

— Legalább előbb adhatta volna, akkor nem vettem volna gyomorerősítőcukrot. Megspóroltam volna öt krajcárt.

— Így megspórol egy jó szót.

— Hogyhogy?

— Hát hiszen, ha nem takarékoskodik vele, szánja meg a szegényt!

Az asszony belenézett a gyógyszerész szomoru kék szemébe s tudta, hogy kötődik, hogy tréfál, affektál, de mégis olyan igen-igen jól esett. Mintha valami nagy megnyugvás szállott volna rá az árván és agglegényül maradt puhahúsu fiatal férfi gyerekes gyámoltalanságát látva.

— Látja, ez jól esik — mondta és melegen mosolygott — régi jó emberünkkel találkozni!...

— No hát akkor még egy dobozt parancsoljon! — mondta a patikus és valamely hátulsó zsebből kihalászott még egy szürke pléhdobozt!

A kis papné mosolygott.

— Maga mindig csak a régi marad, Pál!

A gyógyszerész fanyalogva vetette fel az ajkát.

— Igen, a cukros Pál!

A papné kezét nyujtott.

— Azért maga csalódik...

— Miben?

— Hát Istenem... ha azt hiszi, hogy a maiak közt olyant talál, amilyen a régiek között volt...

A patikus belenézett a szemébe. Valami mély és izzó és kacér fény lobbant fel abban. A fiatalember megcsókolta a kis fehér kezét, amely egy pillanatra melegen szorította vissza a kezét; ártatlan, meddő véletlen fellobbanással és vággyal valami új és szokatlan és izgató inger után.

Már megemelte a kalapját a kis patikus és csattos, gombos, régi szárvédőivel kissé csámpásan ballagott tovább.

A papné szeme egy pillanatra elmeredt s kifejezéstelenül bámult bele a nagy piacba, amelyen tovább nyüzögtek a fehér-gubás, csukabajuszu parasztok, a sovány, fekete, agyondolgozott parasztasszonyok és a maflán ballagó, batyus lányok.

Sóhajtott s nagyot, mélyet lélegzett, mintha ebbe a képbe bele volna sugározva valami finom és nemes és mélyen gazdag

hangulat... Valami a világvárosok légéből, valami a távoli országok és távoli örömök mámorából.

Terka néni riasztott rá:

— Jaj fiam, nehéz itt alkudni, zshiványoknak születtek ezek!... Pedig bizony, akinek hét eladó lánya van, meg kell annak rágni minden garast.

A fiatal papné egyszerre nagyon, nagyon öregnek érezte magát. Összeomlott és nehezett lélegzett, megérezte a falu nehézsorsu jövődjét. A mindennapi keresztet, a mindennapi imát, a mindennapi garast. Az özvegy papnéságot valahol a félelmes jövőben.

Felemelte a fátyolát, megtörülte a szemét. Az orrát. S hirtelen kis tréfától megkapva némi iróniával s némi egészséges beletörődéssel felelt:

— Hát bizony, Terka néni, azért jön be az ember a piacra, hogy jól és olesón vásároljon!

A TEREBESI AKTA

Az ügyvéd, mikor a mezőről hazafelé jött a kis brieskán, minduntalan a terebesi aktára gondolt. Szép reggel volt, a véghetetlen pusztán szelid szél fújt s a sárga napsugarak a zöld mezőkön mint valami áradat terültek el. A szőke árpában, a haragoszöld zabban fürj futott, a kukorica fiatal levelei, mint komikus törpék, a nagyokat utánozták. S az ügyvéd minduntalan bosszusan csóválta a fejét; a terebesi aktára gondolt.

Amint a szélmalomok alatt beért a városba, már biztos volt benne, hogy semmi mód nincs rá. El van veszve az egész kis ügy. Nagyon bosszantotta a dolog. Megnézte az óráját.

— Siess — szólt a kocsisnak —, még lekésem a tárgyalásról, mindjárt kilenc óra.

A kocsis közésuhintott a lovaknak, amelyek a poros uton nekieredtek s a könnyű szél a felvert port vigan sodorta be az ablakokon, amelyeket naivul, szellőzés kedvéért, nyitottak ki a kisasszonykák.

Ahogy a hosszú, végire várhatatlan Berettyó-uton az egyforma házak irgalmatlan hosszú sora közt a Fő-térig hajtatott, egyszer csak örömmel vette észre, hogy az albiró most meggy elég kényelmesen a járásbiróság felé. Amint a zöldre festett papház előtt utolérte, ráköszönt:

— Szervusz Béla.

— Áh, alázszolgája, szervusz Endre bátyám.

— Még csak most még a hivatalba?

— Áh, még nincs későn.

— Nono, az öreg sokat morog. Az este is azt beszélte, hogy az urakat meg kell rendszabályozni. Nem ismerik a hivatalos időt.

Nevetett hozzá kedélyesen.

— Látod, öcsém, én már a tanyáról jövök.

— Igazán? Mikor indultál Endre bátyám hazulról.

— Négykor fogattam, öcsém. Te még akkor jól aludtál: akkor fordultál a szebbik oldaladra.

Újra hangosat kacagott.

— No szervusz!

— Igaz ni — szólt le hirtelen —, van ma előtted egy kis ügyem, a terebesi dolog. Kérlek alássan, én a féltizenegyessel felmegyek Pestre. Majd a Janit küldöm be a tárgyalásra; nagyon megkérlek, öcsém, hogy tiz órára végezz a dologgal, hogy az eredményt tudjam.

— Hány órára szól az idézés?

— Kilenc órára.

— Hiszen kilencre még itt sem lehet a másik fél; úgy rémlík, szolnoki ügyvéd jön.

— Jójó, azért mondom tizre. Kilenc óra tiz perckor itt a pesti vonat Szolnok felől; a fene a bokáját, tiz óráig csak be tud gyalogolni az állomásra.

— Kérem szépen, kérlek alásson — szólt az albiró, aki minduntalan elfeledkezett a tegezésről a nagytekintélyü ügyvéddel szemben.

Kalapot emeltek egymásnak, a bíró bement a járásbiróság nagy barna kapuján, az ügyvéd pedig hazahajtatott a Vasut-utcába.

Hallotta, mikor a vonat fütyölt; ugyancsak pontosan érkezik ma.

— Jani — szólt a bojtárjának —, rendben van a terebesi ügy?

— Igenis, Endre bácsi.

— Eredj a tárgyalásra.

— Nem tetszik bemenni személyesen?

— Nem, a féltizenegyessel megyek Pestre.

A fiatal doktorandus nagyon elbámult. Nem úgy ismerte a terebesi aktákat, hogy csak ilyen könnyedén vegye a dolgot a principálisa.

Felvette az irattáskáját s belepakkolta az összes aktát.

— Csak szaporán, már elmúlt kilenc óra.

— Még most ért be a vonat...

— Nem kérdeztem semmit.

A fiatalember idegesen kapta a kalapját, vékony sétatálcá-

ját, a szájába dugta félig elégett cigarettáját és ment. Még egyszer gyáván megkockáztatta:

— Nagyon jó lett volna, ha Endre bácsi személyesen tetszik...

Az ügyvéd csak ránézett s a fiu elnémult.

— Izé... — szólt utána hirtelen a segédjének. — Jól jár az órád?

— Vasut szerint.

— Ha féltizig nem lesz ott a szolnoki zsidó, konstatald az albiró előtt. Háromnegyedtizkor kívánd az elmakacsolást. Tiz órára feltétlenül meglegyen az elmakacsolás. Félitzenegykor utazom és még dolgom van vele...

— Igenis.

A fiatalember elment. Az öreg lekeféltette magát, az ablak elé állott s mikor látta, hogy jönnek a vasuttól a kocsik, feltette a fekete kalapját, kézbe vette kopott nagy irattáskáját s kiment az utcára.

Egyetlen rozoga fiakkerben jött utas. Valami vigéc. A szolnoki természetesen gyalog jött. Smucig.

Az ügyvéd kényelmesen állott, egy fiatal tanár jött elül nagy léptekkel, azt elfogta.

— Pestről, Pestről?

— Igen, ügyvéd ur — szólt tisztelettel a tanár.

— No mit csinált Pesten?

— A doktorátus miatt voltam fenn, ügyvéd ur. Beszéltem a nagyfejúekkel.

A tanár a jobb kezéből a balba vette át a táskáját, hogy kezét foghasson az ügyvéddel, akin látta ezt a hajlandóságot s a jobba vette a balból a sétapálcát. Mivel nagyon elegáns akart lenni, a végén mind a kettőt a földre pottyantotta s aztán rákvörösen és dadogva állott az igazgatótanácsi elnök előtt. Asszonyok, parasztok jöttek utána, akiknek ki kellett térni, míg ő felszedte a holmiját. Nem is fogott aztán vele kezét az elnök ur.

Annak már akkor messzenézett a szeme. Jött a szolnoki

ügyvéd. Nem is egy, hanem kettő. Mosolygott rajtuk, annál jobb.

— Alázatszolgája kolléga ur — köszöntek a szolnokiak.

— Aggyon isten — mondta az ügyvéd s odanyújtotta vastag, fekete kezét.

Egymás irattáskájára néztek, mosolyogtak. Keresztül látott egyik a másikán: ugyanabban a dologban fő a fejük s egy helyre indulnak.

A tanár sután és félszegen köszönt, végre rendbeszedvén magát.

— Alázatos szolgája!

— Szervusz — mondta az ügyvéd intve neki. Jól érezte a fölényességét. Még a szolnokiakra is rájött valamelyes tiszteletérzés erre a kis jelenetre.

— Na hát, hogy utaztak az urak? — mondta az ügyvéd. — Jól, mi?

— Á, kitünően.

— Hát kérem: mikor én Münchenből átmentem Svájcba... Izé, hogy is hívják azt a határállomást, ahol az ember leszáll a vonatról s átmegy az állomás másik oldalára és ott már márkával kell fizetni.

— Az az. Persze, hogy az. Hát kérem, megyek a feleségemmel. A fene tudta micsoda teketóriák vannak ott. Hát kérem...

S hozzákezdett bőbeszédűen, de valami páratlan izzel elmondani az egész külföldi utjának a történetét.

A szolnokiak úgy nevettek rajta, kuncogva, ahogy a világlátott ember nevet a hazai góbén, aki odakinn csetlik-botlik s páratlanul mulatságos kalandokat él át. És az öreg úgy tudta elmondani, olyan izzel-zamattal, hogy az igazán elsőrangú élvezet volt.

S jó kiadós élvezet. Az ügyvédnek megvolt az a szokása, hogy minden lépés után megállott, megfogta a gomblyukát annak, akivel beszélt s rákényszerítette, hogy a szeme közé nézzen, úgy hallgassa, amit ő mond.

Egyszer csak elütötte a felet a toronyban az óra.

A szolnokiak észre sem vették, úgy mulattak.

Akkor az öreg ur hozzáfogott, külföldi élményeivel végezve, a hazai politikáról tárgyalni.

— Nem lesz ebből kérem semmi. Nem fognak minket megfőzni — mondta. — A múlt héten beszéltem Andrássy Gyulával, az ő saját szájából hallottam...

A szolnoki fiskálisok csupa füllé váltak és még félbeszakítani sem akarták az öreg urat, hogy csak hadd beszéljen. Ez őket szerfölött izgatta, hogy a benfentesek közvetlen véleményét meghallják. S az öreg ur, aki az imént még megmosolyogni való vidéki Mokány Berei volt, aki kacagtató humorral festette le saját magát buksinak, most egyszerre hazai potentáttá lett, aki mély gonddal és suttogva mondta el a saját véleményét a legnagyobb dolgokról. S olyan kemény leleplezéseket sugott az urak fülébe, mintha még az utcán is vigyázni kellene, hogy messze ne hallatszék a szó.

Alig haladtak egyik saroktól a másikig, mire háromnegyedet ütött az óra.

Akkor az egyik ur nyugtalankodni kezdett, mire ő így szólt:

— Hát a gázgyárral hogy vannak az urak?

Ez a szolnokiak legnagyobb ügye. Ezelőtt husz évvel bérbeadták a gázgyárat, most aztán égethetik a morva társaság gázát még vagy harminc esztendeig.

— Mért nem tesznek úgy, mint mi? — szólt az öreg ur. — Most csináltuk meg a villanygyárral a szerződést.

— No, de hát monopóliuma van a gáznak a világításra.

— Csakhogy észszel kell élni. A dolog úgy áll, hogy nálunk a gázgyár a városon kívül épült s a szerződésben benne van, hogy nem is szabad a városi belterületen semminemű üzemének lennie. Erre kérem az új telepet, amit kertvárosnak csináltunk, minden szó nélkül, városi belterületté nevezettük ki a belügyminiszterrel. Így a gázgyár beleesik a belterületbe. Most pedig egyszerűen leírtunk nekik, tudniillik mivel a gázgyár a szerződés 17. a) pontjába ütköző helyen van, sziveskedjék haladéktalanul megtenni az előkészületeket, hogy a köz-

gyűlés által kimondandó záros határidőn belül a külterületre vigye ki az üzemeit.

A szolnokiak nagyot nevettek a példátlan huncutságra, amit az öreg ur valami kegyetlenül őszinte parasztcinizmussal tárt fel előttük.

Mikor tízet ütött az óra, az öreg ur végre megkönnyebbült. Meglátta, hogy a segédje kijön a járásbiróságról. A kölyöknek volt annyi esze, hogy minden feltűnés nélkül evezett el mellettük, csak a szeme sunyi mosolygásából lehetett észrevenni, hogy rendben van a dolog.

— Lássák az urak — fejezte be a társalgást az öreg ur —, elő kell az embernek venni azt a másik ész: a csizmadia-politikát. Sokszor megrekedne ám az igazság, ha egy kicsit szorosabbra nem kötnénk a szemén azt a fehérekendőt... No isten áldja meg!

— Hát nem a biróságra jön kolléga ur?

— Nem; énnekem a kollégiumnál van egy kis igazgatósági ülés.

Kezet fogott, elment. Az urak pedig be a járásbiróságra. Képzeltetni a két fogas fiskális elképedését, mikor rájöttek, hogy az öreg csizmadia milyen szépen kiforgatta őket a terebesi ügyből. El voltak makaesolva s a biróság egyszerűen megítélte az alperesnek a maga igazát, amit nem tett vitássá a felperes.

KÖLCSÖNKENYÉR VISSZAJÁR

Egyik tb. megyeinél voltunk együtt; rendes, vidám társaság. Hangosan kacagó vidéki rokonok, köztük Buckó bácsi és előkelően mosolygó helybeli urak. A bor már erősen fütötte a férfiakat és közel volt a perc, mikor az asszonyok lassan átszívárognak a szomszéd szalonba és az urakat magukra hagyják a kártyával, a borral és a borsos adomákkal, amelyeket feszült csend hallgat és kitörő hahota kísér. Már most is csak a férjes asszonyok voltak bent, akik még szemet tudnak hunyni egy-egy borsosabb történet és holmi kiesuszott paprika-piros szó fölött.

A szerelemről volt szó. Meg a házasságról, meg ami ezzel a kettővel együtt jár: az intrikákról. Mindenkinek volt már egy jó esete, amikor megszólalt Buckó bácsi:

A végire a legkülönbet; még ilyet nem hallottatok. Ha már benne vagyunk, most elmondom, a Szegedyné históriáját: hogy „köcsönkenyér hogy jár vissza!”

Mozgás lett, mintha a szél csap le a rozsra. A vidámság szele járta körül előre az ábrázatokat.

— Nekem szabad rosszat mondani róla — folytatta a bevezetést Buckó bácsi —, mert mindenkor kedves komámasszony volt, de el ne mondjátok neki, mert kiszedi a hajam.

Kacagtak és szinte látták a tultemperamentumos Szegedynét, aki véletlenül és szerencsére nincs itt, amint nekiáll a Buckó bácsi olajbarna képének. Az öreg ur ezüsttel szótt fekete feje, mintha ettől a rácsillogó vidám szemektől szikrázott volna meg.

— Hát azt akarom elmondani, hogy Szegedyné hogy vétette el a fiát az alispán lányával és hogy házasította meg a lányát az alispán fiával... Ott kezdődött a dolog, hogy nekik maguknak kellett volna összemenni, persze, még a múlt században, amikor az alispán urunk még Ratkofszyk Laci volt, ő meg Nemesbirta Kata.

— Milyen romantikus! — szólalt meg egy fiatal asszonyka.

A' biza. Romantikus. Mert mind a ketten nagyon semmitlenek voltak. Laci osztán elvette a Jakob lányt, mert szegény

fiunak gazdag lány kell, Kata meg hozzáment Szegedy Józsihoz, mert régi törvény, hogy szegény lányt csak szegény ember mer elvenni.

Szippantott egyet-kettőt.

— Hanem azért megmaradt az alte Liebe. Mikor Szegedy Józsi kidült és az özvegy két gyerekkel itt maradt, Ratkofszy sógor lett a gyám. Szomszédba is laktak, a gyerekek igazán együtt nőttek fel.

— No, hol a medve? — szólt bele a házigazda, aki vendégei számára is vigyázott, hogy el ne lassudjék a társalgás. — Ezt mind tudja itt mindenki.

De Buckó bácsi nem az az ember, akit ki lehet hozni a sodrából. Ami a históriához tartozik, azt el kell mondani!

— Hát a gyerekek együtt nőttek fel — ismételte csak azért is —, kivált amikor árván maradtak odaát is, az alispánéknál. Akkor ugyan még csak főjegyző volt Ratkofszy sógor. Biztattuk is őket, hogy házasodjanak össze, de a sógor azt vetette, hogy amelyik barack neki nem kellett zölden, azt nem eszi meg lottyadtan se.

Hát teltek, multak az esztendők, a komámasszony már csak azon sirt, hogy süti el a gyerekeit, mert az uráról szegény fejről bizony nem maradt egyéb váltónál, legfeljebb még egy nadrágszija.

— Az is valami, biztatta Laci sógor. Meg azzal vigasztalta, hogy: majd beleszól az Isten.

Hát egyszer csakugyan bele talált szólani, még pedig szinte hamarabb is, mint kellett volna.

Mert hogy a gyerekek, mondom, mindig együtt voltak, a komámasszony egyszer csak megfogja a legnagyobb kereszt-lányát és ájúlva mondja neki:

— Jézus Mária, mi történt veled, te csöppség?

De a csöppség... sehogy se akart szint vallani.

Elővette hát a fiát, — olyan jogászgyerek volt akkor az Anti, — azt kezdte virgálni:

— Anti te! Mi van ezzel a kis lánnyal, a Valériával?

— Ű nem tudja?

— Nem tudod! No megállj, mindjárt megtudod!

Elővette az egyik örökséget, a nadrágsziját és Anti vitéz bizony esendeskén bevallotta, hogy csakugyan az a baja a kis Valériának.

Na a komámasszony is összeesapja a két kezét:

— Ó te szerenesétlen te, ilyen kellett tenni! Most hogy mersz a keresztapád színe elébe kerülni?... Hisz ez borzasztó!... Ha már így voltatok, mért nem kérted meg a kezét a kis lánynak!...

— Hát — azt mondja a fiu — ugyse adta volna nekem!

— Hogy tudod?

— Megmondta kereken, hogy ne nagyon cicázzak Valival, mert az ugyse lesz az enyém!

Ó istenem, ilyenekkel törődnek ezek a taknyosok... Mi gondod neked a továbbira! *Te már megtetted a magadét!*... A többit bizd rám... Jaj istenem, istenem, már mihez fogjak, mibe kezdjek, hogy jóvá tegyem?... Eredj a szemem elől, mert rád se tudok nézni!

Azzal felöltözött szépen, selyembe, kalapba, feltette a struccollait és ment a megyeházra. Nem is a lakásra, hiába voltak szomszédok, hanem mindjárt a megyeházra! Hogy impozánsabb legyen!

Bejelenteti magát a hajduval a főjegyző urnál. Laei sógor maga siet ki elibe. Isten tudja miről van szó, gondolja magában, hogy Kata itt tiszteli meg.

— Komámasszony, tán felfordult a világ?

— Hajjaj! Fel biz a!

No, betessékeli, mert a komámasszony olyan femhangon kezd beszélni, hogy megyebotrányozásra van kilátás.

— Jaj kedves komámuram, hogy ezt éppen nekem kell és hogy éppen neked kell elmondanom! Hogy éppen az én fiam és éppen a te lányodat...

Laci sógor persze az egészről semmit se tudott, úgy hallgatta a dolgot, mint a végítéletet.

— De ne félj komám — mondja *ilyen* hangon Kata és ököllel veri az asztalt, tenyérrel a sógor előtt, hogy csak így csattog —, ne félj, én rögtön ráripakodtam a kölyökre, hogy: te akasztófavirág, ha megtetted, most már elvedd a lányt!...

Még a sógornak kellett örülni az ő kedves komasszonya nagylelkűségének.

Igy a fiát már csak elsütötte volna. Maradt még a lánya, Juliska; már négy esztendeje árulta hiába, nem lehetett férjhez adni; senki se mert beleharapni az Eros almájába.

Már azt hitték, otthon marad az édes, magnak; Laci sógor el-el is mondta bizalmasan, hogy ez az Isten büntetése. Ingyen se kell az senkinek... Persze ő most nagyon bátor volt, hiszen az ő legnagyobb fia, Gabi, vagy öt évvel volt fiatalabb Juliskánál.

De hát a jóisten megint beleszólt és a mult karácsony előtt egyszer csak az anyja nyakába borul a Juliska.

— Jaj, édes anyám, öljön meg!...

— Ne beszélj már!...

— De bizony!... Gábor...

— Hát osztán?

— Hát osztán az a baj, hogy a fiu buvik előlem, sőt azt mondták tegnap róla, hogy más megyébe pályázik el a mostani tisztujtáson.

No, az én drága komámasszonyomnak se kellett egyéb. Csipőre tette a kezét, mint egy falusi bíróné:

— Micsoda!? Buvik előled! No hát majd én megkeresem! Ne félj, fiam, van még neked egy édesanyád, szegény, ártatlannom! Majd az apjával számolok!...

Azzal felöltözik megint fekete selyembe, felrakja a strucc-tollait és megy a megyeházára? Be se jelenteti magát, egyenesen be a sógorhoz.

— Hát koma! Mi dolog ez! Mi lesz?

— Mi legyen? — kérdi Ratkofszy sógor, aki persze mindjárt tudta, miről van szó.

— Mii?... Emlékszel, hogy amikor az én fiam?... hogy

akkor én asszonylétemre?... hogy ráparancsoltam, hogy jóvá tegye a hibáját!...

— Az istenért — azt mondja Laci sógor —, ne ilyen hangon, hiszen mire az utcára érsz, már ki is nyomtatják az ujságokban! Tudod, hogy kandidálva vagyok. Nem elég, hogy csak ősz fejjel birtam kibőjtölteni az alispánságot, most még a kell, hogy valaki beleköpjön a levesembe!

— Na hát én nem vagyok az, aki botrányt csinál. Kivált, ha velem szemben is úgy viselkednek, ahogy uri dolog!

— Hát mit akarsz?

— Azt, hogy szólj a fiadnak! Tegye jóvá, amit a Juliskám ellen vétett!.... Szólhatsz! Megteheted!.... Köcsönkenyér visszajár!...

A társaság harsogva kacagott és Buckó bácsi még megszólalt.

— Hát bizony, igaza volt. A mai világban senki se ad prezentbe egy-egy ilyen karéj kenyeret!

A társaság csendesen, rosszmájúan nevetgélt, és megértően bólogattak: hogy ilyen az élet.

A háziasszony elbiggyesztette a száját:

— No, Buckó bácsi, maga csak rosszszájú ember. Nem szeretnék a nyelvére kerülni.

Buckó bácsi csendesen pislantott ki lapos szempillái mögül:

— Bizony hugom, magam se szeretném... De azért itt is megvan ám a morál! S mi a morál? Az, hogy ha a múlt században Ratkofszy Laci elvette volna Nemesbirta Katát: akkor ma én volnék a legdiszkrétebb ember a világon, mert egész este nem lett volna miről beszélnem.

A KAPPAN

A Városi szálloda fehér asztalait, a belső sarkot vidáman ülték körül az urak. Az ebédelőtti egy pohár sörre néztek be és nagy örömmel találták itt Buckó bácsit, aki mostanában már nagyon is ritkán néz be faluról, de mindig hoz valamit a tarsolyban. Egy-egy röptiben lőtt adomát.

Buckó bácsi azonban hallgatag volt, lappadó kedvű, morgorva, mint az utolsó bölény, aki már nem leli régi életének barátait a világban. Mélyről felszakadt lélekzettel hordozta körül apró, sötét szemeit a régi dohányfüsttől evült falakon. Szinte látszott rajta, arra gondol, micsoda boresaták estek, milyen tekintetes vigságok itt még csak tíz esztendővel ezelőtt is.

Hogy egy-két fiatalember elment, az öreg ur megremegett, mozdult, mint a hajó, ha a köd felszakadni indul előtte.

— Mifélék voltak ezek? — kérdezte, hogy végre kupaszerzette atyafiai között maradt.

— Hát, ügyvédek... Doktor urak... Mióta itt van a járásbíróság, sok az új arc...

Vén sasok igenlettek össze és fanyar lett a szájukban a szivar.

— Mindig ujak, mindig csak ujak — morogta Buckó bácsi — új nevek, olesó nevek... De hol vannak a régiek, a drága szép prédikátumos familiák nevei. Akik annyit költöttek a nevékre... Annyit adtak rá, annyi becsületet vallottak vele...

— Hát jobb a friss, harapós kutya, mint a régi fogatlan eb — vigasztalta öngunnyal hajdani cimboráját az öreg Vasadi, a hajdan hires fogas fiskális.

— Eh — szólta Buckó bácsi —, kutyából nem lesz szalonna, de az igazi ur, aki annak született és egyébként nem, az ur marad még a poklokot túl is. Van egy kappanhistóriám. Malatinszky Gyuriról, emlékeztek még rá... Olyat régen hallottatok...

A szemében, a mély karikás szemsarkában felvirradt egy kis mosolygás, de az is csak lopva maradt ott, nem birt eluralkodni lankadt melázó tűnődésén...

— Szegény Gyurka. Bizony lecsuszott. Milyen otthon volt valaha ennél az asztalnál!... Jobban is bánhattak volna vele!... De a maiakban már nincs nemesi generozitás. Aki ma földre pottyán, ott is marad. Senki se lök neki szalmaszálat, még lejjebb nyomja inkább a fejét a sárba. Azelőtt, ha egy közülünkvalót elővett a sors, kártyában, szerelemben, virtusban, úgy, hogy a vagyona is ráment: mindig összerőffent a vármege és bedugták valahová, szolgabírónak, megyei iktatónak, ahol lyuk volt, hogy legalább ne fakuljon ki a neve a napvilágon. Mégis két-három prédikátummal csősz lenni, erdőkerülő, parasztok lábakapcája... Szegény Malatinszky görbe bottal jár valamelyik ispán után, örül, ha kurtakoetsmában spricerez...

Buckó bácsi komoran, szórakozottan piszkálta a pipáját. Szurós, apró szeme a pipa szádán bogarászott és arcán mély, fekete komorság borult szét.

Egy percre mindnyájan elhallgattak és ahogy az urak egymás arcára tévedt szemmel felügyeltek, mintha a halálraváltság fakó színét látták volna meg egymás arcán, a magyar facies hyppocraticát, a tönkremenés rémét látták felvillózni itt is, ott is.

Aztán koccintottak és a poharak ismert megcsendülő hangjára eltűntek a kísérteties árnyak, minha kigyul a gyertyafény.

— Mi az! Mi történt Malatinszkyval?

— Az ám... A kappan!

S Buckó bácsi egy magyaros kézlegyintéssel maga is elheszentette a bajok perenyi, kedvrontó gondjait és kedélyes morgással mesélt.

— Hát aszongya, hogy aszongya, a minap mesélte egy béresem, hogy bemegy vasárnap a kocsmába, vasárnap délután, hát a kocsmá tele van, mesteremberekkel, parasztokkal és ott volt Malatinszky is. De nagyon csöndes volt, nagyon kedvetlen.

Azt kérdi tőle a nagyobbik Demeter, az ács, aki ott sörözött az öccsével, aki kőműves... Jó két firma, ha összefognak, a kutágot is megelleltik... Hát azt kérdi tőle, hogy:

- Mi baj, Malatinszky ur!
 Az öreg nem akarta megmondani.
 — Tessék csak megmondani, hátha segíthetünk!
 — Nagy bajom van — mondja az öreg.
 — Ugyan micsoda?
 — Nagy kár.
 — Ugyan csak nem!
 — De bizony... Ellopták a kappanomat!
 Hát a kötnivalók elkezdtek álnokul sajnálkozni.
 — A kappant! Azt a vörös kappant!
 — Azt, azt, de nem vörös volt, hanem fekete!
 — Hm. Hát persze, hogy fekete. Oszt ellopták!
 — El valami gazember, elvitte. Most akarta a feleségem
 pünkösdre levágni. Szép egy kappan volt. Felért egy luddal.
 Magam etettem. Tenyérből. Ugy szerettem, mint a gyermeke-
 met... Emlékeztek, hogy tudott az öreg mindig sáпитozni.
 Azt mondják a parasztok.
 — Vissza kell szerezni.
 — De hogy?
 — Kurrentálni kell!
 — Á, barátom, én menjek törvényre, amikor tudom, mi az.
 Kendtek csak bundás parasztok, hát úgy néznek a szolgabíróra,
 rendőrrre, csendőrrre, mint apró istenekre. De én tudom mi az!...
 Ami egyszer a kapun kikerült, az többet vissza nem jön, ha
 csak emberségből vissza nem igazítják.
 — Hát azt is meg kell próbálni.
 Az öregben felbuggyant a régi nemesi vér. Az asztalra esa-
 pott tenyérrel és azt mondta:
 — Bizony, szívesen fizetnék egy hordó sört annak, aki
 megmondja hol van!
 A parasztok, a mesterek hümgettek.
 Azt mondja a nagyobbik Demeter:
 — Egy hordó sört!
 — Azt bizony én.
 — Aki megmondja, hogy hol van!

— Annak, aki megmondja, hogy hol van?

— Hát akkor csak tessék csapra üttetni.

— Mit?

— A hordó sört.

Az öreg ránéz.

— Megmondja, hogy... hogy hol van?

— Meg... — mondta a nagy Demeter.

— Hát egy hordó sörért megmondhatjuk, — bökte csöndesen a bátyja felé a kisebbik Demeter is.

Azt mondja a jó Malatinszky.

— Nézzék, mester urak: Maguk komoly emberek.

— Persze.

— Derék, komoly iparos emberek!... Hát maguk tudnák, hogy hol a kappan?

— Tudjuk.

— Hát ide figyeljenek urak. Én nem vagyok az az ember, aki azt mondja, hogy aki lop, az tolvaj. Lehet lopni viccből is, virtuskodásból, tréfából. Én is tettem ilyet valaha. A mostani feleségemtől lánykorában elloptam egy takaros, himzett gyöngyersényt. Ő maga csinálta, pénz is volt benne, egypár száz forint, hát nem is álmodták volna, hogy rám gyanakodjanak! Amikor az egész világot tüvé tették érte és az alispántól kezdve végig mindenki megmozdult, hogy előkeritse és kisült, hogy nyoma sincs az erszéynek, hát én szépen visszaloptam... De akkor ezer forinttal több volt ám benne!

A nagy Demeter rátréfált:

— Hát a kappanban is több lesz vagy ezer szem búzával, mire visszakerül, biztosan.

Malatinszky elfogadta a tréfát.

— Azért mondom, lássák. Azért, hogy maguk ilyen komoly, becsületes emberek: nem von ám az le semmit a becsületből, hogyha tudják is, hol a kappan! És én másnak talán kitekerném a nyakát: de maguknak szívesen fizetek érte egy hordó sört! Nem mintha megérne nekem öt pengőt, tizet, az a kappan, hanem mert becsülöm a tréfát! Ej, bizony jó magam is

sokat cselekedtem tréfát. Az egész életemet tréfákra pazaroltam! Bizony még ilyen szegény emberré is csak úgy tréfából lettem!

Elővette a tárcáját.

— Azért van ám egy hordó sörre való. Kettőre is!... Ide nézzenek!... Nem kell félni urak, az öreg Malatinszky ma is ur magáért!... Hát, mit is mondok: ha olyan jól tudja, Demeter öcsém, hogy hol a kappan! Hát azt megígéri-e, hogy... hogy egy óra múlva a helyén lesz?

Demeter egy kicsit gondolkozott, összenézett az öccsével, akkor azt mondja:

— Hát megígérhetem! Mért ne.

— Akkor jó. Itt a kezem! Kocsmáros ur, egy hordó sört csapra! Ma még a macskák is sörben fürödnek!

Aztán ittak. Mondják, hogy az öreg olyan volt, mintha husz esztendővel megfiatalodott volna. Csak úgy ömlött belőle a szó és úgy leszólott bennünket, mindnyájunkat a parasztok előtt, hogy nem maradt annyi becsület rajtunk, ahova egy légy odaszállhatott volna; de úgy is kell nekünk. Ha valakitől, tőle megérdemeljük.

Amikor aztán letőtt az óra, feláll Malatinszky, vállon fogja az ácsot.

— No, Demeter öcsém, hát az óra megvan!...

— Meg.

— No hát akkor halljuk, hol a kappan.

— Hol van?

— Hol?

— Hát hol volna. Azt hiszem... *a tollában van...*

Az öreg elképedt.

— Hol, Demeter öcsém? — kérdi rá, mint a süket.

— A tollában, ha meg nem koppasztották azóta...

— Micsoda! — pattant fel az öreg. — Disznó betyárok, hát ezt ígértétek tik nekem! Letőtt az óra, hát a helyén van a kappan?

— Ott... Hát 'sz *mindennek ott van a helye... ahol éppen ott van!*

Az öreg a homlokát fogta, kezdett rájönni a röhögő parasztok közt, hogy rut tréfa áldozata lett. Lehunyta a szemét, már azt hitték, megüti a guta.

Hanem aztán magához tért és levágta a kopott vén süveget az asztalra.

— No, bieskások, kifogtatok rajtam! Hetvenhét esztendő érttem, de még így nem bántak el velem! Hej, kocsmáros, még egy hordó sört ezeknek a csorvaszoknak, hogy meg ne ártson nekik a kappan!

Buckó bácsi nem nevetett. Lehangoltan bólogatott.

— Ej, bizony, vakok lettünk, süketek!... ebbe a cudar új világba, ami ránk virradt... Azelőtt a király tartott vóna el egy ilyen embert; ma mindnyájan elhullunk, mint a fán megrohadt gyümölcs... Néha azt hiszem, álmodok... Hol van az a világ, amékkal indultam! osztán hol vagyunk most... Azelőtt voltunk: urak; voltunk: valakik... nem is láttuk azt a vastag tömeget, ami ott van, ni, alattunk, körülünk; csónakban ültünk a vizen, vadásztarisznyával, kulaacsal és vadkaesára seréteztünk... Most, urak, nyakunkra nőtt a víz, csak most vesszük észre, hogy mi is a'! mikor elkorhadt a ladik deszkája, osztán kezd befelé szivárogni... kezdünk sülyedni... a tömegbe keveredni... Vakok lettünk, süketek... nem látjuk, mi van körülöttünk! nem halljuk, mi lesz holnap... Urak, cimborák, azt a máriás huncut üdvösségit... valami kikezdte a nagy *extra Hungariam*-ot! Hát micsoda világ ez? hát ebbe az országba má nemcsak nekem jó lenni? hanem mindenkinek?... De ahun mindenkinek jó, az ebugattát!... ott énnekem nem jó... Beteg test... lett a világ... kuruzsolás nem segít má rajta... Má itt történni kell... vagy: vagy! Vagy marad minden a régiben... vissza csinálni mindent, ahogy vót... Vagy pusztuljon el a régi: jöjjön az új... Mutassa meg, mit tud, mit ád, mit segít... Na, koccintsatok... Mindenki azt csinálja, amit tud... Mi igyunk... azok meg dőgozzanak...

Bajsa alatt egy kis magagyilkos-mosoly lappangott. Magyar daccal, magyar kesernyés döllyfel még azt is letagadta,

amivel dicsekedhetne... Az öreg ur nem szokott inni, itt-ott kvaterkázni kicsit, de dolgozni, azt igen...

Node mindegy, olcsó dicséretre nem szorult. Ur volt, nemes volt, a régi magyar világ utolsó bölénye.

TARTALOM.

Vidéki hírek	7
A kliens	95
Lopják a szőlőt	105
A nihilista	115
Interieur	125
Fájvirág	135
Muki	149
Geøjthe bátyám	157
Papnék a piacon	167
A terebesi akta	177
Kölcsönkenyér visszajár	187
A kappan	195

Világosság könyvnyomda rt.
Budapest

MÓRICZ ZSIGMOND MŰVEI:

- Az Isten háta mögött. Regény.
Árvalányok. Regény.
A tűznek nem szabad kialudni. Elbeszélések.
Boldog világ. Állatmesék.
Csitt-csatt. Elbeszélések.
Falú. Szindarabok.
Galamb papné. Regény.
Harmatos rózsa. Regény.
Hét krajcár. Elbeszélések.
Kerek Ferkó. Regény.
Karak szultán. Elbeszélések.
Magyarok. Elbeszélések.
Mese a zöld füvön. Elbeszélések.
Nem élhetek muzsikaszó nélkül. Elbeszélések.
Sárarany. Regény.
Sári bíró. Vigjáték.
Szegény emberek. Elbeszélések.
Szerelem. Vigjátékok.
Tavaszi szél. Elbeszélések.
Tragédia. Elbeszélések.
Vidéki hírek. Elbeszélések.

A "TÁLTOS" KÖNYVEI

A Táltos kiadóvállalat kiadásában korlátozott példányszámban megjelent
TOROCZKAI-WIGAND EDÉNEK öt albumszerű könyve:

Öreg csillagok Cserényes házak Hajdanában Régi kertek Himes udvar

Főképp Erdély pusztuló művészi kincseit, hagyományait és népszokásait gyűjtötte össze az első négy műben a kiváló író- és rajzolóművész. Az ötödik könyvből Wigand eddigi munkásságáról nyerünk többszáz tökéletes képen fogalmat. Magyarország egyetlen közérdekű könyvtárából sem szabad hiányozni ennek a kulturtörténelmi jelentőségű műnek.

Mind az öt könyvből 100 számozott amatőrpéldány készült a művész saját-kezü aláírásával.

	füzve	kötve
A négy első könyv ára	30 K	47 K
A Himes udvaré	15 K	20 K
Az amatőrkiadás ára: a négy összetartozó könyv	40 K	56 K
A Himes udvar	25 K	32 K

A könyvek egyenként is megrendelhetők.

SCHMITT JENŐ gyönyörű filozófiai műve:

"MŰVÉSZET, ETIKAI ÉLET, SZERELEM"

Migray József bevezetésével, a szerző mélynyomatú arcképével és Kürthy György könyvdiszeivel, füzve

Számozott amatőrpéldány, füzve

"KÖMIVES KELEMEN"

KÁRPÁTI AURÉL és VAJDA LÁSZLÓ színműve, a Nemzeti színházban nagy sikert ért el! Kós Károly művészi linoleummetszeteivel, amelyek híven tükrözik a régi székely népbáloka levegőjét. A könyv ára, füzve

Számozott amatőrpéldány finom meritett papíron, füzve

100 számozott, a szerzők és az illusztráló művész eredeti aláírásával ellátott példány, pergamenkötésben

KRÚDY GYULA

"SZINDBÁD"

A kitűnő írónak ez a könyve a híres Szindbád-ciklus legértékesebb gyöngyeit fűzi egybe. Kürthy György címlapja és 6 szövegrajza díszíti a két kötetet.

MARIAY ÖDÖN

"ARANYSZÁJU ZONGH"

novellák

Az ősi debreceni kollégium és a civisek életét festi megkapó színekkel az első novellában a szerző. A kötet változatos tartalmából különösen kiemelkedik még egy megrázó állatregény: a "Nyalka élete és halála" hortobágyi csikó korától a harei paripa tragikus vesztéig. Ára

Számozott amatőrpéldány, finom papíron

TÖMÖRKÉNY ISTVÁN

"NÉPEK AZ ORSZÁG HASZNÁLATÁBAN"

A néplélek kiváló művészeinek színes, meleg rajzai a háborús Magyarországból. Haranghy Jenő címlapjával. Ára

Számozott, a szerző által aláírt példány, finom meritett papíron

Z 4 N 591

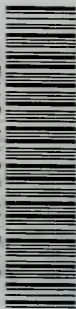
PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PH
3291
M65V5

Móricz, Zsigmond
Vidéki hírek

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 16 12 10 10 004 1